

la filologia (de la qual és tanmateix la figura bessona): ella reconduïx el llenguatge de la gramàtica al poder desnuat de parlar, i allà, ella retroba l'ésser salvatge i imperiós dels mots (a)" [313].

Aquesta no és la conclusió, sinó el punt de partida del filòsof. No sorprèn, doncs, que les figures del saber clàssic es configurin, per un costat, a partir d'una interpretació directa sobre la Gramàtica Clàssica (els segments teòrics de la qual s'extrapolen també a tots el altres dominis: anàlisi de les riqueses, història natural...) i, per un altre, a partir d'un model d'estructuració discursiva similar als de la lingüística estructural que podia conèixer Foucault, això és, les estructures de funcions actancials. Procediré a esclarir aquest punt.

Per a la lingüística estructural, els actants són els elements sintàctics que participen en el procés de formació de frases com a valències del verb, és a dir, com a relacions abstractes del verb amb les seves magnituds dependents. Subjecte, C.D. i C.I., i.e., són respectivament el primer, segon i tercer actants requerits segons el tipus de verb que se situa estructuralment en el centre del sistema de valències. Paral·lelament, A.J. Greimas va construir sobre aquesta base sintàctica un model semàntic basat en la categorització en el discurs de funcions generals d'organització. Això és, estructures actancials explicatives del "sentit" com a efecte intern del discurs (221).

En afirmar que el "sentit" [I.G.N.1967], la "veritat" [C.C.F.1971/72], i la "història de les ciències" [L.M.CH.1966,221] és un "efecte de superfície" (effet de surface), Foucault no fa -de moment, perquè hi ha una altra interpretació (vid. infra 3.5.)- sinó una extrapolació lingüística, epistemològica i històrica de la perspectiva de la semàntica estructural basada en Saussure i Hjelmslev a la perspectiva hermenèutica "prècategorial" de les "condicions de possibilitat" del saber.

Això no significa tanmateix la voluntària recepció ni del mètode d'anàlisi ni de l'orientació estructuralistes, sinó simplement l'ús d'un mode d'estructurar ja formulat per a l'articulació arqueològica del seu propi discurs, el qual, com ja he posat de manifest, està més abocat a les condicions "externes" (pragmàtiques) que condicionen la significació que no pas a les condicions formals internes que generen el sentit (222).

El problema radica en la reversibilitat semàntica d'aquesta "pragmàtica": en el fet que l'autor llegeix els textos només a partir de la concepció ontològicò-lingüística que el força a entrar en un joc de reduplicacions modèliques que, pretesament, descriuen l'"experiència" subliminal del pensament com a fonament de la relació entre el perceptible ("visible") i l'inte-ligible ("enunciable") en una determinada època.

La construcció de l'estructura de "figures" del saber clàssic (de la Gramàtica General, la Història Natural, l'Anàlisi de les Riqueses) obeeix doncs a la reduplicació de l'aspecte semàntic del signe, el qual a compleix la funció general d'interpretant i de mediador entre "visibilitat" i "enunciabilitat".

"La disposició binària del signe-escriu Foucault [79]-tal com apareix al segle XVII, substitueix una organització que, de diferents modes, havia estat sempre ternària des dels estoics i fins i tot des dels primers gramàtics grecs; però aquesta disposició suposa que el signe és una representació desdoblada i reduplicada sobre si mateixa (a). Una idea pot ser signe d'una altra no solament per tal com entre elles pot establir-se un lligam de representació, sinó per tal com aquesta representació pot sempre representar-se a l'interior de la idea que representa. O també perquè, en la seva essència pròpia, la representació és sempre perpendicular a ella mateixa: és a la vegada indicació i aparèixer (A) ; relació a un objecte i manifestació de si. A partir de l'Època Clàssica, el signe és la representativitat (A) de la representació en tant que ella és representable (A)".

Així, la selecció d'elements de la Gramàtica que componen l'estructura funcional a compleixen el paper de selecció de classemes (funcions semàntiques generals), però de diferent nivell: de primer i de segon ordre,

corresponent a la representació "visible" i a la representació "desdoblada" de les condicions generals de la inter-ligibilitat. És a dir, el "sistema d'identitats i diferències" -que identifica els trets a tenir en compte- i la "taxonomia" de cada llengua -que fonamenta la possibilitat de mantenir un "discurs"- es disposen en un eix "horitzontal" que cobreix el mode com es dona el pensament, i "verfical" que designa la relació amb la representació representada.

"La idea significant es desdobla, puix que a la idea que en reemplaça una altra, se superposa la idea del seu poder representatiu" [78]. D'aquí la disposició anivellada de l'estructura quatripolar que construeix Foucault. "Puix que el discurs lliga les seves parts com la representació els seus elements, la gramàtica general haurà d'estudiar el funcionament representatiu dels mots els uns en relació als altres: la qual cosa suposa d'antuvi una anàlisi del lligam que nua conjuntament els mots (teoria de la proposició i singularment del verb), després una anàlisi dels diversos tipus de mots i de la manera com circumscriuen la representació i es distingeixen entre ells (teoria de l'articulació). Però puix que el discurs no és simplement un conjunt representatiu, sinó una representació desdoblada que en designa una altra -aquella mateixa que representa- la gramàtica general ha d'estudiar la manera com els mots designen el que diuen, d'antuvi en llur valor primitiu (teoria de l'origen i l'arrel), després en llur capacitat permanent de

lliscament i d'extensió, de reorganització (teoria de l'espai retòric i de la derivació)" [107].

Les estructures resultants són les següents:

a) simple (nucli semàntic) Fig.XIV.

Al centre del quadrilàter hi ha el nom. "Anomenar és a l'ensem donar la representació verbal d'una representació i situar-la en un quadre general" [132]. Les diagonals indiquen "el progrés del llenguatge en el seu poder d'especificació" [ibid.] (D.1) i "l'enrotllament infinit del llenguatge i de la representació" [ibid.] (D.2) (223). El nom, al seu torn, es disposa en la taxonomia classificatòria d'un quadre general.

b) complexa Fig.XV.

c) extensiva (organització general dels "ordres empírics" s.XVII-XVIII) Fig.XVI.

Totes les estructures construïdes per Foucault per a explicar la configuració del saber clàssic tenen com a nucli l'estructura d'interpretació de la Gramàtica General, basada al seu torn, com hem vist, en funcions que tradueixen l'estructura "històrica" del signe (224). Aquest tret instaura un sistema de correspondències (225) per a l'"estructura" i "caràcter" de la Història Natural i el "valor" i "moneda" de l'Anàlisi de les Riqueses, els quals entren -independentment de llur

Fig. XIV.

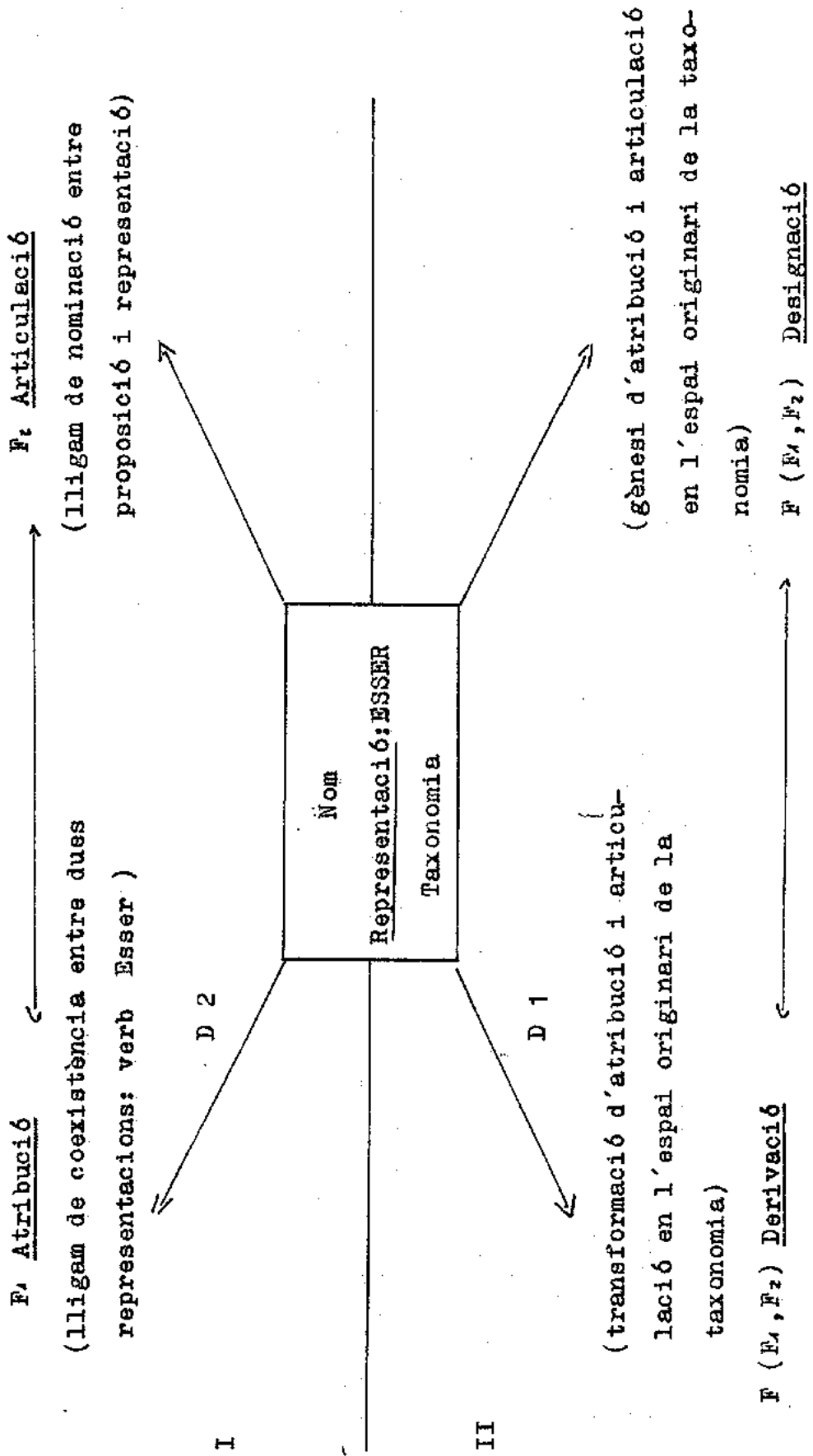

Fig. XV

<p>I.</p> <p>F. Significat</p>	<p>"Visibilitat" Representant (Percepció)</p>	<p><u>Atribució</u> F₁</p> <p><u>Articulació</u> F₂</p>	<p>Sintaxi (Semiològia)</p>	<p>III</p>
<p>II</p> <p>F. Significat</p>	<p>"Invisibilitat" Representable (Intel.lectió)</p>	<p><u>Representació</u></p> <p>F (F₁, F₂) <u>Derivació</u></p> <p>F (F₁, F₂) <u>Designació</u></p>	<p>Significació (Hermenèutica)</p>	<p>Signe: Discurs</p>

Significat

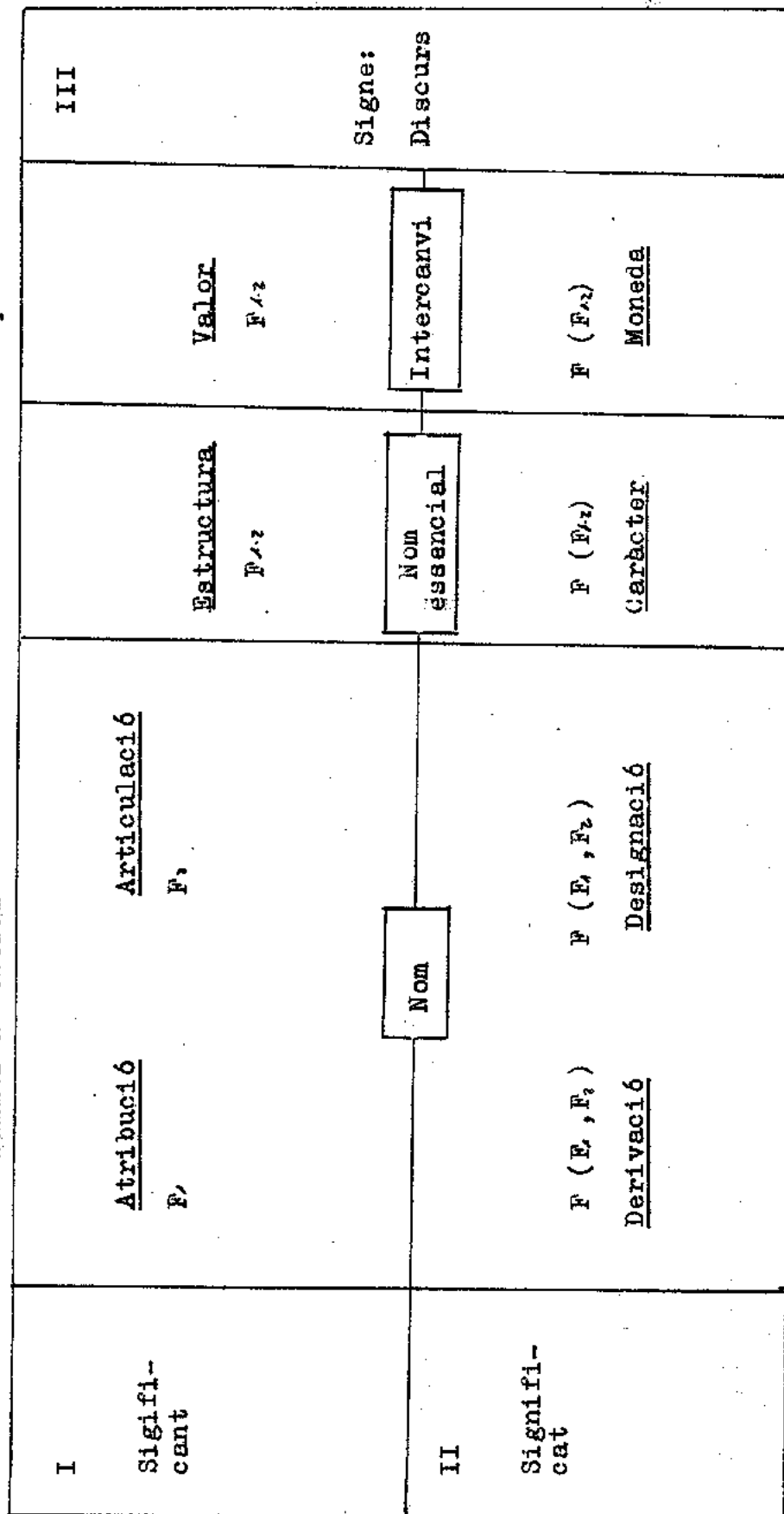
Fig. XVI

Història Anàlisi de les

Riqueses

Natural

Gramàtica General

Significat

possible interpretació en l'obra de cada autor singular-
com a valències de la Representació (a saber, del verb
ESSER) en la matriu generadora de l'"ordre" del saber
clàssic.

Els quatre segments teòrics que formen
l'estructura primitiva són "esquemes" (a) formadors de
conceptes" [R.C.E.1968,26-27] que integren al seu torn
el que més tard en dirà "trama" (réseau) "teòrica"
[R.C.E.1968], és a dir, esquemes situats en un nivell
"preconceptual" [A.S.1969,81] que generen les regles a
partir de les quals es produeix el sentit en la
"superfície" del discurs [A.S.1969,83].

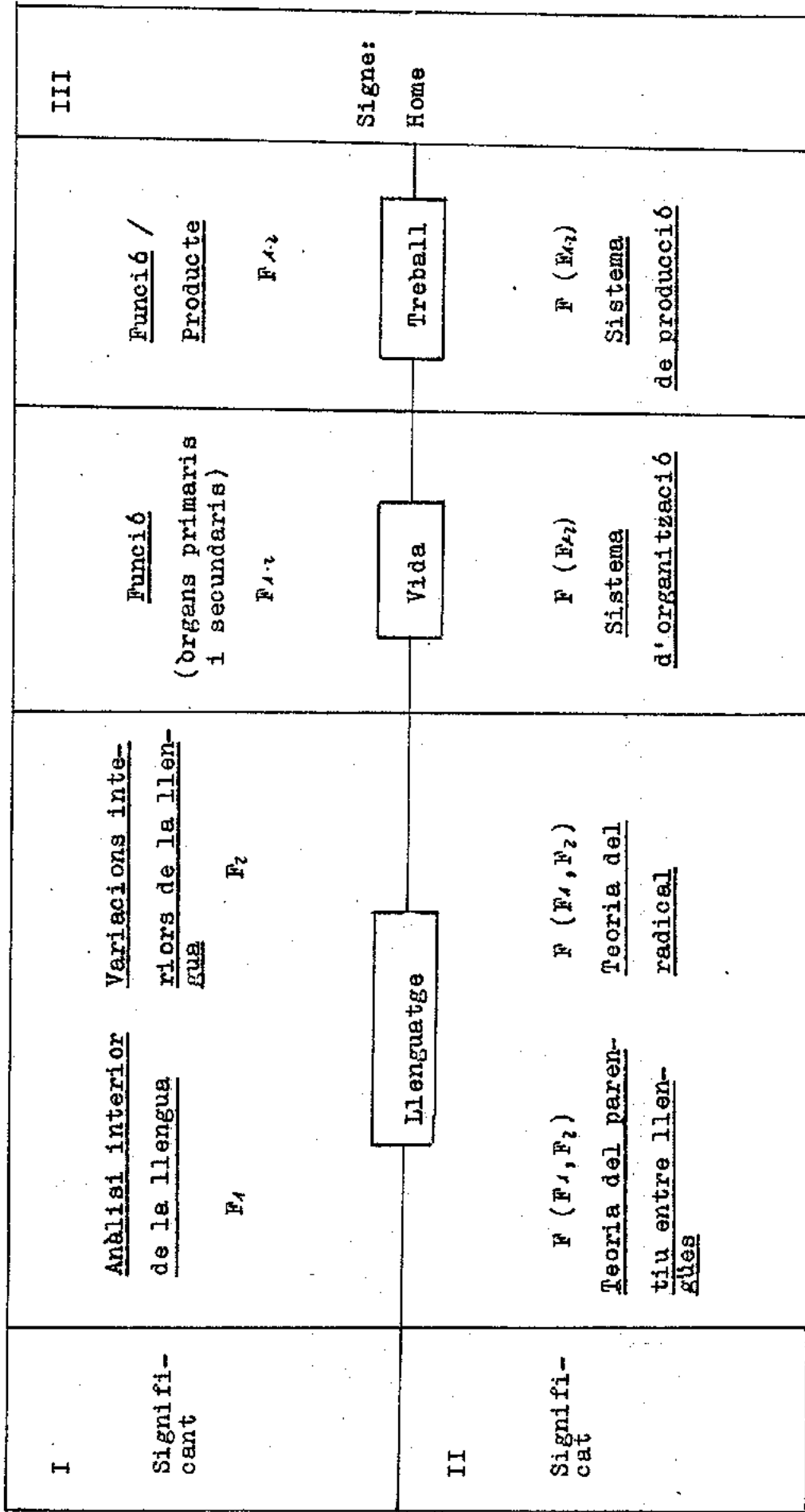
Llevat de la semiosi de l'esquematisme gnoseològic
que revela aquesta posició (i que cal sempre tenir molt
present), el que convé retenir aquí és que el doble
nivell -significant/significat, per un cantó; condicions
de percepció/condicions d'inte-lecció, per un altre- que
posseeix aquesta "trama" modelada sobre les estructures
de funcions lingüístiques es manté també implícitament
tant en l'organització dels "ordres empírics" de l'Epoca
Clàssica com en els de l'episteme moderna.

El que varia en aquesta darrera és l'aspecte del
signe i la dimensió lingüística que acompleteix la funció
d'interpretant i els conceptes propis de les "ciències
humanes", però no el doble nivell de la matriu, la
tècnica reduplicativa ni les funcions que la
reduplicació assegura.

El tercer element -Ressemlança (XVI), Representació (XVII-XVIII) i, amb matisos, Interpretació (XX)- segueix ocupant el paper bàsic de mediador privilegiat que garanteix la identitat del període: l'element mediador que, situat ell mateix fora de l'esquema de configuració racional de conceptes, estableix la diferència repetitiva en la percepció en la percepció i inte-lecció històrica de les coses. En aquest sentit, la reduplicació semàntica de la representació durant l'Epoca Clàssica troba el seu límit -el seu "Exterior" (Dehors)- primer en la ressemlança exclosa del Saber (226) i, després, en l'emergència vuitcentista de l'"ésser brut del llenguatge" [L.M.Ch.1966,134] que constitueix el "volum" dels marges de les ciències que prenen per objecte l'home: el Desig, la Mort, la Paraula. "El final del pensament clàssic -i d'aquesta episteme (A) que ha fet possibles la gramàtica general; història natural i ciència de les riqueses- coincidirà amb la retreta de la representació, o més aviat amb l'afranquiment, en esguard de la representació, del llenguatge, del vivent i de la necessitat. L'esperit obscur d'un poble que parla, la violència i l'esforç incessant de la vida, la força sorda de les necessitats, escaparan al mode de ser de la representació. I aquesta serà doblada, limitada, vorejada, tal vegada mixtificada, en tot cas regida, des de l'exterior per l'enorme embat d'una llibertat, o d'un desig, o d'una voluntat que es donaran com a l'envers metafísic de la consciència (a). Alguna cosa com un

Fig. XVII

Filologia Biologia Economia

voler o una força sorgirà en l'experiència moderna, -potser construint-la, assenyalant en tot cas que l'Epoca Clàssica acaba de finir i amb ella el regne del discurs representatiu, la dinastia d'una representació significat-se ella mateixa i enunciant en la sèrie dels seus mots l'ordre dorment de les coses" [L.M.Ch.1966,222].

Aquest punt és particularment important perquè per Foucault, en darrer terme, l'"experiència moderna" acabarà fonamentant-se en les formes negatives que justament pretenia excloure el saber sobre l'home. Aspecte aquest que requereix una més llarga explicitació.

Resulta que el doble nivell de l'anàlisi es torna a repetir en l'exposició del neixement de la filologia, la biologia i l'economia vuitcentistes (vid. Fig. XVII) segons el mateix model inaugurat pel sistema de correspondències de l'Epoca Clàssica (Vid. supra 3.3.2.2./49b.). Però, així com abans havia superposat percepció (1ºnivell) i intel·lecció (2ºnivell) als components semiòtics del signe (significant/significat), ara en aparença els desfà. I també desfà la generalitat de l'espai del quadre clàssic.

En efecte, segons Foucault, l'episteme moderna inaugura l'època de la dispersió del llenguatge, en la qual "les coses" recuperen una identitat diferenciadora respecte de la "representació", i on la "visibilitat"

deixa de fer-se evident per a esdevenir una funció de l'anàlisi de les ciències que prenen l'home per objecte. Així, per exemple, la submissió dels òrgans a la funció efectuada per Cuvier detreu de la percepció directa les identitats i les diferències observables (i.e. la funció respiratòria en relació als pulmons i als bronquis). "A partir de Cuvier, la funció, definida sota la forma no perceptible de l'efecte a assolir, servirà de terme mitjaner constant i permetrà de referir entre si conjunts d'elements desproveïts de la més mínima identitat visible" [L.M.Ch.1961,227]. Així també, enfront de la teoria clàssica de la derivació (factor de mescla vàlid per a totes les llengües), la teoria corresponent vuitcentista del parentiu establiria la discontinuïtat entre famílies distintes de llengües [308].

Tanmateix, afirma al mateix temps que l'anàlisi del mode de ser de l'home del segle XIX ençà és "mostrar com és possible que les coses en general siguin donades a la representació, en quines condicions, sobre quin sòl, en quins límits poden aparèixer en una positivitat més profunda sobre els modes diversos de la percepció" [348] i que la lingüística permet l'estructuració dels continguts: "sota un esguard armat per ella les coses només accedeixen a l'existència en la mesura que poden formar elements d'un sistema significant. L'anàlisi lingüística és més una percepció que una explicació: és a dir, que és constitutiu del seu objecte mateix" [393]. I ja sabem que només es dona una

sola episteme general per a cada període. ¿Quines operacions efectua Foucault per acoblar percepció i inter-lecció, significant i significat, generalitat i concreció?

En primer lloc, la substitució de l'interpretant semàntic pel pragmàtic : " Si el llenguatge expressa no és en la mesura que imitaria i reduplicaria les coses, sinó en la mesura que manifesta i tradueix el voler fonamental d'aquells que parlen" [303].

Convé no oblidar, en aquest sentit, que l'objectiu de Foucault és situar-se en la perspectiva externa que li permeti descriure les condicions a partir de les quals emergeix el subjecte, l'"home", com a objecte de coneixement en tant que experiència històrica en el saber occidental. Però que tant pel mode de formular la pregunta com per pròpia proximitat històrica, mentre roman en el si de la tradició fenomenològica es veu en el destret d'haver d'explicar-la: Kant, Husserl, Heidegger.

La solució adoptada -com ja ha estat suggerit (vid.nota 207)- és la de fer jugar la segona hermenèutica heideggeriana contra la primera. Així, la reduplicació pragmàtica del signe, en segon lloc, s'articula a partir del transcendentalisme històric: a) dels semitranscendentals concebuts com a principis fonamentadors de "regions" de saber (vida, treball, llenguatge), b) de l'analítica de la finitud dels dobles

antropològics existencials propis del "mode de ser de l'home" (positiu/fonamental, empíric/transcendental, cogito/impensat, origen/retorn),c) de l'analítica de la finitud del "mode de ser del llenguatge" que remet la "interpretació" -com "acte", "pràctica" desdoblada de l'acte continu de parlar- a les formes negatives excloses de l'objectivació dels dobles antropològics (vid.supra 3.3.2.3./49b,50a).

De creure Foucault, la dispersió del llenguatge en l'episteme moderna separa l'ordre del fonament, de l'ordre empíric del saber. L'intent de pensar un "home" com a objecte i subjecte del seu propi saber amagaria la seva impossibilitat radical, perquè l'un no fa sinó repetir el mode de ser essencial que el constitueix. "La cultura occidental ha constituït sota el nom d'home un ésser que, per un sol i mateix joc de raons, ha de ser domini positiu del saber i no pot ser objecte de ciència (a)"[376]. El "somni antropològic" seria "una reduplicació empírico-crítica per la qual hom intenta de fer valer l'home de la natura, de l'intercanvi o del discurs com el fonament de la seva pròpia finitud" [352]. I això, en suma, seria impossible par tal com el que es mostra en la biologia, l'economia i la filologia no és sinó una configuració general del saber basada en tres semitrascendentals que, en cap cas, es fonamenten en la representació "home", sinó en la redistribució de l'a priori històric que l'explica a partir de la significació lingüística/ sistema de signes; conflicte / regles; funcions / normes (vid.supra 3.3.2.3./49b,50a.).

Es a dir, ciències que objectiven un "impensat" o "inconscient" que explica el subjecte a partir de trets no immediatament perceptibles pel mateix subjecte, trets que només en són un aspecte finit (ésser que parla, que té necessitats d'organització, que viu i és mortal).

En realitat, al meu parer, les operacions que efectua Foucault per tal de defugir l'antropologia a la que sembla abocat són, en síntesi, aquestes:

1º Segueix mantenint l'estructura actancial bàsica (fig. XIV) de quatre funcions doblement anivellades per tal de disposar tant l'ordre empíric dels sabers (filologia, economia, biologia) com llur fonament (els dobles antropològics) (227).

2º Reduplica sobre si els elements de l'estructura per tal de configurar una combinatòria d'elements significants (significació, conflictes, funcions) i significats (sistema de signes, regles, normes) que, suposadament, explicaria la superposició contemporània de la història dels mites, la sociologia i la psicologia (les ciències humanes) sobre la filologia, l'economia i la biologia (de tal manera que l'aspecte concret dels significants es veuria substituït per la generalitat de l'objecte/miratge "home" com a mite contemporani) (228).

3º Reduplica l'aspecte pragmàtic del llenguatge (relació intèrpret/llenguatge) com a interpretant històric del signe i de l'ordre que , en hipòtesi, el seu mode històric genera.

Fig. XVIII

<p>positiu / Fonamental</p> <p>+ (-) - (+)</p>	<p>Cogito / Impenset</p> <p>+ (-) - (+)</p>
<p>Empíric / Transcendental</p> <p>+ (-) - (+)</p>	<p>Origen / Retorn</p> <p>+ (-) - (+)</p>

42 Desdobra aquest interpretant a partir de dues interpretacions inverses del funcionament hermenèutic de l'analítica de la finitud (Fig. XVIII). La primera interpretació indicaria la direcció objectivant de l'empíric, el cogito, l'origen, el positiu, sobre el transcendental, l'impensat, el retorn, el fonamental. La repetició de la primera sèrie sobre la segona significaria la reducció de l'Altre al Mateix propi de les ciències humanes, l'assaig sintètic d'una autoidentitat sobre la qual assentar la finitud: "ressaisir l'impensé" [334] (229). La segona interpretació indicaria el límit de la primera sèrie, la discontinuïtat esparsa que resulta exterior i defuig la identitat de la finitud fonamentant-se sobre si mateixa.

D'aquesta manera, pretén superar el pensament pres a l'interior dels dobles antropològics adscriuint les ciències humanes en sentit propi (història dels mites, sociologia, psicologia) a la "representació", a la consciència que sorgeix de la lectura positiva dels dobles. Els semitranscendentals es reduplicuen en la representació i, "per tant", les ciències humanes constituïrien en el fons una filosofia de tipus clàssic: "Una sobreelevació transcendental retornada en un desenvelament del no-conscient és constitutiva de totes les ciències de l'home" [376]. Això és, Foucault torna a fer jugar el "mode de ser" del llenguatge clàssic (representació) com interpretant de segon grau sobre el primer (analítica de la finitud (+)) (230).

En canvi, les formes negatives de l'analítica de la finitud (-) serien les que pròpiament se situen a l'Exterior de la representació: "l'ésser brut del llenguatge" que anima la literatura, l'etnologia, la psicoanàlisi com a substància i forma. És aquest "mode d'existència" que escapa al coneixement i a la representació i que es dona només en l'"acte d'escriure que no designa res fora de si mateix" [375] el que constitueix la "condició de possibilitat" de l'"ésser de l'home" il·lusori i la seva pròpia condició de possibilitat.

L'espai de la literatura on Kafka, Bataille, Blanchot, Roussel se situen en el "desplegament rigorós de la cultura occidental", "s'ha donat com experiència: com experiència de la mort (i en l'element de la mort), del pensament impensable (i en la seva presència inaccessible), de la repetició (de la innocència originària, sempre allà en el terme més proper del llenguatge i sempre el més allunyat); com experiència de la finitud (presa en la cobertura i la coerció de la finitud)" [394].

La literatura és l'espai obert que "mostra el que no diu" [134], el lloc on, finalment, s'estatjarà el propi llenguatge arqueològic / genealògic de Foucault com un "dir-se" indefinidament que assenyala les figures passades del saber i la dimensió històrica de l'ésser lingüístic en el qual parla l'arqueòleg / genealogista.

"La gran comesa a la qual es va dedicar Mallarmé, i fins a la mort, és la que ara ens domina, i en el seu balboteig, embolcalla avui tots els nostres esforços per a retornar a la coerció d'una unitat tal vegada impossible l'ésser trossejat del llenguatge" [316].

Foucault troba aquí, en la "forma de la paraula" [394] , l'espai del desdoblament i reduplicació en el qual situa l'ontologia subjacent a la seva concepció de "llenguatge" i que examinaré una mica més endavant (vid. infra 3.5.). Retroba també el que, de fet, mai no havia deixat de banda: l'"experiència" de la Desraó que la H.F.(1961) havia posat de manifest, la "partició" cultural bàsica que "explicaria" la separació d'una consciència analítica vuitcentista per dessota de la qual jugaria la follia com a "veritat de la veritat" de l'experiència del subjecte de coneixement i d'acció.

El que importa és adonar-se, fins i tot en aquest estadi de l'exposició en què no he practicat una crítica sistemàtica, que sota el complicat joc interpretatiu de L.M.CH.(1966) rau la idea senzilla de la traducció semiòtica de l'experiència històrica passada i de l'experiència present del propi ananalista que, des d'aquest punt de vista, sempre enuncia un llenguatge pragmàticament autoreferent, en el lloc del subjecte històric, gnoseològic, lingüístic (així, eclècticament).

El "mode d'existència", l'"ésser" del llenguatge, resulta doncs d'una mera projecció pragmàtica de la competència lingüística de l'Intèrpret i de les condicions i efectes històrics dels discursos (de tot tipus de discursos) a la dinàmica de l'acte d'enunciació discursiva. I és des d'aquí que Foucault apropa Nietzsche i Mallarmé:

"L'empresa de Mallarmé per a tancar tot discurs possible en el fràgil gruix del mot, en aquesta prima i material línia negra traçada per la tinta sobre el paper, respon en el fons a la qüestió que Nietzsche prescrivia a la filosofia. Per Nietzsche, no es tractava de saber el que eren en ells mateixos el bé i el mal, sinó qui era designat (a), o més aviat, qui parlava (A) quan, per a designar-se a si mateix, hom deia Agathos i Deidos (A) per a designar els altres. Car és aquí, en aquell que sustenta (A) el discurs i més profundament detenta (A) la paraula, on el llenguatge sencer s'acobla. A aquesta qüestió nietzscheana: qui parla? Mallarmé respon, i reprèn contínuament la seva resposta, en dir que qui parla, és, en la seva solitud, en la seva fràgil vibració, en el seu no-res el mot mateix (a)" [316-317].

I encara:

"Es hora d'adonar-se que el llenguatge de la literatura no es defineix per allò que diu, ni tampoc per les estructures que el fan significant, sinó que hi

Fig. XIX

Ordre Empíric	Filologia	Economia	Biologia	Hist. Lit. Mites	Sociologia	Psicologia
Continuitat XIX	a	c	e	$F_2(a,b)$	$F_4(c,d)$	$F_4(e,f)$
Significant I	F_4 Significació	F_2 Conflictes	F_3 Funcions	$F_3(a,b)$	$F_3(c,d)$	$F_2(e,f)$
Discontinuitat XX	b	d	f	Anelítica de la Finitud (+)	F (F ₁) Sistema	F (F ₂) Regles
Significant II	Repr. 1	Representació	Repr. 1	$F [F_2(a,b)]$	$F [F_1(c,d)]$	$F [F_4(e,f)]$
	Llenguatge	Repr. 1 Treball	Vide	$F [F_1(a,b)]$	$F [F_3(e,d)]$	$F [F_2(e,f)]$
(Interpretant: Unitat sintètica)	O / R	C / I	E / T	$F [F_2(a,b)]$	$F [F_3(e,d)]$	$F [F_2(e,f)]$
	Repr. 2 Finitud (Temps)	Repr. 2 Finitud (Desig)	Repr. 2 Finitud (Cos)			
Ordre Fonament	Finitud (-)			Finitud (-)		
Dispersió Exterior a la Representació i a l'Esser de l'Home	Paraula	Desig nu	Mort	Paraula	Desig nu	Mort
	(Impensat)	(Impensat)	(Impensat)	(Impensat)	(Impensat)	(Impensat)
	Literatura	Etnologia	Psicoanàlisi	Literatura	Etnologia	Psicoanàlisi
						III
						Signe: Esser de l'home
						III
						Signe: Experiència de l'Esser del Llenguatge

Significant I

Significant II

Fig. XX

Episteme	Mode de ser del llenguatge	Estructura del signe	Modes del Saber	Espais del Saber	Figures estructurals del Saber	Fonament ontològic	Tipus de narració
Renaixement (XVI)	Ressemblança	Ternària	Erudíctic Divinatio	Humanitats	Convenientia Aemulatio Analogia Simpatia	Superposició Llenguatge / Esser : Text Fonamental	Comentari sobre Text Fonamental
Època Clàssica (XVII-XVIII)	Representació	Binària	Mathesis Taxonomia	Gramàtica General Història Natural Anàlisi de les Riqueses	G.G. - Atribució Articulació Designació Derivació Estructura H.N. - Caràcter A.R. - Teoria del valor Teoria de les riqueses	Continuitat Esser/Llenguatge: Reduplicació interna de la Representació Metafísica de la infinitud	Discurs sobre el discurs, la natura i l'infercanvi
Època Clàssica (2a meitat XVIII)	Representació	Binària	Quasi transcendentals: Sistema flexional Organització Treball	Gramàtica General Història Natural Anàlisi de les Riqueses	G.G. " H.N. " A.R. "	Discontinuitat Esser/Llenguatge: Subjecte Objecte Desdoblament extern de la Representació Llenguatge Semiologia Hermenèutica	Discurs "
Època Moderna (XIX)	Representació (Interpretació)	Binària (Ternària)	Quasi transcendentals: Llenguatge (Paraula) Vida (Cos) Treball (Desig)	Filologia Biologia Economia	F. - Anàlisi intern de la llengua Variacions internes Teoria del Radical Teoria del Parentiu B. - Funció (òrgans primaris / secundaris) E. - Sistema d'organització Funció - Producte Sistema - Producció	Discontinuitat Esser/Llenguatge Antropologia Analítica de la Finitud: Empíric / Transcendental Pensat / Impensat Dobles Origen / Retorn Ordre / Ordre dels Foc-Positiu nements	Ciència de l'Home (+) Literatura (-)
Època Moderna (2a meitat XX)	(Representació) Interpretació	(Binària) Ternària	Anaepistemologia: Formalització del Saber i de les Ciències Empíriques, Filosòfiques, de la Vida, de l'Art, de la Religió i de les Formes Simbòliques	C. de l'Home Lingüística Biologia Economia Regió Anàlisis Mites, Cultura, Lit. C. Humanes R. Psicologia R. Sociologia	L/RAM - Sentit B/RPs - Sistema de Signes E/RSc - Funcions Normes Conflictes Regles	Analítica de la Finitud: Llei Llenguatge - Origen Mort Estructures de la Vida - Coordenades i límits Desig Necessitat - Impensat	Ciències Humanes: Anaepistemologia (+) Literatura (-)

ha un ésser i que és sobre aquest ésser que cal interrogar-lo. Aquest ésser, ¿quin és actualment? Quelcom sens dubte que té relació amb l'auto-implicació, amb el doble, i amb el sentit que es balma en ell. En aquest sentit, l'ésser de la literatura, tal com es produeix des de Mallarmé i arriba fins a nosaltres, ateny la regió on es fa des de Freud l'experiència de la follia" [L.F.A.O. (1964)1972,581].

Per resumir, les estructures del procedir reduplicatiu de Foucault en l'episteme moderna, i l'esquema general de L.M.CH.(1966) respecte a aquesta qüestió són les que mostren respectivament les Fig. XIX i XX .

El grau de complexitat de la hipòstasi pragmàtica que mostra la darrera estructura (Fig. XIX) és el punt àlgid de l'hermenèutica foucaultiana. D'aquí estant, l'autor extrapolarà en les obres posteriors als principis arqueològics i genealògics i a l'estructura de l'acció -pel que fa als darrers estudis- el doble nivell i el joc de reduplicacions ja efectuades en l'elaboració de la matriu moderna del saber (i del seu fonament l'"ésser del llenguatge").

Les elipsis, ambigüitats, metàfores i procediments d'escriptura foucaultians poden ser entesos, al meu parer, com a perífrasis per tal d'evitar les condicions semàntiques de la "representació" i assolir el moll d'un llenguatge que, expressament, assumeixi el principi

retòric d'una proliferació indefinida com a únic "mètode" per atènyer l'anvers positiu -"etnologia"- i negatiu -"literatura"- dels continguts inconscients presents en la memòria del llenguatge de la cultura occidental -"psicoanàlisi"-.

Un dels objectius fonamentals de l'exposició de l'hermenèutica serà, doncs, el d'evitar una interpretació deslligada de l'interpret en esguard de la descripció d'un referent objectiu, perquè l'"ésser lingüístic" és considerat com a "productor" de la realitat "descrita" i de les seves pròpies condicions d'enunciació.

Com tindrè ocasió de mostrar en el seu moment (vid.infra 3.5.3.5) aquest és el gèrmen del refús de la "veritat" com a noció de caràcter semàntic (o, en denominació foucaultiana "concepció platònica de la veritat") sobre el que gira L'Ordre du Discours(1971). A partir d'aquí és d'on es pot entendre igualment que la "resistència" s'oposi a la "representació" en tant que aquesta darrera és considerada una forma d'exercici del poder [vid. supra 3.2.2.2.]: les lluites operen contra "tot el que hi pot haver en les representacions (a) que s'imposen a la gent" [T.S.P.1982,781]. I també que els "interdictes", prohibicions i procediments de control dels discursos siguin descrits en funció de la violació de les "lleis del codi lingüístic" (faltes de llenguatge), de les d'"articulació" (blasfèmies), de les "censures" de sentit (significacions "intolerables" al

codi), però, sobretot, del "llenguatge estructuralment esotèric" que representa la transgressivitat del joc de la paraula [L.F.A.O.(1984)1972,578], perquè els discursos no són, per l'autor, de l'ordre del significat ni del significat, sinó de llur "fer", de llur "mode d'existència", en suma, de llur "materialitat de l'incorporal" [1971,60], que és el que pretén fer emergir mitjançant les categories de l'arqueologia del saber i les de la genealogia del poder.

Procediré, doncs, a mostrar en el proper apartat com s'hi encabeix -abans d'intentar-ne la crítica des del punt de vista de la teoria del coneixement- la reduplicació pragmàtica del signe que desenvolupa l'adlingüisticitat secundària foucaultiana.

3.4.3.1. Tesis sobre el manteniment de la reduplicació pragmàtica del signe (1968-1984).

He procedit fins ara a recompondre els successius estadis de l'hermenèutica foucaultiana. La tesi que sustentaré a partir d'ara és que, pel que fa al mode de procedir, l'autor no la varia substancialment en les obres posteriors. Però això no significa sustentar correlativament que no s'hi produeixin matisacions, ni tampoc la introducció de nous elements que, tanmateix, segueixen ocupant el mateix lloc funcional en l'estructura quatripolar que, des de H.F.(1961),

constitueix la base nuclear d'interpretació.

Durant el període 1968-1971, la investigació pren un caràcter directament ontològic. L'autor obra un entretemps de reflexió categorial en el qual arriba al plantejament final de la "voluntat de veritat" com a punt límit indepassable de l'analítica de la configuració de la cultura i de les relacions històrico-socials: el tema nietzscheà de l'absència de fonament (Abgrund) del poder en una exterioritat constantment desplegada i emergent que és l'existència de la dominació en l'organització de les societats humanes. L'efecte de retorn -al qual contribueix decisivament l'experiència pràctica de Foucault en els anys 1970-1975- és la reorientació de l'aspecte de la cultura analitzat: les tècniques punitives i de control de la població (heteronomia: la "governamentalitat" de la població; autonomia: l'estructura de l'experiència moral). Però, llevat de les darreres investigacions sobre la moralitat grega i herenística, manté igualment la tripartició temporal de les epistemes i, sobretot, manté la mateixa estructura hermenèutica de reduplicació de l'estructura del signe i de "desdoblament" del llenguatge.

Convé insistir en què, tant per Foucault com per la quasi totalitat dels seus crítics, l'"arqueologia" del saber i la "genealogia" del poder correspondrien a períodes, objectes, ontologia i mètode d'anàlisi diferents. En aquestes pàgines, tanmateix, pretenc

mostrar l'equívoc d'una afirmació semblant, a saber: la unitat hermenèutica que lliga "arqueologia", "genealogia" i "estètica", i la unitat ontològica que converteix l'analítica de la "pràctica" del poder en un trassumpte de l'analítica de l'"ésser del llenguatge".

En síntesi, doncs:

10) Foucault es planteja en A.S.(1969) l'estructura categorial del "mode de ser del llenguatge" que havia instrumentalitzat com a interpretant històric en L.M.CH.(1966) però que, de fet, subjeia ja en les seves anàlisis literàries i en les investigacions anteriors (231).

20) Aquesta comença a l'entorn de la "dimensió" d'existència del llenguatge -distinta, segons l'autor, de la "dimensió" investigada per la lingüística, la lògica i la filosofia del llenguatge comú- presenta tanmateix internament el problema de la positivació del fonament no positiu de la base subliminal, inconscient, negativa, "incontornejable" (incontournable) que representen el "doll" infinit del llenguatge, la "presència" absent de la mort, la potència "salvatge" del desig (232).

30) Aquesta és la raó de les vacil·lacions i dubtes en el plantejament mateix de l'arqueologia com a intent de categorització de la "pràctica" del llenguatge en el discurs mitjançant tres ordres diferents i superposats: a) el bàsic del "mode d'existència" del llenguatge entorn de l'"enunciat" (énoncé), b) el de la singularització dels "enunciats" en l'espai unitari en

què es configuren: la "formació discursiva" (formation discursive), c) el de la producció històrica del discurs en tant que "positivitats" (positivités) efectivament donades en un "arxiu" (archive) d'allò que resulta pensable i enunciable en un determinat període històric (233).

49) El revers de la categorització arqueològica és la conceptualització metafòrica instituïda per la "genealogia", que substantiva la negativitat de la desraó en la "pràctica" d'un "poder" del qual poden estudiar-se els efectes -les distintes configuracions de la dominació en cada període, i.e. en el terreny penal: suplici, disciplina, presó-, però el moll del qual només és contestable a partir de la pràctica efectiva d'una individualitat diferencial respecte de les tècniques de "subjectivació" (assujettissement), i només és abastable a partir de la pragmàtica enunciativa de la metàfora, l'e-lipsi, la designació indirecta. L'abandó, en suma, de qualsevol assaig de categorització en benefici d'un saber "perspectiu" (perspectif) (234).

50) Tanmateix, l'estructura interna de l'analítica de l'"enunciat" (dimensió de l'existència del llenguatge) i la de l'analítica de l'"esdeveniment" (événement) (dimensió de l'existència del poder) és, quant a la tècnica hermenèutica, idèntica.

60) Finalment, la mateixa estructura es manté en els escrits de darrera època (1982-1984), però perfilada en la projecció del "mode de ser" lingüístic a l'estructura de l'acció -probablement pel contacte en l'època "americana" amb la fenomenologia dels actes de

llenguatge de Searle (235) i amb la fenomenologia de l'acció comunicativa de Habermas (236) (més un relatiu component de teoria dels jocs)- i, més tard (1984), internalitzada en l'elaboració d'una nova xarxa de conceptes arran de l'estructura del subjecte moral que ha romàs definitivament inconclusa ("substància ètica", "mode de subjecció", "pràctica de si", "teleologia moral"), però on és perceptible una reinterpretació en clau novament existencial de la mateixa estructura d'aplicació de la reduplicació pragmàtica.

3.4.3.2. La formulació d'una pragmàtica històrica idealista: Archéologie du Savoir (1968-1970).

Llevat de L.M.Ch.(1966), tal vegada l'A.S.(1969) sigui l'obra de Foucault que ha estat més denostada. La crítica ja ha mostrat alguns dels errors lògics i lingüístics en què es basa la "idea estranya de regularitats que s'autoregulen" [Dreyfus,Rabinow (1982)1984,126] (237) -per bé que aquesta "idea estranya", com he reiterat fins aquí, només és incomprendible si es prescindeix de la seva gènesi en la filosofia "continental".

El mateix Foucault no va trigar gaire en abandonar la fonamentació del discurs en relacions que "hom pot ben qualificar de 'prediscursives', a condició d'admetre que aquest prediscursiu és encara discursiu" [A.S.1969,101].

En efecte, en centrar l'atenció en la noció d'"esdeveniment" abans que en la d'"enunciat" - a N.G.H.(1971)-, reprèn el tema central de l'arqueologia sota l'angle, aparentment més concret i immediat, de l'existència de relacions de poder en un a priori no discursiu que "produeix" la subjectivació i subjectualització dels individus mitjançant tècniques de domini sobre el cos i sobre la predeterminació de llur camp de possibilitat de pensament i acció. Prosseguint aquest fil que mena directament a S.P.(1975), l'autor fins i tot va encapçalar la llarga presentació de Le désordre des familles. Lettres de cachet des Archives de la Bastille(1982) -escrita conjuntament amb la historiadora Arlette Farge- amb aquests mots d'autocrítica: "La idea que la Història està abocada a l'exactitud de l'arxiu' i la filosofia a l'arquitectura de les idees', ens sembla una tonteria (fadaise). Nosaltres no treballem així" [L.D.D.F.1982,9].

Tanmateix, contra l'apressat oblit de la crítica, i contra l'opinió posterior del mateix autor, resulta possible sostenir que l'Archéologie -amb tots els seus revolts, reiteracions i imprecisions- és un llibre on Foucault mostra de forma meridiana les seves preocupacions, delimita el terreny real en el qual se situaven les investigacions anteriors i, sobretot, intenta parlar sense embuts de l'ontologia lingüística a partir de la qual havia elaborat el seu esquema d'interpretació històrica. La condició és que la fallida

teorització de l'"enunciat" com a nucli de la "pràctica del llenguatge" -la delimitació de la "dimensió" pròpiament discursiva amb que són sistematitzades les "regles" d'ús del llenguatge- es compregui com intent d'autoexplicitació de l'ús teorètic del "mode de ser del llenguatge" o "ésser lingüístic" sobre el qual giren totes les investigacions històriques.

Notablement, el fracàs d'aquest intent resulta força instructiu respecte de les dificultats amb què es troben les posicions adlingüístiques quan es tracta d'explicitar llur propi aparell metodològic, perquè solen reproduir, en la indicació ostensiva que els és pròpia, les mateixes operacions hermenèutiques que havien estat introduïdes abans subrepticiament. Es a dir, teoria i teorètica es tornen indistingibles per tal com es dissolen en hermenèutica.

Aquesta és la raó de l'impossible aclariment de la crítica que es pregunta si les "regles" que proposa Foucault són "constitutives" o "regulatives", sense trobar resposta (vid. nota 237): no n'hi ha. L'autor utilitza indistintament termes com "regla", "estructura", "forma", i "variable" per a descriure esquemes de comprensió que resulten ser, al mateix temps, descriptius i explicatius tant de la generació material de fenòmens històrics com de llur inter-lecció i explicació. Només així s'entenen les múltiples confusions de llenguatge que es troben en tota l'obra foucaultiana. I.e. la reducció del fet material de la

"lluita de classes" a un fenomen de lectura: "La lluita de classes pot no ser la 'ratio de l'exercici del poder'-declarava a la Revista LES REVOLTES LOGIQUES (1977) [ed. J. Varela, F. Alvarez-Uría (1978, 171)]-i ser no obstant 'garantia d'inte-ligibilitat' d'algunes grans estratègies".

Es podrien multiplicar les crítiques de caire analític -com la indistinció entre "regla" i "esquema de regla", o la construcció de regles que pretenen ser, conjuntament, de formació i de transformació d'enunciats-. Però més important que no pas deturar-se en elles és arribar a explicar per què es produeixen.

Pertoca mostrar, doncs, en canvi, com l'intent de repensar el discurs com a "pràctica" retorna a la reduplicació de l'aspecte pragmàtic del signe com a interpretant de l'estructura quatripolar de funcions, i que, arribant al final a preguntar-se què significa exactament "practica discursiva", Foucault no té altra opció que definir circularment el definiens (definiens) pel definit (definiendum), deixant al descobert una ontologia -la "dimensió" de l'"enunciat"- per a la delimitació de la qual torna a emprar la corresponent estructura de quatre funcions.

Dins d'un joc refutatiu constant (238), Foucault identifica tres "dimensions" del discurs: a) la dimensió de la seva formació i singularització, b) la dimensió de la mateixa existència del llenguatge, c) la dimensió

històrica on es produeixen els discursos segons llur "modalitat d'existència".

Les tres dimensions no se situen al mateix nivell, sinó que la segona ocupa un lloc fonamental i és la que encabalga i projecta les altres dues, tenint en compte que les tres "dimensions" no són sinó tres "aspectes" del mateix problema: com sistematitzar les condicions d'enunciabilitat, formació, transformació i funcionament històric dels discursos.

En la primera dimensió, i fora de qualsevol concepte que, segons l'autor, sintetitzaria a deshora (com "ideologia", "llibre", "autor"...), la possible unitat es produeix paradoxalment a partir d'una dispersió en una superfície discursiva de quatre elements: objecte de discurs, enunciació, concepte, i opcions teòriques possibles. La dispersió emergent respon tanmateix a regles que no són ja directament perceptibles:

" (...) amb la unitat d'un discurs com el de la medicina clínica o de l'economia política, o de la història natural-escriu [A.S.95]-ens les havem amb una dispersió d'elements. Però aquesta dispersió mateixa -amb les seves llacunes, els seus estrips, els seus encabalgaments, les seves superposicions, les seves incompatibilitats, els seus reemplaçaments, i les seves substitucions- pot ser descrita en la seva singularitat si som capaços de determinar les regles específiques segons les quals han estat formats objectes,

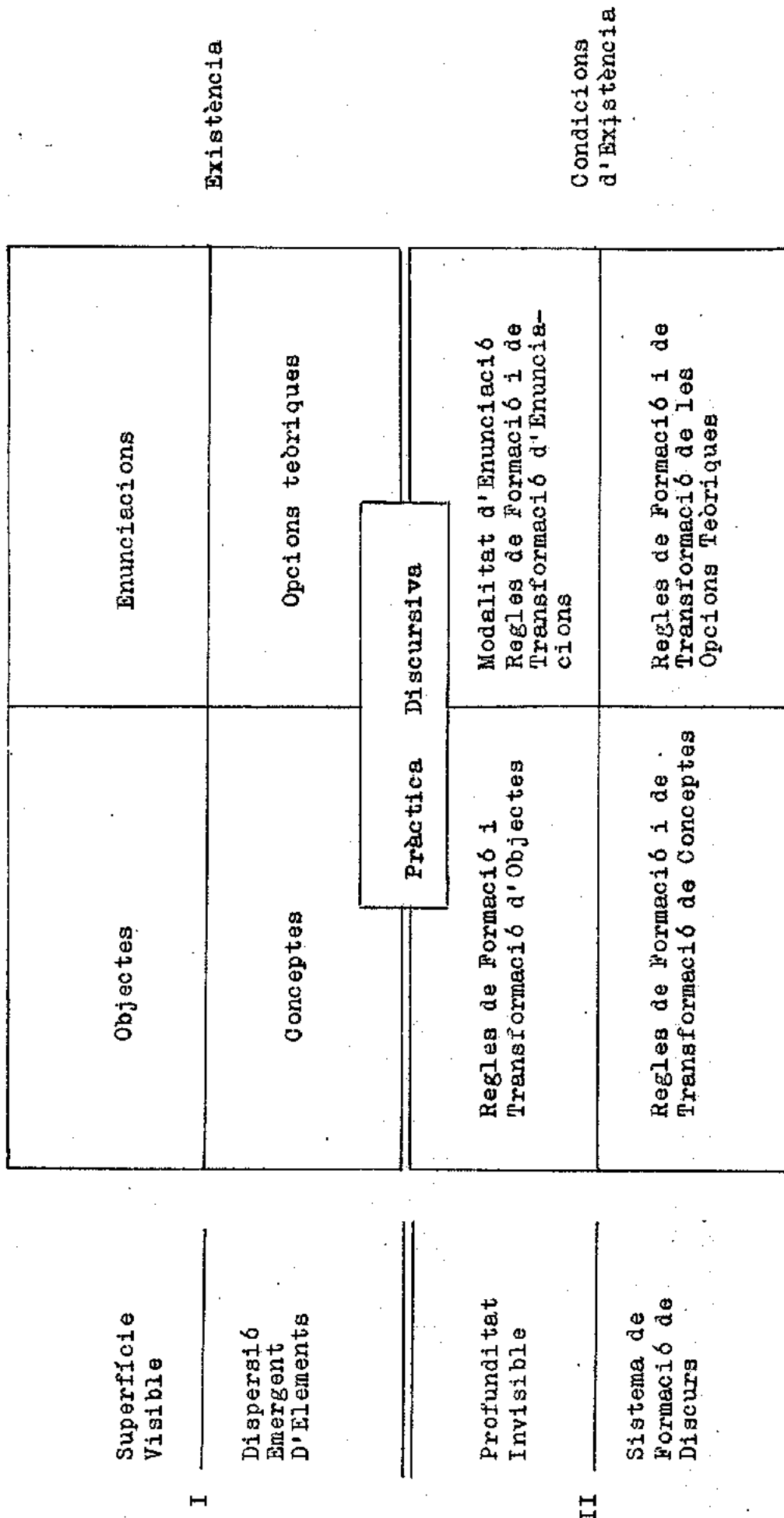
enunciacions, conceptes, opcions teòriques: si hi ha unitat, no és en la coherència visible i horitzontal dels elements formats; resideix, ben cap aquí, en el sistema que fa possible (rend possible) i regeix llur formació".

Per dessota, i simètricament, operaria el nivell de la "formació discursiva" (formation discursive): "Anomenarem regles de formació (A) les condicions a les quals són sotmesos els elements d'aquesta repartició (objecte, modalitat d'enunciació, conceptes, tria temàtica). Les regles de formació són condicions d'existència (a) (però també de coexistència, de manteniment, de modificació i de desaparició) en una repartició discursiva donada" [A.S.53].

¿A què respon un diagrama semblant? ¿A què obeeix la descripció precisament de quatre elements que produeixen respectivament un espai de proliferació de la dispersió de l'objecte de discurs, del subjecte, dels conceptes, de les estratègies d'ús o punt de difracció possible dels discursos? (239).

En un primer moment (1968), al meu entendre, Foucault va pensar de lluny en el model tripartit del llenguatge, hipostassiant respectivament les dimensions sintàctica, semàntica i pragmàtica com a tants d'altres nivells de les unitats que anomena "formacions discursives" (240). Però aquesta tècnica no permetia concebre cada un dels segments funcionals com a pràctica

Fig. XXI

en si mateixa. I això és el que buscava Foucault: a) definir cada segment en la seva qualitat de "pràctica", b) definir la relació entre els segments -com a "formació"- també a partir de la mateixa qualitat.

"Aquests sistemes resideixen en el discurs mateix; o més aviat (puix que no es tracta de la seva interioritat i del que ella pot contenir, sinó de la seva existència específica i de les seves condicions) en la seva frontera. Per sistema de formació, cal doncs entendre un feix complex de relacions que funcionen com a regla: prescriu el que ha hagut de ser posat en relació, en una pràctica discursiva, per tal que aquesta refereixi a tal objecte o a tal altre, per tal que posi en joc tal enunciació o tal altra, per tal que organitzi tal concepte o tal altre, per tal que organitzi tal estratègia o tal altra. Definir en la seva individualitat singular un sistema de formació, és doncs caracteritzar un discurs o un grup d'enunciats per la regularitat d'una pràctica (a)" [A.S.1969,98].

D'aquesta manera, la "pràctica" esdevé la funció reguladora de les funcions que regeixen la dispersió dels elements emergents. L'estructura resultant és la de la Fig.XXI.

Foucault retorna doncs a la reduplicació de l'aspecte pragmàtic que efectua el paper de mediador en una estructura doblement anivellada on el primer nivell correspon al significant perceptible i el segon a les condicions semàntiques d'inte-lecció.

Es de notar que cada vegada que a L.M.CH. (1966) l'autor havia disposat els elements en dos nivells, repartia també les funcions (i.e. atribució/articulació // designació/derivació) de tal manera que les segones resultaven condicions de les primeres. Ara el joc és diferent, perquè preserva l'esquema general: reparteix els elements en producte (I) i funció (II) (o "dispersió emergent" i "regles del sistema de formació"). Això és degut a què, a L.M.CH. (1966), la reduplicació a l'Epoca Clàssica era semàntica -del segon sobre el primer nivell-; en canvi, ara, és directament pragmàtica, sense que pugui recórrer a la reduplicació de la finitud (-) (vid. supra 3.4.2.3.) perquè del que es tracta justament és de sistematitzar, fer conscient, emergent ("i-luminar", amb la sobrecàrrega que veurem que té el mot) l'element de "pràctica" que el joc de la finitud incorporava com a "desraó" (241). Es a dir: analitzar la "pràctica" que regeix els elements de les formacions discursives sense incórrer en els dobles antropològics que definien, per Foucault, la posició de les ciències humanes en l'època moderna. Així, els quatre segments configuren "nivells" pròpiament discursius en cada "pràctica" que els relliga, els quals es troben ara superposats jeràrquicament en un feix de relacions de dalt a baix i de baix a dalt. "Els nivells no són doncs lliures els uns en relació als altres, i no es despleguen segons una autonomia sense límit: de la diferenciació primària dels objectes a la formació de les estratègies discursives, existeix tota una jerarquia

de relacions. Però les relacions s'estableixen igualment en una relació inversa. Els nivells inferiors no són independents d'aquells que els són superiors" [A.S.1969,97].

D'altra banda, la dimensió històrica d'una "formació discursiva" és l'"espai limitat de comunicació, relativament restringit" que caracteritza la "positivitat" d'un discurs: "unitat a través de temps, i ben més enllà de les obres individuals, dels llibres i dels textos" [166]. I de la mateixa manera que la "formació discursiva" se situa ella mateixa en un "prediscursiu" de "regularitats preterminals" [100-101], la positivitat "juga el paper del que podriem anomenar a priori històric" [167]: "conjunt de regles que caracteritzen una pràctica discursiva" [168].

Es dins d'una positivitat específica que es produeix la dispersió característica de la superfície de les formacions discursives. ¿Segons quines regles? Segons les de l'arxiu. "L'arxiu és d'antuvi la llei del que pot ser dit, el sistema que regeix l'aparició dels enunciats com esdeveniments singulars. Però l'arxiu és també el que fa que totes aquestes coses dites no s'apilotin indefinidament en una multitud amorfa, no s'inscriguin tampoc en una linialitat sense ruptura, i no desapareixin en l'únic atzar d'accidents externs" [170].

Cal observar, tanmateix, que Foucault acaba remetent l'"arxiu" a la regularitat de la "pràctica" que l'arxiu "defineix": "Entre la llengua (A) que defineix el sistema de construcció de les frases possibles, i el 'corpus' (A) que recull passivament les paraules pronunciades, l'arxiu (A) defineix un nivell particular: el d'una pràctica que fa sorgir una multiplicitat d'enunciats com tants d'altres esdeveniments regulars, com tantes altres coses ofertes al tractament i a la manipulació" [171].

Així doncs, ¿com es defineix aquesta "pràctica"? I què és el que la fa possible com a tal?

Aquí és on arriba al fons d'una ontologia que és plantejada al cap i a la fi com un mirall. La "pràctica discursiva" és el "conjunt de regles anònimes, sempre determinades en l'espai i el temps que han definit en una època donada, per una àrea social, econòmica, geogràfica o lingüística donada les condicions d'exercici de la funció enunciativa (a)" [153]. Però la funció enunciativa només es realitza per i en una "pràctica" específica.

Hi ha una fluctuació constant entre una condicionalitat externa (institucional, econòmica...) i interna (intradiscursiva) en la formulació d'aquest pensament. "Consolidar la institució i la condicionalitat amb el no-discursiu -han notat D. Brown i M. Cousins [1980, 251-278]-podria ser tornar a la més

banal de les sociologies". Però el "no-discursiu" resulta sempre -com ja ha estat vist- "prediscursiu discursiu". ¿Quin és doncs el joc de Foucault?

La descripció d'un nivell no directament visible i emergent ni en la "formació discursiva" ni en la "positivitat" històrica que estaria en posició transversal a llur esguard i que contituiria la "dimensió" fonamental del llenguatge. Això és, la "descripció" i "descobriment" de la dispersió material dels "enunciats" en tant que "funció enunciativa" reguladora de les formacions discursives en l'"arxiu" històric.

Segons Foucault, l'enunciat no es confondria ni amb les "frases" identificades per la lingüística, ni amb les "proposicions" lògiques, ni amb els "actes de parla" de la filosofia del llenguatge, sinó que se substanciaria en cada una d'aquestes unitats en tant que llur materialitat i modalitat històrica d'existència, i, en aquest sentit, resultaria ser llur condició de possibilitat [115-116].

L'"enunciat" és el producte de la "funció enunciativa", "modalitat d'existència de la performance verbal tal com ha estat efectuada" [141], "funció d'existència (a) que pertany pròpiament als signes i a partir de la qual es pot decidir, per anàlisi o intuïció (a), si 'fan sentit' o no, segons quina regla se succeeixen o es juxtaposen, de què són signes, i quina

mena d'acte es troba efectuat per llur formulació (oral o escrita)" [115].

¿Què pensar d'això?

Al meu entendre, aquesta unitat "residual" [112] respecte a d'altres unitats, aquesta "funció" l'"estructura" de la qual no pot ser oferida [115], apunta amb bastanta precisió a la concepció adlingüística secundària que Foucault té de "llenguatge". L'"enunciat" és la unitat sintètica que descriu la "pràctica de la pràctica", la hipòstasi de la funció de l'exercici del llenguatge en la pràctica del llenguatge, a partir de la qual concep l'"ordre" de la història i de la cultura, i que suscita el miratge de la recusació de la fenomenologia dins de la qual no ha deixat mai de romandre l'autor. "El llenguatge-escriu clarament [148]-en la instància de la seva aparició i del seu mode de ser, és l'enunciat; com a tal, procedeix d'una descripció que no és ni transcendental ni antropològica (a)".

Tanmateix, com era d'esperar, d'aquesta "dimensió" autònoma productora de significat, significat i significació en la història concreta dels discursos, retorna a la més estricta i simètrica correspondència amb els elements que determinaven els nivells de la "formació discursiva" en tant que "pràctica" (242), transpolats ara a condició de la "pràctica del llenguatge".

Fig. XXII

<p>I</p> <p><u>Singularització d'Enunciats</u></p> <p><u>Formació Discursiva</u></p> <p>Superfície Emergent de Dispersió (Quasivisibilitat)</p>	<p>Objectes</p>	<p>Enunciacions</p>	<p>Sistema de Regulació d'un grup d'enunciats en la Dimensió Prediscursiva</p>
<p>II</p> <p>Condicions d'Existència Sistema de Formació del Discurs</p>	<p>Conceptes</p> <p>Pràctica Discursiva</p> <p>Regles de Formació i de Transformació d'Objectes</p>	<p>Opcions Teòriques</p> <p>Modalitat d'Enunciació</p>	<p>Dimensió de Formació i Singularització de Discursos</p>
<p>I</p> <p>Superfície Emergent</p>	<p>Visibilitat</p> <p>Frase, Proposició, Acte de Parla, Signe</p>	<p>Regles de Formació i de Transformació de les Opcions Teòriques</p>	<p>Dimensió de l'Existència del Llenguatge</p>
<p>II</p> <p>Funció Enunciativa (Funció d'Existència no Emergent)</p>	<p>Quasivisibilitat</p> <p>Referencial</p> <p>Enunciat</p> <p>Domini Associat</p>	<p>Subjecte Enunciatiu</p> <p>Existència Material</p>	<p>Dimensió de Producció Històrica del Discurs</p>
<p>I</p> <p>Superfície de Dispersió d'Enunciats efectivament proferts</p>	<p>Pràctica Discursiva</p>	<p>Positivitat</p>	<p>Sistema de Regulació Històrica de les Formacions Discursives en l'Àmbol Històric</p>
<p>II</p> <p>Arxiu : Sistema d'enunciabilitat, funcionament, formació i transformació dels Enunciats</p>			

"Examinant l'enunciat, el que hem descobert és una funció que recolza sobre el conjunt dels signes, que no s'identifica ni amb l'"acceptabilitat" gramatical ni amb la correcció lògica, i que requereix, per a exercir-se: un referencial (que no és exactament un fet, un estat de coses, ni àdhuc un objecte, sinó un principi de diferenciació); un subjecte (no pas la consciència parlant, no pas l'autor de la formulació, sinó una posició que pot ser emplenada sota certes condicions per individus indiferents); un camp associat (que no és el context real de la formulació, la situació en la qual ha estat articulada, sinó un domini de coexistència per d'altres enunciats); una materialitat (que no és solament la substància o el suport de l'articulació, sinó un estatut, regles de transcripció, possibilitats d'ús o de reutilització). Ara bé, tot el que hem descrit sota el nom de formació discursiva, són, en sentit estricte, grups d'enunciats" [150-151] (243):

El gràfic general del plantejament foucaultia (Fig. XXII) mostra el joc de la reduplicació de la "pràctica discursiva" en la "formació discursiva" i en la "positivitat", i com la determinació de la "pràctica" reduplicativa es dissol en una "funció enunciativa" que desdobra una i altra en el "mode d'existència" del llenguatge.

Al meu entendre, aquest procedir encobreix hipòstasis de dues menes que Foucault superposa en la delimitació d'"enunciat". Lingüístiques, en primer lloc, sobre la base de la reduplicació de l'aspecte pragmàtic del llenguatge tal com és definit per la lingüística i la semiologia. Però, en segon lloc, metodològiques pel que fa al llenguatge "descriptiu" de l'arqueologia. Aquest punt demana certa atenció, per bé que no es tracta ara de procedir a una crítica sistemàtica.

Es característic de la filosofia del llenguatge de base pragmàtica considerar la referència com un acte de parla directament relacionat, en principi, amb el subjecte que el realitza (performs). "la referència-escriu i.e. J.R.Searle [(1969)1980, 37]-i els actes de parla són realitzats no per les paraules, sinó pels parlants en emetre paraules".

Però és de notar, primer, que el subjecte que d'aquí es tracta no és el subjecte real, físic, sinó del lingüístic, a saber, qualsevol entitat que acompleixi la condició d'efectuar accions (conductes) segons regles mitjançant el llenguatge natural (i.e. un subjecte col·lectiu). El que resulta descrit aleshores no és l'individu singular, sinó el sistema de condicions per a les accions que aquest (entre d'altres entitats) pot satisfer.

En segon lloc, cal remarcar que, baldament connectar directament referència, competència lingüística i acció (i incórrer tot seguit en una posició pragmatista en la que no entraré aquí), Searle segueix entenent la referència de forma complexa, és a dir, a la manera de la filosofia analítica del segle XX, com una funció del llenguatge -distinta tanmateix de la concepció lògica: valor d'arguments que satisfan funcions proposicionals- i no com a simple referent (que seria objecte de referència).

El límit d'aquesta anàlisi respecte de l'objectiu perseguit per la construcció de llenguatges científics apareix amb claredat, perquè aquests prescindeixen de l'aspecte de relació amb els enunciats que formulen i aquell que els formula per tal com assumeixen un món d'entitats descriptibles que se suposen -en l'abstracció- independents del subjecte que coneix. No és negada la relació, simplement és rellegada, com diria Popper, al pla material del context de descobriment.

Pel que fa a la referència, doncs, en un pla epistemològic general, poden ser desllindats dos aspectes diferents de la qüestió. Per un cantó, el problema metodològic que representa la inducció; per l'altre, el problema de satisfacció de condicions de veritat per atorgar sentit als enunciats.

Ambdós aspectes no poden ser tractats en una mateix pla, sinó que plantegen sota diferents punts de vista el grau de fonamentació del coneixement que és possible obtenir i formular sobre el món i sobre el propi mode de formular-lo. Són problemes de mètode que no es deixen reduir només a problemes solventats per una lingüística general. Es absurd, per exemple, pretendre que la teoria empirista del significat o les condicions semàntiques de veritat de Tarsqui clouen satisfactòriament el problema de la generació de sentit en les llengües naturals. I és igualment absurd detreure una i altra teorització de l'univers formal del llenguatge científic i "refutar-les" en un terreny per al que mai no van ser pensades (244).

Doncs bé, a diferència de la prudència analítica mostrada per la darrera filosofia dels "actes de parla" (malgrat la seva orientació sociologitzant), Foucault incorre en un munt de confusions al respecte, que resol sintèticament rellegant tots aquests problemes a les "condicions d'existència", acoblant referent i referència, inducció i interpretació, lingüística i teoria del coneixement.

El "referencial" no només es configura eclècticament, a partir del terme a què l'oposa Foucault - el "referent"- sinó també a partir de la funció de referència; la "modalitat d'enunciació" no només a partir del "subjecte" lingüístic, sinó també del gnoseològic; el "domini associat" no només a partir del

"context" sinó del "sentit"; la "materialitat repetible" no només a partir de l'"enunciació", sinó també del seu "procés".

Aquestes quatre característiques "definitòries" de l'"enunciat" neixen de l'adscripció reduplicada de trets lingüístics i gnoseològics propis de la dinàmica del procés de parla i de coneixement a una "funció d'existència" (la qual, si tingués sentit, seria una funció reguladora de funcions de segon grau) que descobreix, en realitat, l'abast indefinit de l'"ésser del llenguatge", i on Foucault hipostassia la solució de tots els problemes lingüístics, gnoseològics i històrics que es planteja.

Al meu entendre, sense necessitat d'aprofundir més, de moment, en l'ontologia, el filòsof formula la seva intuïció bàsica que hi ha regles històriques, socials, que condicionen la pragmàtica del llenguatge a partir de la projecció reduplicada a la "dimensió" del "mode d'existència del llenguatge" dels elements que ja havien configurat l'estructura interpretativa de L.M.Ch. (1966). Això és, un primer nivell -objecte, modalitat d'enunciació- que correspon al sistema d'identificació significant emergent (ara traduït a "sistema de dispersió" o "discontinuitat" dels enunciats); i un segon nivell -"domini associat", "materialitat repetible"- que correspon a les condicions de significat del primer nivell, però, com ja havia fet en les "formacions discursives", uniformant ara ambdós nivells

en un pla únic i fonamental de "condicions d'existència" de la "pràctica discursiva".

Retorna així a la formulació hjelmsleviana de plans o dimensions del llenguatge que subjeu implícitament en el seu aparell hermenèutic, perquè el que pretén és justament la descripció dels modes externs que regeixen la substància i la forma del pla del contingut del llenguatge.

En efecte, si es comprèn la "formació discursiva" com el conjunt de regles corresponents a la "forma", i la "positivitat" com el conjunt de regles materials isomòrfiques de les primeres que configuren la "substància" del pla del contingut, s'entén millor l'afirmació foucaultiana de què les "lleis" de la "positivitat" -"raresa", "exterioritat", "cúmul"-materialitzen, "substancialitzen" històricament la "pràctica" que identifica a cada "formació discursiva". I també que l'autor atorgui a l'"enunciat" un estatut mixte de "cosa" (chose) i "esdeveniment" (événement), que escandeix materialment i històricament la producció de qualsevol signe (gràfic, simbòlic, pictòric, gramatical...) (245).

"¿Es admissible metodològicament i teòrica-es preguntava Henri Lefebvre després de llegir L.M.Ch. (1966) [1967, 58]-suprimir tota referència per a deixar el llenguatge sol amb si mateix, el seu propi doble, el seu mirall, el Mateix i l'altre a la vegada?"

(...)El llenguatge, el discurs, no tenen altra referencial que ells mateixos. La 'funció referencial' només juga per referència al context. No designen més que la cohesió o la coherència del sistema (A)".

Resulta possible ara oferir una resposta entenedora a la sorpresa de Lefebvre. L'enunciat és, si s'accepta el plantejament anterior, l'impossible intent de repensar les condicions històriques de formulació, transformació i ús dels discursos a partir d'hipòtesis lingüístiques i gnoseològiques que deriven d'una concepció de "llenguatge" pròpia de la segona hermenèutica, articulades mitjançant estructures derivades de les distincions lingüístiques hjelmslevianes. I també és, per Foucault, l'experiència de llur incompatibilitat. De tal manera, que amb l'exàmen de la "interpretació" i l'"esdeveniment" resoldrà la qüestió en favor d'una "pluralitat" no reduïble a sistemes, regles o categories. Però, no obstant això, malgrat la radical assumpció de l'abgrund nietscheà, les "regles de prudència metodològica" amb què exposa la genealogia del poder retroben la forma del vell aparell hermenèutic d'interpretació històrica. Aquesta és la tesi que defensaré en l'apartat següent.

3.4.3.3. El trassumpte de la pragmàtica històrica idealista: "genealogia del poder" (1971-1984).

Tal vegada no li manqui raó a Anthony Giddens quan escriu que "el "mètode genealògic" de Foucault prossegueix la confusió que l'estructuralisme va ajudar a introduir en el pensament francès, entre la història sense 'subjecte transcendental' (A) i la història sense 'subjectes humans cognoscibles' (A)" [1982,222].

Amb la interpretació de la genealogia nietzscheana, Foucault pensa haver-se allunyat tant del pensament per dobles antropològics que delimitava un pensament transcendental com de la rigidesa d'alguns plantejaments "arqueològics". L'arqueologia, per exemple, tal com és concebuda en l'obra de 1969 i també en l'escrit de transició que fou el seu discurs de presentació com a professor al Co-legi de França (O.D.1971), concep el poder com les instàncies d'apropiació, en tant que "choses", dels enunciat. I, ja en la seva pròpia disposició, concebia els enunciat com a "esdeveniments discursius", les formacions discursives com a interrelació d'esdeveniments discursius i, finalment, en un pla "prediscursiu", la relació entre "esdeveniments discursius" i "esdeveniments d'un altre ordre", sense més especificació de l'"ordre" que corresponia a aquest darrer pla [A.S.1969.Intr.].

La "genealogia", en aparença, tant per Foucault com per la major part de la crítica (246), correspon a una especificació de les relacions de poder en la dimensió concreta que lliga l'"enunciat" amb l'"esdeveniment", la qual cosa capgira la perspectiva mateixa del filòsof cap a la pura discontinuïtat de fenòmens històrics que, en tant que tals, no tindrien altra fonament que el de configurar la morfologia de la "voluntat de saber".

"Genealogia" significa "localitzar la singularitat dels esdeveniments fora de tota finalitat monòtona; guaitar-los allà on menys se'ls espera; i allò que hom sol considerar que no té història -els sentiments, l'amor, la consciència, els instints; copsar llur retorn, no pas per a traçar la corba lenta d'una evolució, sinó per a retrobar les diferents escenes on han jugat papers diferents; definir àdhuc el punt de llur llacuna, el moment en què no han tingut lloc" [N.G.H.1971,145].

"En la genealogia dels valors, de la moral, del coneixement, no serà mai sortir a la recerca de llur 'origen', negligint com a inaccessibles tots els episodis de la història; serà, per contra, demorar-se en les meticulositats i en els atzars dels començaments; prestar una atenció escrupulosa a llur irrisòria dolenteria; esperar a veure'ls sorgir, amb la màscara finalment baixa, amb el rostre de l'altre; no tenir pudor a buscar-los allà on són -'escorcollant els baixos

fons'; deixar-los el temps de remuntar el laberint en què cap veritat no els ha tingut mai sota la seva custòdia" [ibid.150].

Com es pot comprovar, el llenguatge mateix es torna eclíptic i fortament metafòric per a parlar de les posicions ontològiques que abans, a A.S.(1969), havien estat acarades de front (per bé que no sense vacil·lacions). Sens dubte, aquest punt és retrospectivament aplicable: "(...) la tesi arqueològica-comenta encertadament Enrico Corradi [1977,213]-no és el resultat d'un procediment teorètic, sinó que es presenta com l'èxit d'una opció. D'altra banda, això és només el resultat que s'obté en examinar el mateix tema de la perspectiva abocada a posar de manifest que la fundació tant del pla sincrònic de la veritat com a voluntat (A) com del diacrònic de la voluntat de veritat (A), no pot fer referència en absolut a la base teorètica del logos, sinó a aquella pràctica de la voluntat, és a dir aquella aquella de l'elecció. Es aquesta que el mateix Foucault anomena l''actede decisió''. I, en el mateix sentit, Edward Said escriu que "Foucault no concep el llenguatge com una estructura ontològica, sinó en una perspectiva política o ètica (l''armadura nietscheana') perquè desplaça la crítica de la consideració del significat a la descripció del lloc (A) del significat, lloc que és una acte de voluntat amb conseqüències polítiques o ètiques".

Les consideracions de Corradi i (amb matisacions) Said, són, al meu entendre, pertinents, per tal com posen de manifest l'actitud foucaultiana envers les fonamentacions, que es tradueix també respecte al seu propi llenguatge.

Deixant de banda el tema de la voluntat (en el qual de moment no em deturaré), una cosa és però el canvi d'actitud de Foucault després d'haver dut a terme una revisió en profunditat de l'obra de Nietzsche, i una altra distinta són les operacions gnoseològiques reals i les estructures efectives que les articulen. Atenent a aquest darrer aspecte, és defensable que el nietzscheïsm de què fa gala l'autor no respon sinó a una assimilació al mateix esquema hermenèutic que regeix els seus escrits, el qual es projecta ara a les anàlisis del poder.

Convé no oblidar al respecte que les anàlisis literàries arran de la pura "distància de si" a l'interior d'un "llenguatge" que no és sinó un "exterior desdoblant" són bastant anteriors (cobreixen tot el decenni 1960-1970) i, per altra banda, convé tenir també present que el tema del poder sobrevé en el moment en què el sobta la realitat política francesa i els disturbis de 1968-1975.

Així, la preocupació per l'engalzament entre "arqueologia" i "genealogia", per un cantó, i entre el pensament "arqueològic -genealògic" i la pràctica

política, per l'altre, és constant i origina almenys tres sentits de "genealogia": ontològic, teorètic i polític (247). "La genealogia exigeix doncs la minúcia del saber" [N.G.H.1971,145].

De tot això resulta una posició segona, de retorn reflexiu sobre el ja elaborat, però revertida ara -i aquest és un tret que es perllonga fins a la darrera etapa de H.S.II,III.(1984)- cap al pensament intencional de la "pràctica" "estratègica", "tàctica" de l'acció humana. I si abans comprovàvem la presència d'una hipòstasi sobre la competència lingüística del parlant, comprovarem tot seguit la idealització complementària de la capacitat hetero i autoreguladora del subjecte actuant.

La interpretació, doncs, és un interpretant que se sobrecarrega també d'un sentit "pràctic", en tant que, aquest cop, directament polític:

"En si mateixes les regles són buides, violentes, no finalitzades; són fetes per a servir a això o a allò; poden ser plegades al grat de tal o qual. El gran joc de la història pertany a qui s'empararà de les regles, qui prendrà el lloc d'aquells que les utilitzen, qui es disfressarà per a pervertir-les, utilitzar-les a contra-sentit i retornar-les contra aquells que les havien imposades; qui, introduïnt-se en el complex aparell, el farà funcionar de tal manera que els dominadors es trobaran dominats per llurs pròpies

regles. Les diferents emergències que hom pot localitzar no són les figures d'una mateixa significació; són tants d'altres efectes de substitucions, de reemplaçaments i de desplaçaments, de conquestes disfressades, de retorns sistemàtics. Si interpretar fos treure lentament a la llum una significació enfugida en l'origen només la metafísica podria interpretar l'esdevenir de la humanitat. Però si interpretar, és emparar-se, per violència o subreptíciament, d'un sistema de regles que no té en si significació essencial, imposar-li una direcció, plegar-lo a una voluntat nova, fer-lo entrar en un altre joc i sotmetre'l a regles segones, aleshores l'esdevenir de la humanitat és una sèrie d'interpretacions. I la genealogia ha de ser-ne la història (a): història de les morals, dels ideals, dels conceptes metafísics, història del concepte de llibertat o de la vida ascètica, com a emergències d'interpretacions diferents. Es tracta de fer-los aparèixer com esdeveniments al teatre dels procediments" [N.G.H.1971,158].

No és ja de l'"enunciat" del que es tracta, sinó dels "esdeveniments" múltiples i singulars "provinents" del "buit", "no-lloc", "interstici", que és l'espai discontinu de llur dispersió, i "emergents" històricament en l'entretopar físic dels cossos que en són llur "superfície d'inscripció" [154] (248). "El veritable sentit històric reconeix que nosaltres vivim, sense marques ni coordenades originàries, en miriades d'esdeveniments perduts" [162].

La metàfora per excel·lència que el filòsof fa servir per a descriure el mode de producció dels "esdeveniments" és el "teatre".

"L'emergència és doncs l'entrada en escena de les forces; és llur interrupció, el salt pel qual boten dels bastidors al teatre; cadascuna amb el vigor i la juvenilitat que és la seva (...). En un sentit l'obra representada en aquest teatre sense lloc és sempre la mateixa: és la que repeteixen indefinidament els dominadors i els dominats" [156].

I la "genealogia" que, al seu torn, "restableix el sistema dels asserviments", és doncs, teatre del teatre en un "sentit històric" que, segons Foucault, comporta tres usos que s'oposen simètricament a les "modalitats platòniques" de la història: "ús paròdic i destructor de realitat, que s'oposa al tema de la història-reminiscència o reconeixement; l'altre és l'ús dissociatiu i destructor d'identitat que s'oposa a la història-continuitat o tradició; el tercer és l'ús sacrificial i destructor de veritat que s'oposa a la història-coneixement" [167].

Així, el talant genealògic no és sinó una "contramemòria" de la història que "ens irrealitza en tantes identitats reaparegudes", dissocia sistemàticament la nostra identitat i, d'acord amb el darrer Nietzsche, ens introdueix en la veritat i la mentida en un sentit extra-moral, ens "lleva la màscara"

i descobreix que a la pregunta "qui parla?" només hi ha la resposta mallarmeana: "el mot mateix", "enunciar és produir"...però segons el joc atzarós de les dominacions.

"Però-escriu citant Nietzsche [170]-si ella [la consciència històrica] s'interroga a si mateixa i si d'una manera més general interroga la consciència científica en la seva història, descobreix aleshores les formes i les transformacions de la voluntat de saber que és instint, passió, acarnissament inquisidor, refinament cruel, dolenteria; descobreix aleshores la violència dels partits presos...".

"L'anàlisi històrica d'aquest gran voler-saber que recorre la humanitat fa aparèixer doncs a l'ensem que no hi ha coneixement que no reposi sobre la injustícia (que no hi ha pas doncs, en el coneixement mateix, un dret a la veritat o un fonament del vertader) i que l'instint de coneixement és dolent (que hi ha en ell alguna cosa d'occidor, i que no pot, que no vol res per al benestar dels homes".

Fins aquí Foucault.

Però si en lloc de preguntar pel sentit més o menys ocult d'aquesta poètica de caire vitalista que guia de lluny el seu acte d'escriure, preguntem com articula aquest "saber perspectiu" [N.G.H.163] o "història efectiva" [ibid.] amb les "regles de prudència metodològica" que enuncia a partir d'ara en llocs dispersos --cursos del C.F.(1971-1984), S.P.(1975),

H.S.I.(1976), T.S.P.(1982)-; i si tot seguit hom prova de comparar aquesta "prudència" amb les tesis efectives que sosté sobre el funcionament del "poder", el que es descobreix és exactament el mateix esquema hermenèutic amb què havia bastit les obres anteriors. Es retroba, doncs, l'anàlisi de l'"existència" de les relacions de poder en tres dimensions: a) sistema d'estratègies de poder o condicions d'existència (que correspon al nivell de les "formacions discursives"); b) dimensió de la substancialització del poder en un "a priori" històric; c) i, finalment, la dimensió medidora i interpretant de la "pràctica de les relacions de poder". Procediré a partir d'ara per aquest ordre.

3.4.3.4. L'analítica de les relacions de poder.

"Poder" presenta en Foucault la mateixa ambigüitat que "Saber", perquè aquestes nocions genèriques són usades per a denotar qualsevol dels diversos nivells de l'esquema hermenèutic. Tan aviat designa el resultat emergent "investit" en les relacions de força (violentes o no) que es donen en situacions directament perceptibles com llurs "condicions d'existència". Així, l'àmbit de l'analítica de les relacions de poder torna a delimitar-se de biaix.

Per poder "cal comprendre d'entrada-ecriu [H.S.1976,121]- la multiplicitat de les relacions de força que són immanents en el domini en què

s'exerceixen, i són constitutives de llur organització; el joc per via de les lluites i d'enfrontaments incessants les transforma, les reforça, les investeix; els recolzaments que aquestes relacions de força troben entre si, de manera que formen cadena o sistema, o, a la inversa, els decalatges, les contradiccions que les aïllen les unes de les altres, les estratègies finalment en les quals prenen efecte, i el disseny general de les quals o la cristallització institucional prenen cos en els aparells estatals, en la formulació de la llei, en les hegemònies socials".

I encara: "(...) cal sens dubte ser nominalista: el poder no és una institució, no és una estructura, no és una certa puixança (puissance) de la qual alguns estarien dotats: és el nom que donem a una situació estratègica complexa en una societat donada" [H.S.1976,123].

¿Com es disposa l'anàlisi d'aquesta "situació estratègica complexa"? ¿Per exemple, del "dispositiu de sexualitat" que, segons Foucault es constitueix a partir de l'Època Clàssica en la cultura europea?

Segons quatre "regles" que, expressant-ho en llenguatge de Greimas, constitueixen una isotopia semàntica dels elements de les formacions discursives: a) "regla d'immanència" que constitueix la "sexualitat" com "objecte possible" en "llars locals" (foyers locaux) de "poder-saber" (i.e. les relacions entre

penitent i confessor); "regla de variacions contínues" o "esquema de les modificacions que les relacions de força impliquen per llur propi joc" [H.S.1976,131] -oposades a subjectes com els adults, nens, pares, metges...- el qual constitueix "matrius de transformació" (i.e. les modificacions i desplaçament del conjunt mare/educador/metge sobre el sexe de l'infant); c) regla del doble condicionament o "estratègia de conjunt" de "llars locals" i "matrius" que assegurin efectes globals a partir de la seva singularització en "tàctiques" específiques, les quals, per "embolcallament estratègic" reverteixen i funcionalitzen l'estratègia de conjunt (i.e. la família en tant que suport per al control malthusià de la natalitat, la medicalització i la psiquiatrització del sexe); d) regla de la polivalència tàctica del discurs o articulació doble del poder i del saber en elements discontinus que poden jugar en diverses tàctiques i estratègies (i.e. l'aparició durant el segle XIX en la psiquiatria, la jurisprudència i la literatura, de tota una sèrie de discursos sobre les espècies de l'homosexualitat, la pederastia.... ha permès els controls socials en aquesta regió dregió de les "perversions", però també ha fet possible, per contra, el discurs de la pròpia homosexualitat).

Així, segons Foucault, "es tracta, en suma, d'orientar-se cap a una concepció del poder que substitueixi el privilegi de la llei pel punt de vista de l'objectiu, el privilegi de la prohibició pel punt de

vista de l'eficàcia tàctica, el privilegi de la sobirania per l'anàlisi d'un camp múltiple de relacions de força on es produeixin efectes globals, però mai totalment estables, de dominació. El model estratègic, més que no pas el model de dret" [H.S.1976,135].

La referència a "efectes" i "objectius" al mateix temps i en el mateix text és més que una mera manera de dir, al meu entendre. Indica, més aviat, la hipòstasi sobre la capacitat d'actuar i l'estructura de l'acció que esmentava més amunt. "El perill del determinisme post festum en l'experiment arqueològic-ha notat Peter Sloterdijk [1972,164-175]-sembla ser l'encadenament continu".

Hi ha al respecte una imprecisió constant que Foucault no resol sinó en els escrits de darrera època, en intentar definir la "pràctica" del poder. Però fins i tot aquí apareix la vella superposició en l'ontologia de tots els problemes gnoseològics amb què es troba el filòsof. Però aquest és un tema que reprendré més endavant (vid.infra 3.5.).

Pertoca ara assenyalar que, de la mateixa manera com les "regles" de les "formacions discursives" resultaven ser, al cap i a la fi, "regles" al mateix temps teòriques -pertanyents al llenguatge del filòsof- i històriques -pertanyents a l'objecte que es donava a l'anàlisi- succeeix igualment amb les "regles" de les "situacions estratègiques complexes". Se

"substancialitzen" en la història concreta en què s'"investeixen" les relacions de poder. Així, on abans es parlava de l'"arxiu" històric dels enunciatats com a priori concret del saber, es parla ara de "matrius" històriques dels esdeveniments com a priori concret del poder.

Foucault opera d'aquesta manera en estudiar el "dispositiu" de la sexualitat i retrobar en el seu fons històric una "matriu de poder/saber/desig" que disposa tècniques disciplinàries de "producció de veritat" (vid. supra 3.3.2.2.-3.3.2.3.). També en estudiar la configuració de les formes punitives i el sorgiment dels micro-poders (vid. supra 3.3.2.2.-3.3.2.3.) i retrobar una "matriu de poder/saber".

"Cal admetre, més aviat -escriu en la retòrica de l'oposició que li és habitual [S.P.1975,32]-que el poder produeix saber (i no simplement afavorint-lo perquè li serveix o aplicant-lo perquè és útil); que el poder i el saber s'impliquen directament l'un a l'altre; que no hi ha relació de poder sense constitució correlativa d'un camp de saber, ni saber que no suposi i no constitueixi al mateix temps relacions de poder. Aquestes relacions de "poder-saber" no són per analitzar a partir d'un subjecte de coneixement que seria lliure o no en relació al sistema del poder; sinó que cal considerar per contra que el subjecte que coneix, els objectes per conèixer i les modalitats de coneixement són altres tants efectes d'aquestes implicacions

fonamentals del poder-saber i de llurs transformacions històriques. Breu, no és per l'activitat del subjecte de coneixement el que produirà un saber, útil o rebec al poder, sinó el poder-saber, els processos i les lluites que el travessen i del qual és constituït, que determinen les formes i els dominis possibles del coneixement".

Resulta difícil d'entendre la posició foucaultiana respecte del poder si no es té en compte el joc de dues "dimensions" -"estratègica" i "històrica"- que he descrit, i si hom no veu tampoc que aquestes dimensions sempre són tractades al seu torn al nivell superficial o "emergent" de "quasivisibilitat", i al nivell de llurs "condicions de possibilitat" productores de l'"investment" (investissement) (249) del cos i de tota relació per part de les "relacions de poder".

Així, la crítica ha sabut percebre generalment el caràcter d'ontologia que tenen aquestes "relacions de poder", però no ha sabut donar-ne la raó, perquè sol confondre les dues "dimensions" -més la "dimensió" transversal profunda de la "pràctica" del poder- en un únic pla (250).

Foucault mateix no es mostrava gaire més comprensiu amb els assaigs d'interpretació més o menys entenedors dels seus crítics -sobretot, pel que ja he exposat arran de les seves posicions "antiuniversals", amb els marxistes-:

"Un altre punt sobre el que es podria dir alguna cosa-es llegeix en l'àcida resposta a M.Cacciari [P.S.P.1978,7]-és la reducció de l'anàlisi de les tecnologies del poder a una mena de metafísica del Poder amb P majúscula, amb la qual se'l recondueix a un dualisme en el qual s'enfrontarien aquest Poder i les resistències mudes, sordes, de les quals mai no es diria res. Es reconstruiria doncs una mena de joc dual. Abans de tot, jo no utilitzo el mot Poder amb P majúscula; són ells que ho fan. En segon lloc, alguns 'marxistes' francesos sostenen que per a mi el poder és 'endògen', que jo construiria un veritable i propi cercle ontològic deduïnt el poder del poder. Afirmació estúpida i ridícula, en tant que jo he intentat de fer sempre el contrari".

Certament, el "mode d'existència" del poder que és la producció contínua d'"esdeveniments" que es donen en una exterioritat discontinua no correspon amb les descripcions que en fan una "substància", adreçant-li crítiques tan metafísiques com la pròpia concepció foucaultiana. Però la veritat és que Foucault no hi ajudava gaire.

"El poder és arreu, no és que ho englobi tot, és que ve d'arreu. I 'el'poder, en el que té de permanent, de repetitiu, d'inerte, d'autoreproductor, no és sinó l'efecte de conjunt que es dibuixa a partir de totes aquestes mobilitats, l'encadenament que recolza sobre

cadascuna d'elles i busca per contra de fixar-les"
[H.S.I.1976,122].

¿Com entendre una posició semblant?

Si la meua hipòtesi és correcta, Foucault plasma en l'analítica de l'"esdeveniment" l'analítica de l'"enunciat". Es a dir, converteix la "pràctica" del poder en una "funció d'existència" que opera com a mediador de les estratègies i de l'a priori històric del saber/poder, per a la descripció del qual torna a adoptar el mateix esquema: de l'"objecte"/"objectiu" a "estratègies" i "tàctiques" disposades en sèries no unívokes que generen, a cada "foyer local", "resistències" a la subjectivació per part d'individus i grups d'individus que mantenen sabers i tipus de sabers "diferents" sobre si mateixos. (Aquesta línia condueix directament a l'"ontologia de si" que reprendré una mica més endavant -infra.3.4.3.5.-).

Però els elements funcionals de l'esquema es troben ara disseminats en "proprietats" del mode de "funcionament del poder", de manera que corresponguin a la pura dispersió que la genealogia imposa a la "funció" existencial.

Així, el poder és "omnipresent" i "multiforme" [H.S.I.1976,121], s'"exerceix" en el joc de relacions desiguals i mòbils [ibid.123], són "immanents" a d'altres tipus de relacions [ibid.], serveixen de "suport" a "clivellatges" que recorren el cos social

i arriben a configurar la "modalitat" individual; és "intencional i no subjectiu" (travessat per un càlcul anònim d'objectius en tàctiques locals); genera "tàctiques", "estratègies de conjunt" i "resistències" [ibid.]; "no existeix més que en acte" [C.C.F.1976]; adopta el model de l'"enfrontament", la "lluita", la "guerra" [ibid.]; "produeix" subjectes [ibid.], "saber" [S.P.1975,32], "poder" [P.S.P.1978,9].

Totes aquestes "proprietats" disperses corresponen al "mode d'existència" d'una "pràctica" o "exercici" que Foucault descriu, seguint l'ordre de l'esquema -això és, de l'objecte a l'estratègia sobre l'objecte- en diferents llocs sempre d'una manera similar (251).

Però l'essencial és que -com havia també concebut l'enunciat- aquesta "pràctica" és la que travessa les diferents "pràctiques" de les estratègies i de les matrius concretes de l'a priori històric.

"Cal admetre, en suma, que el poder s'exerceix més que no pas es posseeix (a), que no és el 'privilegi'adquirit o conservat de la classe dominant, sinó l'efecte de conjunt de les seves posicions estratègiques- efecte que manifesta i condueix a vegades aquells que són dominats" [S.P.1975,31].

I encara més clarament:

Fig. XXIII

I	Singularització del Poder	Situació Estratègica Complexa de Poder / Saber	Superfície Emergent de Dispersió (Quasivisibilitat)	Llars locals de Poder	Matrius de Transformació	Sistema de Regulació d'un grup de relacions de Poder en la Dimensió de la Dominació
		<p>II</p> <p>Condicions d'Existència Sistemes d'Estratègia del Poder</p>				
I	Mode d'Existència del Poder	Relacions de Poder (Pràctica) Exercici	Superfície Emergent de Dispersió	Visibilitat	Quasivisibilitat	Dimensió de l'Existència del Poder
		<p>II</p> <p>Funció de Poder (Funció d'Existència no Emergent)</p>				
I	Dimensió històrica de les Relacions de Poder	Positivitat	Superfície de Dispersió d'Esdeveniments efectivament produïts (Cos)	Relacions de Poder (Pràctica)	Matriu de Sexualitat de Saber / Poder : Sistema d'exercici, funcionament, formació i transformació dels esdeveniments	Sistema de Regulació Històrica de les Situacions Estratègiques en l'Àmbit Històric
		<p>II</p> <p>Dispositiu de Sexualitat Matriu de Saber / Poder</p>				

Dimensió de Formació i Singularització de Tàctiques i Estratègies de Poder

Dimensió de l'Existència del Poder

Dimensió de la Producció Històrica de les Relacions de Poder

"(...)el poder no és altra cosa que una certa modificació, una forma cada cop diversa d'una sèrie de xocs que constitueixen el cos social, xocs de tipus econòmic, polític etc...El poder és doncs com l'estratificació, la institucionalització, la definició de tàctiques, d'instruments i d'armes que serveixen en tots aquests xocs. Es això el que pot ser considerat en un moment donat com una certa relació de poder, un cert exercici del poder (a). A condició que sigui clar que aquest exercici, en la mesura que no és altracosa a fi de comptes que la fotografia instantània de lluites múltiples i en contínua transformació, aquest poder es transforma a si mateix continuament(a). Cal no confondre una situació de poder, un tipus d'exercici del poder, una certa distribució o economia del poder en un moment donat, amb simples institucions de poder, com podrien ser-ho per exemple l'exèrcit, la policia, l'administració, etc..." [P.S.P.1978,9].

No veig altra manera de concebre aquest "poder" que és un "exercici", una "forma" i una "funció" sinó com un trassumpte en la dominació del que era la dimensió del "mode de ser del llenguatge". Un "plec", un "poder actuant" que és la traducció simbòlica del "llenguatge parlant" que li serveix de base. Un interpretant signic, en suma, que desdobla les dues dimensions -estratègica, històrica- i les reduplica sobre si mateixes en tant que "pràctica" de "pràctiques" (de la manera que mostra la Fig. XXIII).

3.4.3.5. La darrera analítica del poder: governamentalitat i estètica de l'existència.

La tesi anterior es reforça amb l'exàmen de l'etapa americana del filòsof. Perquè el plantejament del poder com "exercici" de doble nivell torna a sorgir empeltat aquest cop d'un llenguatge adoptat de la filosofia dels "speech-act", de Habermas, i també de la teoria dels jocs.

Foucault s'esforça, per un cantó, a mostrar la diferència entre "relacions de poder", "relacions de comunicació" i "capacitats objectives" i, per l'altre, a mostrar la diferència entre els diversos sentits d'"estratègia" i "dominació". Però accepta, en part, prestacions d'aquestes sociologies en principi alienes al seu treball. Hom ha de tenir molt en compte que T.S.P.(1982) fou escrit i publicat com a especificació en apèndix, en forma de preguntes i respostes, al llibre de Hubert L.Dreyfus i Paul Rabinow Michel Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics (1982) amb els títols Why study Power?The Question of the Subject i How is the Power Exercised?. I encara, publicat ja sota el títol genèric The Subject and Power el mateix any per la revista de la Universitat de Chicago Critical Inquiry.

Aquest fet d'adreçar-se específicament a un públic d'una àrea cultural distinta a la continental europea justifica, al meu entendre, certa prudència si més no abans d'acceptar com a tals les prestacions. Però el que voldria assenyalar és l'esforç de Foucault per a fer intel·ligible el nivell recurrent i subjacent de l'analítica del poder, per bé que presenta de forma unitària les tres dimensions que adés han estat distingides.

Així, acobla la dimensió "estratègica" i històrica de la següent manera. Distingeix en primer lloc tres sentits sociològics d'"estratègia": racionalitat "actuada" (mise en oeuvre) per a aconseguir un objectiu; b) racionalitat "actuada" per a designar la manera com un participant en un joc determinat actua en funció del que pensa que faran els altres jugadors; c) racionalitat que designa el conjunt dels procediments utilitzats en un enfrontament per tal de reduir l'adversari. Aquest tres sentits -d'objectiu, presa sobre l'altre i victòria- es donen en les situacions d'enfrontament, com la guerra, que és justament la metàfora utilitzada en la genealogia per a delimitar una ratio del poder distinta a la de la sobirania i el dret (Vid. C.C.F. gener 1976).

L'"estratègia de poder" assumeix aquests tres aspectes i els distingeix de l'emergència de les "relacions de poder" que, no obstant això, se "substancialitzen" prenent la forma estratègica en un

"arxiu" històric que ara, més clarament, denomina dominació.

"De fet-escriu. [T.S.P.1982,794-795]-entre relació de poder i estratègia de lluita hi ha una crida recíproca, encadenament indefinit i reversió perpètua. A cada instant la relació de poder pot esdevenir, i en alguns moments esdevé, un enfrontament entre adversaris. A cada instant també les relacions d'adversitat, en una societat, donen lloc a l'actuació [mise en oeuvre, putting into operation] de mecanismes de poder. Inestabilitat doncs que fa que els mateixos processos, els mateixos esdeveniments i les mateixes transformacions puguin desxifrar-se tant a l'interior d'una història de les lluites com en la de les relacions i dispositius de poder. No seran ni els mateixos elements significatius, ni els mateixos encadenaments, ni els mateixos tipus d'interligibilitat els que apareixeran, encara que sigui al mateix teixit històric a què es refereixin i per bé que cadascuna de les dues anàlisis hagi de reenviar a l'altra. I és justament la interferència de les dues lectures la que fa aparèixer aquests fenòmens fonamentals de "dominació" que presenta la història d'una gran part de les societats humanes. La dominació és una estructura global de poder les ramificacions i les conseqüències de la qual poden ser de vegades trobades fins i tot en la trama més tènue de la societat; però és al mateix temps una situació estratègica més o menys adquirida i solidificada en un enfrontament a llarg termini històric entre adversaris".

El doble nivell es manté també en la seva caracterització de l'"exercici del poder" en la seva "especificitat". "De fet-escrivi [789]-el que defineix una relació de poder és un mode d'acció (a) que no actua directament i immediatament sobre els altres, sinó que actua sobre llur pròpia acció. Una acció sobre l'acció, sobre accions eventuals o actuals, futures o presents (a).(....).L'exercici del poder pot ben suscitar tanta acceptació com es vulgui: pot acumular els morts i arrezerar-se darrera de totes les amenaces que pugui imaginar. No és en ell mateix una violència que sabria a vegades amagar-se, o un consentiment que implícitament es reconduiria. Es un conjunt d'accions sobre accions possibles: opera sobre el camp de possibilitat on ve a inscriure's el comportament dels subjectes actuants: incita, indueix, desvia, facilita o fa més difícil, amplia o limita, fa esdevenir més o menys probable; en el límit, coerciona o impedeix absolutament; però sempre és una manera d'actuar sobre un o més subjectes actuants; i en tant que ells actuen o són susceptibles d'actuar. Una acció sobre accions (a)".

Un assaig de "definició" semblant denota tantes confusions sobre l'estructura de l'acció i del raonament finalístic (teleològic, teleomàtic, teleonòmic) com sobre l'estructura i objectius de les explicacions causals i llur connexió. No entraré ara en la crítica formal i material d'aquesta concepció que un autor proper a Foucault, Gilles Deleuze, situa en connexió

directa amb una formulació hjeimsleviana de les "relacions de força" de la genealogia. "El poder de ser afectat és com una matèria (A) de la força-escrui Deleuze [1976,78]-i el poder d'afectar és com una funció (A) de la força. Només que es tracta d'una pura funció (a), és a dir, d'una funció no-formalitzada, copsada amb independència de les formes concretes en què ella s'encarna, les finalitats a què serveix i dels mitjans que empra: física de l'acció, és una física de l'acció abstracta (a)".

Interessa retenir, en altres paraules, que l'enigmàtica "funció no formalitzada" és una funció d'existència en la qual el seu autor resol la intuïció bàsica que allò que és factible en una època determinada -igual qua abans el pensable i l'enunciable, perquè es tracta del mateix tema- ho és a partir de determinacions històriques que limiten les possibles línies d'acció (252).

No obstant això, Foucault, en aquesta època, no pensa estar situat en la forma d'operar anàloga a la de l'arqueologia, sinó que la seva intenció és desenvolupar la genealogia pel cantó històric -extern, discontinu...- del que ja he mostrat que anomenava "governamentalitat" de si i dels altres (individual i col·lectiva) (vid. supra 3.2.2.2. i nota 179). D'aquí la singularització de l'exercici del poder en un subjecte passiu o punt local d'aplicació, per un cantó, i per l'altre, la dispersió del subjecte actiu -aquell individu, institució...que

actua la relació concreta- en un plexe de relacions que condicionen la capacitat de resposta del primer. Això és el que vol significar amb un nou neologisme: l'"agonisme" del joc predeterminat de les accions possibles del subjecte passiu.

"La relació de poder i la insubmissió de la llibertat no poden ser doncs separades-escriu [T.S.P.1982,790]-. El problema central del poder no és el de la 'servitud voluntària' (com podriem desitjar ser esclaus?): en el cor de la relació de poder, "provocant-la" contínuament, hi ha la relativitat del voler i la intransitivitat de la llibertat. Més que d'un 'antagonisme' essencial, val més parlar d'un 'agonisme' -d'una relació que és a la vegada d'incitació recíproca i de lluita; menys d'una oposició terme a terme que els bloqueja l'un enfront de l'altre que no pas d'una provocació permanent".

La noció grega $\kappa\tau\acute{\omega}\nu\iota\sigma\mu\alpha$ (lluita, combat...) no és casual, perquè el filòsof sintetitza la reacció immediata, física, perceptiva, de l'enfrontament en l'experiència de si de cada individu. I pretén així tallar al mateix temps el cercle hermenèutic (per a dir-ho amb Heidegger) i la circularitat entre predeterminació i canvi històric. Justament l'aspecte de l'analítica del poder que havia estat més atacat pels crítics: ¿com és possible el canvi històric en una matriu on totes les funcions són predeterminades? ¿com és possible defensar al mateix temps l'omnipresència d'un poder productor i la resistència efectiva al poder?

Com ja he mostrat, la solució foucaultiana adopta el camí de l'aprofundiment de l'emergència dels conflictes en la síntesi de l'individu, el qual pot decidir la seva diferència respecte de la "subjecció" (en els diversos sentits que presenta aquest terme -vid. supra 3.2). L'"agonisme" és una especificació de la "resistència", en tant que reacció encabuda en un joc estratègic. I aleshores sorgeix un nou camp de reflexió a l'entorn d'aquest procés de resistència, que comprèn l'àmbit singular d'autoconfiguració moral: és l'espai de reflexió ètica que el filòsof anomena "estètica de l'existència".

Hom pot entendre millor, després de revisar la trajectòria intel·lectual del filòsof les coordenades que van guiar la seva activitat política (vid. 3.2.2.2.) i també que, internament, Foucault identifiqués el tema general que l'havia guiat en totes les recerques en tres modes d'objectivació del subjecte: a) com a "ontologia" històrica de "nous-mêmes" en relació a la veritat mitjançant la qual esdevenim subjectes de coneixement, b) com a "ontologia" històrica de nosaltres mateixos en relació a l'espai de poder mitjançant el qual ens constituïm en subjectes que actuen sobre d'altres, c) com a "ontologia" històrica de nosaltres mateixos en relació a l'ètica mitjançant la qual ens constituïm en subjectes morals [C.C.F.1980-81; també NOUVEL OBSERVATEUR1/VI/84]

En efecte, l'exploració de les tècniques de constitució del "soi" en els autors grecs del període clàssic (IV a.J.C.) i herenístic (I.II d.J.C.) no presenta el caràcter epistemològic d'investigació arran de la constitució de sabers més o menys estructurats (com L.M.Ch.1966), ni tampoc el d'investigació arran de la constitució dels mecanismes de dominació (com S.P.1975), sinó que focalitza el resultat d'aquestes investigacions a l'entorn del mode de constitució del govern de si, de l'estructura del subjecte moral.

Així com arqueologia i genealogia corresponen a la construcció d'aparells hermenèutics que se superposen i es llegeixen l'un a partir de l'altre, al meu entendre, Foucault també opera aquí de la mateixa manera: a) pressuposa la reduplicació pragmàtica en la constitució de l'estructura del subjecte de les accions morals; b) articula aquesta estructura a partir de quatre "nivells" d'existència; c) disposa la descripció dels "nivells" a partir de l'esquema ja conegut de quatre funcions, les quals, ara, es troben projectades a "aspectes" -com a "pràctica"- dels actes morals.

Distingeix així -en denominació pròpia- els nivells "ontològic", "deontològic", "ascètic" i "teleològic", corresponents al seu torn a una "substància ètica" (manera com l'individu constitueix un aspecte de si mateix com a matèria principal de la seva conducta moral), un "mode de subjecció" (manera com l'individu estableix la seva relació a la regla i es

reconeix lligat a l'obligació d'actuar-la), un seguit de "pràctiques de si" (formes d'elaboració del treball ètic sobre si mateix per tal d'esdevenir subjecte moral), una "teleologia moral" (inserció del subjecte moral en el conjunt d'una conducta continuada) [U.P.1982, Intr.].

El resultat és una relectura de la cultura occidental que es pot estendre fins a estratègies de "resistència" contemporànies i en el qual s'ordenen les investigacions anteriors (vid. Fig. XXIV).

Com es pot comprovar, doncs, la darrera recerca "ètica" de Foucault no se situa a l'entrant ni en l'ètica normativa (la qual cosa no significa que no fonamenti regles de conducta moral), ni en l'ètica descriptiva (per bé que es pretén també una descripció de les actituds morals dels grecs), ni en la metaètica (per bé que es tracta d'una reflexió sobre la substancialització ontològico-històrica en el llenguatge), sinó que torna a ser una ontologia del "plec", una interiorització de l'"enfora" sobre la base de "l'être du langage". "(...) el tema que sempre ha obsedit Foucault-escriviu Gilles Deleuze [1986,105], el pensador original comentarista de l'autor tal vegada més profundament afí a les seves posicions-és el del doble. Però el doble no és mai una projecció de l'interior, és al contrari una investigació de l'enfora. No és pas un desdoblament de l'Un, és una reduplicació de l'Altre. No és una reproducció del Mateix, és una repetició del Diferent. No és l'emanació d'un JE, és la posta en

immanència d'un sempre altre o un No-Jo. No és mai l'altre el que és un doble, en la reduplicació, sóc jo que em visc com el doble de l'altre: jo no em retrobo a l'exterior, jo trobo l'altre en mi" (253).

En el fons de la darrera ètica foucaultiana, es retroba en suma el revolt del "pli" que se "substancialitza" aquest cop en diversos aspectes del subjecte empíric que travessen les diferents èpoques o "epistemes".

I, a poc que sintetitzi les distintes declaracions foucaultianes del 1980 al 1984 sobre les "estratègies" de resistència, hom hi pot descobrir l'esquema que fa dels sentiments, emocions...l'aspecte de si que l'autor privilegia com a "substància ètica", de l'autodecisió el mode de subjecció oposat a la normalització de la població, de la voluntat la pràctica de si contrària a les tècniques disciplinàries, i de la creativitat (expressada com a bios) l'experiència "teleològica" oposada a la dominació.

Es el "plec" també el que justifica que tant l'estructura del subjecte moral (estructura d'"existència") com l'estratègia resistent apuntin a la construcció alternativa d'un "subjecte" nou que recuperi l'autonomia, és a dir, la pròpia capacitat d'autogovern a partir d'una única norma moral: "desprèn-te de tu mateix", la qual és la manifestació prescriptiva de la idea reguladora del "soi" com a regla sintètica de la racionalitat pràctica (vid. supra 3.2.3.2.).

A partir d'aquí formula les propostes de: a) no establir un lligam "analític" entre l'ètica i altres "estructures" econòmiques, socials, i/o polítiques (la qual cosa és la traducció pràctica d'una concepció de "llenguatge" que deslliga el sentit del referent) [T.G.E.1983,17]; b) deixar que el treball crític del pensament sobre la "vida" (sentiments, reflexions...) arribi a modelar l'individu en una recreació similar a la de l'obra d'art [ibid.18] (la qual cosa és la traducció pràctica del substancialitzar-se històric de l'ésser del llenguatge en la decisió sobre si mateix de cada individu).

Resultaria relativament senzill d'efectuar en aquest punt una crítica similar a l'anteriorment exposada (vid.supra 3.2). Però em sembla més important, precisament per a la correcta comprensió i crítica dels textos foucaultians, aprofundir en el "plec" ontològic-lingüístic que és a la base de la modificació de la semiosi del transcendental que opera l'autor i a partir del qual s'opera també -com ja he mostrat- el darrer tomb del seu pensament.

¿Quins són els trets fonamentals de l'"ésser del llenguatge"? ¿Quin és el seu valor gnoseològic real? I, sobretot, ¿quina connexió mantenen les operacions hermenèutiques que, fins ara, m'he limitat a descriure amb les tesis foucaultianes sobre la configuració de la cultura europea (3.3.)?

Fig. XXIV

Estructura de l'experiència-Estructura de l'experiència moral a la Grècia Clàssica (s.IV a.J.C)
 Estructura de l'experiència moral en el període hel·lenístic (s.I-II d.J.C)
 Estructura de l'experiència moral segons el cristianisme (circa IV-X d.J.C)
 Estructura de l'experiència moral en la cultura europea (s. XVI-XX)

Idea Reguladora

Estratègies de Resistència

<p><u>Substància Ètica</u> (manera com l'individu constitueix un aspecte de si mateix com a matèria principal de la seva conducta moral)</p>	<p><u>"Aphrodisia" [actes de plaer]</u> (regla de reconeixement de la substància ètica; complaença)</p>	<p><u>"Aphrodisia" [actes de plaer]</u> (regla de reconeixement de la substància ètica; severitat)</p>	<p><u>"Carn" [concupiscència, finitud, cal·lida]</u> (regla de codificació minuciosa dels actes sexuals)</p>	<p><u>Sexualitat</u> Desig</p>
<p><u>Mode de Subjecció</u> ["Assujettissement"] (manera com l'individu estableix la seva relació a la regla i es reconeix com a lligat a l'obligació d'actuar-la)</p>	<p><u>"Cresia" [ús reflexiu dels plaers]</u> (regla de valorització moral de la conducta sexual en l'ús dels plaers: prudència)</p>	<p><u>"Lokos" [regulació natural i racional de si]</u> (regla de valorització moral de la conducta sexual en la constitució política de si: universalitat sense llei)</p>	<p><u>"Llei" [autoritat pastora]</u> (regla de valorització moral universal per l'obediència passiva a un Déu personal)</p>	<p><u>Decisió personal sobre si mateix</u></p>
<p><u>Pràctiques de si</u> (formes d'elaboració del treball ètic sobre si mateix per a esdevenir subjecte moral)</p>	<p><u>"Enkrateia" [domini de si]</u> (regla de domini de l'actitud moral en l'esguard de si mateix: ordre ascètic)</p>	<p><u>"Epimeleia Heautou" [procura de si mateix]</u> (regles de construcció pràctica de l'autogovern: virtut ascètica)</p>	<p><u>"Hermenèutica de si" [desxiframent de l'ànima]</u> (regles de confessió dels pecats)</p>	<p><u>Voluntat no racionalitzadora</u></p>
<p><u>Teleologia Moral</u> (inserció del subjecte moral en el context d'una conducta continuada)</p>	<p><u>"Sofrosyne" [temperança]</u> (regla de caracterització del subjecte moral en l'acompliment del cos: llibertat)</p>	<p><u>"Epistrophè als Heautou" [conversió a si]</u> (regla de conformitat amb la natura: veritat)</p>	<p><u>"Renúncia de si" [purificació del desig]</u> (regla de conformitat amb la llei pastora)</p>	<p><u>Creativitat (BIOS)</u></p>

Nivell "Ontològic"

Nivell "Deontològic"

Nivell "Ascètic"

Nivell "Teleològic"

Estil d'Existència

Estètica de l'Existència:
 Recreació de si
 Autonomia: sobria-
 nia de si

Obediència a la llei
 Descurenga de si
 Heteronomia: unifor-
 mació per la norma

"Technè tou Biou"
 Estètica de l'Existència
 Autonomia: Sobria-
 nia de si mateix

"Technè tou Biou"
 Cultura de si mateix
 Autonomia: Sobirania
 de si mateix

"Technè tou Biou"
 Estètica de l'Existència
 Autonomia: Sobria-
 nia de si mateix

DESPRENDE'...

DE

SI MATEIX

3.5. La reduplicació nominal del llenguatge.

3.5.1.1. La reconstrucció historicista de l'esquema transcendental.

Si la descripció anterior és correcta, Foucault estableix un doble nivell continu a partir de la progressiva utilització d'estructures preestablertes a la pròpia investigació històrica [H.F.(1961), N.C.(1963), L.M.Ch.(1966)], metodològica [A.S.(1969), O.D.(1971), N.G.H.(1971)] i ètico-política [S.P.(1975), H.S.I (1976), H.S. II-III (1984)].

Aquest doble nivell prové de l'equació entre la reduplicació pragmàtica del signe, la reflexió de la consciència i el desdoblament del llenguatge. El resultat és una interpretació. Una hermenèutica.

Però cal adonar-se que és una hermenèutica que es disposa també a la manera d'un esquema transcendental que el seu autor pressuposa com a priori concret per a cada període que ell mateix assenyala. Així no només constitueix una modificació més o menys explícita de la semiosi heideggeriana i husserliana del transcendental gnoseològic, sinó que l'assumeix com a tal en tant que teoria del coneixement implícita en cada investigació.

L'"arxiu" i la "matriu", en aquest sentit, són generadors de l'existència material, "produeixen" tant el "real" com les condicions que fan possible el seu coneixement. Sempre que s'entenguin com a transcendentals lògics, gnoseològics i històrics al mateix temps. Es a dir, expressant-ho amb Husserl, com a "ontologies regionals".

El joc consisteix aleshores a inventar dimensions existencials i correspondències entre aquestes "dimensions". "Arxiu" i "matriu" reproduïxen la tensió entre "enunciat" i "esdeveniment", els quals recullen la modalitat de les "dimensions" de l'existència (254).

Al meu entendre, tota la gnoseologia foucaultiana ve marcada per l'ontologia del darrer Heidegger (255), pel "pas enrera", pel "salt", per l'"audició" de la "diferència" essencial de l'"oblit" que ha quedat imprès en la "memòria" del llenguatge (vid. supra 1.2.2.2.). El problema, per Foucault, segueix essent què és pensar?, ¿de quina manera el pensament coneix i reconeix objectes que són una pura inexistència buida en els mots? ¿de quina manera el pensament construeix i reconstrueix un seguit d'accions que seran reconegudes a posteriori com una història?

Es a dir, l'ontologia fonamental del pas de l'Ereignis (Adveniment) de l'Esser en l'Austrag (Consumació) de l'esdeveniment històric en el llenguatge. Així, l'essència del llenguatge "no és sinó

murmuri informe i flux, la seva forma és en la dissimulació; és per aquesta raó que forma amb l'erosió del temps una sola i única cosa, és oblit sense profunditat i buit transparent de l'enfora" [L.P.D.D.(1968)1973,122]. L'ésser "és el que es viu sempre en la diferència, és el tornar de la diferència" [T.Ph.(1970)1972,42].

L'originalitat de Foucault consisteix a: a) estendre aquesta ontologia a tot tipus de signes històrics (i no només la semàntica filosòfica), b) intentar la reconstrucció històrica, concreta, aplicada, del pas de l'Ereignis a l'Austrag a través de la negativitat històrica de la diferència, c) estructurar la mediació històrico-ontològica mitjançant estructures hipostassiades sobre la semàntica estructural i la definició ternària del signe, d) plasmar aquesta ontologia com a principi generador bàsic de tres esferes o "aspectes" de l'existència: l'esfera constituïda pel límit del coneixement efectivament produït en una determinada època històrica (saber), l'esfera constituïda pel límit de les possibilitats organitzatives i de conducta (poder), i, finalment, l'esfera del límit de la subjectivació moral (estètica de l'existència).

Però fins i tot amb el recurs de la "Voluntat" (com Abgrund categorial) i de la "dispersió" plural dels "enunciats" i dels "esdeveniments" (com a emergència sempre constant del poder) que són fruit de

la seva reflexió sobre Nietzsche, Foucault no pot evitar els efectes d'integració en una antropologia global que és pròpia de tota posició transcendental (també, doncs, de la pragmàtica ideal que és pròpia del transcendentalisme del darrer Heidegger). Així, la tensió entre semiologia i hermenèutica, percepció i interlecció (Visible / Invisible) o -com de vegades també havia formulat- entre signe i concepte (256), es resol sempre en la "clariana" (Lichtung) de l'adveniment i esdeveniment de l'Esser. I aquest advé i esdevé sempre en les condicions històriques que han "substancialitzat" la diferència en el saber i el poder.

Aquesta versió és pròpia de l'autor francès, per oposició a l'esquematisme poètic (Dichtung) de Heidegger i l'esquematisme de l'"estil" (style) perceptiu de Merleau-Ponty: és la confluència isomorfa del Poder i del Saber -amb els seus diversos nivells existencials- el que es retroba en la "pràctica" del parlar i de l'actuar com a existència humana.

"Existències-llampec" (Existences-éclairs) o "Poemes-vida" (Poèmes-vie) havia anomenat algun cop l'advenir/esdevenir de l'èsser en l'existència singular i concreta d'individus que només deixen memòria històrica -sempre des d'aquesta perspectiva- i que només s'han subjectivat pel xoc amb el saber/poder d'una època. I.e. respecte a l'obscura existència de la gent del poble que havia usat algun cop "lettres de cachet" (en realitat això hauria de dir-se en un passiu

reflexiu: havia estat usada per les "lettres de cachet" "usant-se") i de la qual únicament se'n guarda registre per aquest fet fugaç.

"Per tal que alguna cosa d'elles arribi a nosaltres-escriu [L.V.D.H.I.1977,16]-ha calgut tanmateix que un feix de llum (a), un instant si més no, vingui a i-luminar-les (a). Llum que ve de fora. El que les arrenca de la nit en la qual elles haurien pogut i tal vegada degut restar és la trobada amb el poder: sense aquest joc, cap mot sens dubte no seria allà per a recordar el seu fugitiu trajecte".

¿Quins són els trets que delimiten aquest "ésser" enigmàtic que "advé" en la "pràctica" del llenguatge i en l'acció del poder?

Ja he tingut ocasió de mostrar que la "funció d'existència" de l'"enunciat" i l'"esdeveniment" consistia justament a l'intent de repensar aquesta qüestió. Però si s'accepten les tesis anteriors que la genealogia resulta un trassumpte de l'arqueologia, i aquesta un replantejament de l'ontologia dels pressupostos de Les Mots et les Choses (1966), és almenys plausible adreçar-se als escrits més lliures d'aquest decenni -els escrits sobre Blanchot, Klossowski, Mallarmé...- per tal de cercar una especificació que pot revelar-se feconda, perquè dona les raons del joc de reduplicacions del seu aparell hermenèutic: el subjecte apareix com el catalitzador de la negativitat que duu la diferència; el llenguatge és

el gresol de l'adveniment de l'ésser; el subjecte parlant és parlat per la negativitat diferencial que s'hi manifesta.

Segons Foucault, l'ésser del llenguatge (que és també el que guia la reduplicació del joc d'accions estratègiques del poder sota el nom de pràctica del poder) és "no pensament" [H.Q.P.1962,125]; "vertical" [R.J.J.J.(1962)1971]; "transgressiu" [U.S.C.S.(1962)171]; "no-ésser" [R.R.1963,49] i "esdeveniment pur" [ibid.54]; "obertura originària" de l'espai [L.L.E.1964,378]; "origen que no té sinó a ell mateix com a principi" [L.P.D.D.(1966)1971,116]; "forma sempre desfeta de l'enfora" que "deixa veure en les seves oscil·lacions indefinides l'origen i la mort" [ibid.]; "a priori" que "dóna lloc a l'experiència" [D.A.O.1963,23-25]; "i-limitat" [S.P.S.A.1964,112]; "no categoriàl" [N.F.M.(1964)1971]; "infinit" [ibid.38], partició "primera i constitutiva de totes les altres, del pensament i del llenguatge" [D.A.O.1963,25].

Això és, a) "pensament" i "llenguatge" són modes de l'ésser, b) l'impensat (Enfora, Exterior) és el punt originari de la diferència, c) l'impensat assumeix la negativitat o "negantropia" [L.A.F.1966,11] del saber que fonamenta les figures de l'ordre, d)els modes de l'ésser es "desdoblen" contínuament en la llengua en estat de joc.

Aquesta és l'ontologia fonamental a la qual Foucault atorga el paper interpretant dels signes en cada època històrica i que abasta la dimensió "exterior" de l'existència de les formes i la substància del poder/saber.

Les tres ontologies de "nosaltres mateixos" i l'esquematzació que l'autor pressuposa en cada existència singular vénen doncs regides per aquesta "dimensió" historial que l'autor no pretén bastir, sinó descobrir. "Experiència" sobre les experiències de "pensar" i "parlar" -en tant que procés dinàmic i resultat històric- que no és formulable en enunciats susceptibles de ser veritables o falsos, sinó d'enunciats justos (de justesa), "és a dir, de mantenir el pensament en una distància que li permet d'anar cap a ell, de replegar-se sobre ell, de deixar-lo venir, d'acollir la seva amenaça en una espera viatgera i pensant" [G.L.J.Q.V.1963,715].

¿Quin és el valor gnoseològic que posseeix aquesta ontologia?

3.5.1.2. Tesis sobre l'ontologia foucaultiana

Al meu entendre, les qüestions de fonament depenen, quant al seu aspecte material si més no, del coneixement ja validat que es pugui tenir sobre el món. Posicions com la del solipsisme metodològic o la dels

llenguatges privats, així com totes les que comporten enunciats sobre l'existència o inexistència d'entitats (inclosa la pressuposició de la realitat de l'univers) no són directament abordables sinó com assumptes de mera creença que es veu abonada pel coneixement (directe i/o indirecte, formal i/o material) que es posseeix en el moment de formular la pregunta. Això és, hom assumeix determinades creences genèriques -que l'univers és real, que hi ha entitats cognoscibles...- implícitament postulades i, com a tals, susceptibles sempre de revisió a la llum de nou coneixement.

La moderna teoria de sistemes, per exemple, no ha tingut problemes per a revisar algunes de les assumpcions ontològiques de l'atomisme lògic de Russell, discutint la suposició reductiva dels "fets atòmics" independents que correlacionen la lògica amb els fets, i la paraula amb l'objecte (257).

La fenomenologia, en canvi, transllada l'organització de les dades sensorials a entitats mentals configuradores primitives d'experiència. La tesi que he exposat en aquestes pàgines és -per a esmentar-la un cop més- que, en intentar sortir d'aquesta posició antropològica mitjançant l'hermenèutica del "funcionament" interpretatiu del llenguatge, torna a prescindir del coneixement que avui es posseeix sobre el llenguatge natural i els llenguatges artificials, hipostassiant la dinàmica del procés de pensar que ja havia intentat "descobrir" la primera fenomenologia en

una nova hipòstasi sobre la dinàmica del procés de parlar: l'"ésser del llenguatge", el "llenguatge parlant".

Foucault, a partir del que Carnap va distingir com "el mode material de parlar", reformula contínuament una ontologia bàsica que travessa totes les investigacions empíriques, converteix la història en un epifenòmen (de "derivació") i naturalitza (converteix en qüestió d'"essència") la gnoseologia que ell mateix inventa: la transformació de la semiosi del transcendental en una poètica negativa i diferencial del saber i del poder.

Això no significa una ontologia "falsa", sinó simplement una filosofia directament substantiva que topa amb els efectes de contrafinalitat que tendeix a produir en el seu vessant pràctic, i amb les falàcies en què tendeix a incórrer en el seu vessant de descripció i explicació històrica.

Tal com ha escrit F.Russo [1973,105] " el destí de l'A.S. ens sembla en aquest sentit bastant similar a la de la monumental obra del matemàtic jesuïta Gregoire de Sant Vincent, publicat a mitjans del segle XVII i que estava consagrada a la demostració de la quadratura del cercle. Gregori de Saint Vincent creia que havia assolit el seu objectiu. No va costar gens de fer aparèixer els errors que es trobaven en el fons d'aquesta il·lusió. Però en perseguir aquesta demostració, G. de Saint Vincent trobà bastants resultats cabdals que van jugar

un paper molt notable en el progrés del càlcul infinitesimal".

Fets com aquest es repeteixen molt sovint en història de la ciència. Penso, doncs, que l'obra foucaultiana té el mèrit d'haver plantejat clarament el tema de la incardinació dinàmica, efectiva, de les operacions formulables a partir de la capacitat humana d'usar diferencialment el llenguatge (per a objectius múltiples) en formacions socials concretes. Així com el tema de la institucionalització de tècniques de configuració de conductes que penetren molt al fons del teixit social. Però la resolució d'aquestes intuïcions adopta la forma d'una modelització sense teoria (les investigacions històriques: "epistemes", "dispositius", "matrius") i d'una teoria sense models possibles (arqueologia i genealogia: "enunciat", "formació discursiva", "esdeveniment" ...).

Defensaré, doncs, les següents tesis sobre l'"experiència" de l'experiència que és l'ontologia foucaultiana:

19) L'adlingüisticitat secundària de l'"ésser del llenguatge" (que es mostra a través de la tècnica hermenèutica de la reduplicació pragmàtica del signe i que s'articula mitjançant estructures de "funcions" o "regles" amb valor existencial) es basa en el procediment analític per ostensió que adés he denominat "reduplicació nominal del llenguatge" (Vid. supra 1.4.1.1.).

29) La reduplicació nominal suscita un verbalisme continu que reifica el llenguatge i idealitza els fets, convertint les tesis sobre la configuració de la cultura europea en una filosofia de la història que no és sinó un seguit d'enunciats directament ontològics arran del "desdoblament" del llenguatge (modificació de la semiosi del transcendental).

39) Aquesta ontologia lingüística té el caire d'un absolut gnoseològic que, en atorgar-se valor d'esquema històrico-transcendental, clou de cop els problemes metodològics que es presenten en el coneixement directe (pràctic) i indirecte (teòric) de la història i de les formacions socials humanes, i estableix un pont idealitzat igualment absolut entre causalitat i teleologia, abstracció i concreció, singularitat i universalitat, individualitat i generalitat.

49) Així, abona un determinat tipus d'intuicionisme individual en el coneixement pràctic (vid. supra 3.2.3.2.) i, d'altra banda, un determinat encadenament per associació de les argumentacions en l'anàlisi històrica, afavorint la presència d'elements d'irracionalitat aleatòria en les decisions de caràcter pràctic i la presència de vicis metodològics de caire determinista en les recerques històriques (la qual cosa els hi detreu força explicativa).

59) Concretament, pel que fa al darrer aspecte, : a) la generalització incontrolada d'algunes tesis sobre la història i la dinàmica de les formacions socials humanes, b) l'explicació de la innovació social per mecanismes de "transferència" (transférance),

"investment" (investissement) i, en definitiva, per la pròpia semiosi del transcendental, c) el raonament per analogia material, d) el funcionalisme larvat de les argumentacions sociològiques, e) el determinisme historicista "ex post" del curs de les accions humanes, f) la concepció pragmatista de veritat.

69 El que resulta, doncs, és una filosofia estètico-transcendental que dissol el seu potencial valor teòric en l'experiència o actitud individual i preestablerta del propi analista: la "pragmàtica" a través de la pragmàtica que recull la particular "estètica de l'existència" del propi Foucault.

3.5.2.1. La reduplicació nominal de l'ésser del llenguatge.

No deixa de cridar l'atenció el fet que en la tradició fenomenològica dels segles XIX i XX -la tradició del procés de dissolució de l'apercepció transcendental- l'acte d'anomenar i el nom hagin adquirit una importància tan cabdal. Sigui el devenir de l'ésser (Hegel), el revenir de l'ésser (Nietzsche) o l'advenir de l'ésser (Heidegger), l'operació de l'ús directament referencial del llenguatge ha estat valoritzada més enllà de la seva funció específica. Per a Hegel, "mitjançant el nom l'objecte ha nascut, com a ésser, del jo" (vid. nota 160). Per a Nietzsche, és una mediació directament enganyadora del procés de falsificació sistemàtica de la veritat. Per a Husserl,

és l'acte d'acompliment del sentit impletiu que articula el concret al logos. Per a Heidegger, el dir és el punt d'adveniment de l'ésser en el poema.

El "nom" és el que connecta transcendentalment els mots amb el subjecte parlant i el seu mot circumdant. Un punt crucial en la concepció d'una pragmàtica idealista. I, des d'aquest punt de vista, almenys pel que fa a les formulacions hermenèutiques del segon Husserl ençà, constitueix al mateix temps un element lingüístic i gnoseològic (258).

Tanmateix, si es detreu la metafísica d'aquestes formulacions, es pot comprovar que el procediment nominal correspon, indistintament del valor que pugui tenir en cada autor, al procediment real d'un "mètode" que analitza per l'ostensió d'entitats precategòriques que no tenen altre fonament que la indicació intuïtiva. De Husserl a Heidegger, he mostrat ja al final del primer capítol en què es basa la reduplicació ostensiva de noms que enfonsa el referent en el llenguatge i el subjecte parlant en l'"ésser del llenguatge" (vid. supra 1.4.).

Recuperaré aquí ambdós vessants, la fascinació fenomenològica pels mots i les successives nominalitzacions en què aquesta es resol.

Al meu entendre, en Foucault és explícita la voluntat de prestar al seu acte d'escriure el valor de catalitzador del "llenguatge parlant" mitjançant tècniques pragmàtiques que responen a un programa preestablert (vid. infra Anex).

El propòsit és "obrir" les coses, "obrir" els mots a partir tant de la dimensió de l'"enunciat" i l'"esdeveniment" com de la disposició dels enunciats de l'arqueologia/genealogia en "procediment" (procédé): "fulla inesperada i fatal que per una admirable trobada troba l'obertura, toca el seu objecte i el travessa sobiranament" [R.R.1963,62].

L'arqueologia / genealogia -per a jugar amb les pròpies metàfores de Foucault- desplegaria el "plec", tornaria reversible el "mirall", faria caure les màscares del "teatre" o "homofonia escènica" [S.P.S.A.1969,XIII] del joc que recull l'ésser en la proliferació indefinida dels mots.

"El descart, la distància, l'intermediari, la dispersió, la fractura, la diferència-escriu [L.L.E.1964,382]-no són els temes de la literatura d'avui; sinò allò en què el llenguatge ara ens és donat i ve fins a nosaltres: la qual cosa fa que parli (a). Aquestes dimensions no les ha substret sobre les coses per a restituir-ne l'analogon i com el model verbal. Són comunes a les coses i a ell mateix: el punt cec d'on ens vénen les coses i els mots en el moment en què van a llur punt de retrobament (a)".

Només a partir d'una semiosi del transcendental reduplicada sobre si mateixa com a principi gnoseològic es pot comprendre una posició semblant, que pressuposa un "volum interior dels objectes a l'exterior de si" [D.A.O.1963,15] per un cantó, i que "les coses són les imatges d'elles mateixes en el llenguatge" - el "simulacre" - [ibid..] per un altre.

Foucault efectua, a partir d'aquí, una recusació idealista dels idealismes, perquè substitueix l'explicació material del procés d'abstracció propi de la ment humana (explicació formulable des de diversos aspectes i diverses ciències: lògica, teoria del coneixement, lingüística, fisiologia...) per la "descripció" que forneix la seva pròpia ontologia.

Així, roman en el si de la filosofia clàssica en contraposar al moviment de la dialèctica una "descripció" de l'adveniment de l'ésser en el pensament mitjançant la "pràctica" del llenguatge: el "descart" (écart) de la identitat.

El "descart" és un "moviment que és perfectament i totalment estrany a la Dialèctica; ja que no es tracta de la prova de la contradicció, ni del joc de la identitat afirmada i tot seguit negada; la igualtat A=A s'anima d'un moviment interior i sense fi que allunya cada un dels termes de la seva pròpia identitat i els reenvia l'un a l'altre amb el joc (la força i la

perfidia) d'aquest mateix descart. De manera que cap veritat pot fer-se nèixer d'aquesta afirmació" [L.P.A.(1964)1971,90].

¿Com no recordar aquí les pàgines de Heidegger sobre la identitat? (Vid.supra 1.3:2.2.)

La característica, tant de Heidegger com de Foucault, consisteix a interpretar "dialèctica" substancialment, com un diagrama de l'experiència material de pensar que seria al mateix temps mètode, lògica, gnoseologia, dinàmica històrica i curs d'acció temporal. El primer Foucault fonamenta en aquesta interpretació -com ja he explicat (vid.supra 2.4.2.2.)- un particular historicisme que intenta prescindir del tercer moment per tal de mostrar els conflictes com a tals. Però ara discuteix -com el darrer Heidegger- l'ús dialèctic de la negació per tal de preservar la negació com a tal.

Negar dialècticament és "fer entrar això que es nega en la interioritat inquieta de l'esperit" [L.P.D.D.(1966)1971,116]. En canvi, negar el propi discurs (això és, la "representació") és "fer-lo passar contínuament fora de si mateix, i alliberar-lo a cada instant no tant d'allò que a penes ha dit, sinó del poder mateix d'enunciar-lo; es tracta de deixar-lo allà on és, llunyà, darrera de si, a fi de ser lliure per a un recomençament que és un origen ja que no té sinó a ell mateix i el buit com a principi; però que és un altre

recomençar puix que és el llenguatge el que, excavant en si mateix, ha alliberat aquest buit (a)"[ibid.].

Foucault, en reduplicar la interpretació a l'infinit com a interpretant de l'episteme moderna, persegueix l'objectiu de deixar a nu la "pràctica" del pensament i del llenguatge com a tal perquè és en ella on es transparenta la negativitat, el xoc de les "forces" que són el gresol de la Lebenswelt, del precategorial i preposicional que configuren la materialitat històrica del pensable i de l'enunciable.

D'aquí en resulta la idealització de l'univers social i històric. "Arxiu", "Dispositiu" o "Matriu" no són sinó esquematzacions que "produeixen" el social. Però allò que les configura "de l'interior" és l'"exterior", "allò encara per pensar" que, en l'aspecte historicista de la particular versió de Foucault, resulta ser allò que aparentment no té sentit.

"Allò que hom troba al començament històric de les coses no és la identitat encara preservada de llur origen - és la discòrdia de les altres coses, és el disbarat [disparate: dispar / dispers /disbarat]" [N.G.H.1971,148]. I encara:

"El que no trigarà a morir, el que mort ja en nosaltres (i la mort del qual porta justament el nostre actual llenguatge (a)) és l'homo dialecticus (A) -l'ésser del començament, del retorn i del familiar.

Aquest home que fou el subjecte sobirà i el serf objecte de tots els discursos sobre l'home que s'han mantingut de molt de temps ençà, i singularment sobre l'home alienat. I feliçment, mor sota llurs xerrameques" [L.F.A.O.(1984)1972,576].

El que convé assenyalar és que aquesta particular esquematització històrica recolza sobre una concepció de "pensar", "parlar", "pensament" i "llenguatge" a la qual no s'arriba mitjançant un coneixement científic normal, sinó mitjançant interpretacions no validades que estableixen un joc interpretatiu no controlat sobre si mateixes pel procediment metafísic d'entificar productes abstractes i anomenar-los. Un realisme verbal, en suma, de la consciència semiotitzada que reproduïx les intuïcions gnoseològiques de la filosofia clàssica. Aleshores els conceptes esdevenen noms i noms de noms que "designen" per pura ostensió. El resultat és un discurs eminentment literari que incorpora justament els principis que el regeixen: una estètica de la paraula i de l'acte d'escriure, que no remet a cap correspondència externa sinó a una mena de joc intern que genera indefinidament el discurs. Així, "el mot qua fa sorgir la imatge duu a la vegada la mort del subjecte parlant i la distància de l'objecte parlat" [L.M.J.P.R.1964,1002].

El joc de nominalitzacions successives és perceptible en molt paràgrafs d'aquest discurs que, igual com la "dimensió" de "l'énoncé" se situava en

perpendicular a d'altres unitats elementals com la "frase", la "proposició" o l'"acte de parla", se situa com "travessant" d'altres ontologies:

"Aquest moviment-escriu sobre el "plec" interior al llenguatge [D.A.O.1963,19]-, aquesta atenció recollida de l'Idèntic, aquesta cerimònia en la dimensió suspesa de l'intermig descobreixen no un espai, regió, o estructura (a) (paraules massa compromeses en un tipus de lectura que ja no és convenient), sinó una constant relació material interior al propi llenguatge i que Sollers anomena, d'una manera definitiva, ficció (fiction) (A)" (259).

També és perceptible en la reduplicació contínua de l'expressió quan pretén indicar aquesta "dimensió" de la "pràctica": "paraula de la paraula" [L.P.D.D.1966,116], "imatge de totes les imatges" [L.M.J.P.R.1964,1001], "llibre dels llibres" [U.P.B (1966)1971,198], "reproducció de reproduccions" [ibid.138], "teatre del teatre" [N.G.H.1971,165; U.P.B.(1966)1971,138].

Penso que és en el "desdoblament" del llenguatge, en l'afany del "doble", del "mirall", on cal buscar les raons de la tècnica hermenèutica que el filòsof construeix lentament des de H.F.(1961) a H.S.II, III (1984). La pretensió és reconstruir l'experiència històrica de l'experiència del pensar, parlar, actuar: desvelar, com, en la història de la cultura occidental,

124

el resultat no ha estat altre que la morfologia successiva de la voluntat de poder i de saber en la dominació cega dels homes, la qual cosa serveix també com a criteri de valor de la "resistència" a aquesta dominació:

"L'única realitat-deia el seu amic Paul Veyne comentant l'actitud que mostrava fins i tot personalment el filòsof [1986,31]- és la voluntat de poder com a voluntat valoritzant i tota la resta és i-lusió racionalística (...). Em permetré d'explicar aquí un episodi que es remunta a dos o tres anys ençà i que s'esdevingué en l'apartament de Foucault; miràvem a la televisió un programa sobre el conflicte entre israelians i palestinians; arribats a un cert punt, hom va donar la paraula a un combatent d'un dels dos camps. Ara bé, aquest home feu servir paraules al mateix temps sorprenents i autèntiques, com s'escolten rarament en els conflictes polítics: 'Sé només una cosa', deia el militant, 'vull reconquerir la terra dels meus avis. Ho vull des que era ado-lescent. No sé perquè ho vull, ignoro d'on em ve aquesta passió, però el fet és aquest'. 'Ja hi som' em digué Foucault, 'hem tocat l'essencial, i no hi ha res més a dir'".

I de la mateixa manera que el llenguatge -millor, la seva "pràctica", el seu "mode d'existència"- és el flux infinit de l'"enfora" que advé al "pensament", la història no és sinó el substancialitzar-se continu de la "memòria" de les accions del "pensament". "Memòria" que

regeix tant les percepcions com les operacions de la reflexió i la configuració dels "codis secundaris" de la cultura occidental.

Es en aquesta "memòria" cega encabuda en l'experiència precategòria del llenguatge on cal buscar la raó de l'establiment de l'"arxiu" / "matriu" per a cada època històrica que interpreta el filòsof i la successió de les quals ha configurat -sempre segons Foucault- la "voluntat de veritat" dominant des del platonisme grec.

Precisament per això, l'"ésser del llenguatge" se situa fora de la memòria i fora de la història, superposant-se i creant transversalment la dimensió material ("arxiu"/"matriu") i la dimensió formal ("formació discursiva", "estratègia") dels enunciat i dels esdeveniments.

En definitiva, la història sobrevé per la capacitat humana de rebre el pensament en el llenguatge i projectar-lo en una voluntat transformadora. Aquesta és la clau i el límit de l'esquematisme que conté l'historicisme de Foucault. I convé no oblidar que es tracta d'una capacitat concreta, singular, susceptible d'esclatar en la rebel·lia individual de la "resistència" al poder [vid. supra 3.2.3.2.].

Cal adonar-se, tanmateix, de l'equivalència entre la voluntat, l'absència de fonament i la constitució de la identitat de la cultura com a joc aleatori del

resultat de l'adveniment del llenguatge. Es justament en l'actitud natural (històricament natural) del jove palestinià on radica la constitució d'una identitat recognoscible i no racionalitzable, en el fons de la qual no hi ha sinó l'incomprensible, el no-sentit, la mort, el flux indefinit del desig, l'informe. La idea, en suma, de què tot ordre -el del saber i el del poder- rau en el desordre. "La forma no és sinó un mode d'aparició de la no-forma, tal vegada l'únic, però no és altra cosa que aquesta transitòria fulguració (a)" [L.M.J.P.R.1964,998]. Això és, els arbres viuen per l'escorça [M.Serres,1966,195].

Què pensar d'aquesta posició?

Al meu entendre, el problema principal sobrevé en configurar una estètica semblant com a principi gnoseològic i normatiu -formal i material-del procés humà de conèixer i d'actuar (així com de la configuració històrica de les formacions socials humanes).

L'ontologia estètica foucaultiana, des d'un punt de vista exclusivament teòric (i salvant la no menyspreable labor de recollida de dades i el mèrit d'haver posat de manifest problemes que ho són de veritat) suscita argumentacions que adoleixen d'un raonament circular que preordena les dades de la recerca en esquemes prèviament elaborats. Foucault no explica fets històrics sinó que enuncia una filosofia que, justament, impedeix llur explicació.

Aquest punt demana una major explicitació, perquè afecta al moll de l'adlingüisticitat com a nucli de les hipòtesis reduplicatives sobre el llenguatge. Per bé que el reprendré una mica més endavant, diré doncs alguna cosa més.

Al meu entendre, el joc hermenèutic del filòsof sobre la història sembla haver estat una resposta continuada a l'observació que, ben d'hora, va formular el crític literari Maurice Blanchot sobre H.F. (1961): "(...) fins a quin punt el pensament pot mantenir-se en la diferència (A) de la desraó i de la follia, si el que es manifesta en la profunditat de la desraó és la crida de la indiferència (A), el recomençament etern, allò que no cessa, no s'acaba i no es distingeix?" [1961, 681].

Tot i acceptant la tesi que el "desdoblament" no amaga sinó un joc de nominalitzacions successives, penso que una observació com aquesta no és un pseudoproblema. Conté, per contra, el problema subratllat per Wittgenstein de la tensió entre a) els límits del llenguatge com a límits del món i b) la presència de nivells d'existència lingüísticament no formulables (260). Problema del que convindria desllindar els seus diversos aspectes -lingüístic, conceptual, lògic, mental (psicològic)- i que constitueix un nus epistemològic massa apretat com per a intentar-lo desfer aquí.

Cal entendre, però, que des de la perspectiva de la tradició fenomenològica, la pregunta de Blanchot és el punt de forcadura entre l'"ésser lingüístic" del segon Heidegger i la "voluntat de poder" de Nietzsche.

La resposta foucaultiana consisteix, en primer lloc, a l'abandó justament de la pretensió gnoseològica que tenien les seves primeres obres (1954). Es a dir, la construcció d'una història poètica, literària, en la qual substitueix el valor de veritat dels arguments per la proliferació del joc lingüístic que es preten expressiu de la "interioritat de l'enfora". Escriure "just", més que no pas "ver".

En segon lloc, la resposta foucaultiana és també l'assumpció pragmàtica radical de la impossibilitat de repensar teorèticament el problema de la generació del sentit sense la mediació pragmàtica de les condicions històriques en què aquest es produeix. I això, tant pel que fa al llenguatge natural com al llenguatge teòric dels seus propis enunciat. Només que aquesta assumpció de les condicions històriques del llenguatge s'efectua -com ja he mostrat- a través d'una pragmàtica idealista que dissol transcendentament el propi univers lingüístic.

Així, l'arqueologia i la genealogia foucaultianes constitueixen la deriva en la segona hermenèutica d'un dels problemes cabdals de la semàntica contemporània: la substitució de la concepció referencial del sentit (significat) lingüístic per una concepció que

l'assumeixi també (però no solament) com a productor-formador de realitat social (261).

Foucault reformula aquesta perspectiva a partir de l'assumpció radical i negativa de la impossibilitat de constituir el llenguatge (i l'home, en suma) com a objecte de coneixement. Però això no és cap solució: és una opció prèvia. I, d'aquesta forma, no només incorre en la reificació d'entitats abstractes que remetent contínuament entre si, sinó que aquest és un joc que resulta especular: una nova concepció referencial (de simplicitat nominal), en suma, encabuda en l'ús del seu propi llenguatge i que és a la base de conseqüències metodològiques importants de distorsió argumentativa en el curs de les investigacions històriques.

3.5.3.1. Síntesi de la filosofia de la història.

Nadia Fusini [1979,102] ha vist bé que la filosofia de la història foucaultiana reproduïx els dualismes neokantians entre natura i cultura, ciències de la natura i ciències de l'esperit, causalitat i finalitat. Però, al meu entendre, aquests dualismes vénen en Foucault mediatitzats per l'hermenèutica reduplicativa de tal forma que, com he mostrat en l'apartat anterior, la semiòtica transcendental reproduïx l'esquematisme en cada un dels actes i decisions enunciatives en cada època històrica. I encobreixen tots els problemes que planteja el lligam entre pragmàtica i teoria del coneixement.

¿Significa això una modificació substancial de les posicions hermenèutiques?

Defensaré que no. De la mateixa manera que sota el "desdoblament" del llenguatge hi ha la conversió dels conceptes en noms, argumentaré que les operacions gnoseològiques que Foucault efectua en les investigacions empíriques encobreixen alguns problemes que no són resolubles des d'aquesta perspectiva.

Procediré primer a fixar alguns punts subjacents a la lectura històrica de la cultura de Foucault [vid.supra 3.3.1.2.]:

10) La història no és el resultat de, ni admet, progrés de cap mena.

a) No hi ha progrés en la racionalitat, sinó mera complexificació de les regles socials que regeixen la consciència;

b) no hi ha progrés en les reformes institucionals, sinó mer canvi estratègic de les estructures de poder que normalitzen la població;

c) no hi ha discontinuitats temporals coincidents amb les revolucions polítiques, sinó continuïtats escandides per la discontinuïtat del canvi d'èpoques;

d) no hi ha progrés en el coneixement de la societat i de la pròpia història, sinó mer canvi en la morfologia del saber.

29) La història és el substancialitzar-se continu de l'ésser en l'essent i del pensament en el llenguatge.

a) L'ordre que regeix el desenvolupament de la cultura occidental, des dels grecs, respon a la substancialització en l'espai del llenguatge i el temps històric de l'adveniment de l'ésser els esdeveniments;

b) la identitat històrico-cultural que és la nostra (civilització occidental) respon a la successiva morfologia de la "voluntat de veritat", que no és sinó el particular caràcter predominant de la memòria cumulativa de l'adveniment del pensament en el llenguatge i de l'ésser en l'essent.

39) La història roman oberta a la transformació diferencial.

a) El caràcter d'aquesta "voluntat" ha prefigurat que la història dels homes hagi estat la història de la dominació, però deixa oberta la possibilitat emergent -per la pròpia capacitat humana de pensar, de "desdoblar" les coses i les idees en el llenguatge- de la "resistència" a la dominació mitjançant l'exercici de la "diferència";

b) l'acte mateix i individual de reflexionar, desitjar, parlar per si mateix ("recreació" de si) recull les potencialitats culturals transformadores del flux de l'existència que la identitat de la nostra cultura ha bandejat mitjançant la generació de "micropoders";

c) només la "resistència" recreadora i redescubridora de la "diferència" enfront de la "normalització" ofereix garanties de canvi històric en profunditat, per tal com

amplia el marge de possibilitats estratègiques de substancialització de l'ésser (de línies possibles de pensament, i del mateix procés de l'adveniment de l'ésser : la natura del signe és històrica).

Aquests punts corresponen, com es pot comprovar, a regles per a la construcció de l'aparell hermenèutic (reduplicació pragmàtica del signe vid.supra 3.4.) segons l'ontologia descrita en els apartats precedents. Però el fet és que originen, en les mateixes investigacions, modes de raonar que, des d'un punt de vista teòretic, solen produir confusió.

3.5.3.2. Problemes epistemològics de la filosofia de la història: la semantització incontrolada dels signes i dels fets.

El primer tret és la semantització interpretada de qualsevol signe a partir de l'analogia material incontrolada (262) i de la metaforització constant. Dos procediments d'associació d'idees. Opera pel primer, i.e. en la construcció de les "epistemes" a partir d'hipòstasis sobre les tres dimensions del signe. Opera pel segon, i.e., en l'elaboració semàntica d'algunes expressions clau en el seu propi discurs. I.e. la "física del poder" o "física política" de les tècniques d'organització social del s.XIX [C.C.F.72/73]:

"Una nova òptica (A), d'entrada, : òrgan de vigilància generalitzat i constant; tot ha de ser observat, vist, transmès: organització d'una policia, institució d'una sistema d'arxius (amb fitxes individuals), establiment d'un panoptisme.

Una nova mecànica (A): aïllament i reagrupament dels individus; localització dels cossos; utilització optimal de les forces; control i millorament del rendiment; breu, un emplaçament de tota una disciplina (A) de la vida, del temps, de les energies.

Una nova fisiologia (A): definició de les normes, exclusió i refús del que no els és conforme, mecanisme de llur restabliment pels intervencions correctores que són d'una manera ambigua terapèutiques i punitives".

Aclariré una mica més aquest punt.

"Tal com ha estat sovint observat-ha escrit J.D.Fodor [(1977)1985,31]-els exemples paradigmàtics d'una teoria referencial del significat són els noms propis que, sense cap excepció, són mots que poden funcionar sols com a sintagmes nominals; i els sintagmes nominals sí que tenen referents. Tot el que cal o es pot dir d'un nom com Roma és que és el nom de certa ciutat. L'objectiu d'una teoria així és, doncs, reduir totes les paraules i expressions a noms com Roma; però això no deixa de ser un objectiu molt curiós, puix que el característic dels noms propis és, precisament, que no tenen significat (a)".

¿Com pot doncs compaginar-se la tesi de la reduplicació nominal del llenguatge amb la de la semantització incontrolada dels signes?

Al meu entendre, ambdues tesis no solament són compatibles, sinó que es troben connectades.

El tipus d'ostensió que l'autor utilitza respecte a la "dimensió" adlingüística de l'"enunciat" i l'"esdeveniment" és l'ostensió impròpia o ostensió d'elements abstractes que es designen entre si circularment mentre pretenen referir-se "descriptivament" a l'estrat pre-judicial o pre-categorial dels signes. Així: "plec", "simulacre", "distància", "descart"...

Resulta clar l'intent de l'autor d'assajar amb l'ús d'aquestes expressions una semiòtica històrica cognoscitiva de la "dinàmica" del pensament i de la "pràctica" del llenguatge primer, i de l'acció, després, mitjançant l'ús no racionalista ("acategorial") del seu propi llenguatge.

La meua crítica no va pel cantó de recusar directament aquesta ontologia. Després de tot, els lògics solen ser els primers en advertir que "les idees més fèrtils són aquelles que no són produïdes per regles" [W.C.Salmon (1963)1969,27]. No és qüestió, doncs, de fiscalitzar els procediments foucaultians per a mostrar que no responen ni a les regles acceptades de la deducció ni a les de la inducció -per bé que diré alguna cosa sobre això més tard- per a, tot seguit, clavar-lo amb una xinxeta a l'aparador dels metafísics.

Però la comprensió dels problemes reals que Foucault ha contribuït a posar de manifest no ha d'amagar que la manca de control analític en la descripció de l'"adveniment" de l'ésser en el llenguatge es tradueix en un plantejament problemàtic bon punt l'autor intenta respondre problemes factuais, és a dir, bon punt la interpretació esdevé interpretació històrica. Així, l'aparent manca de traves analítiques de què gaudeix l'ontologia foucaultiana produeix una clausura de l'horitzó històric que falseja el propi resultat de la reinterpretació en adaptar-la a esquemes gnoseològics preconcebuts que no solament funcionen com

a inspiradors de la recerca, sinó també com a substituïts de la modelització.

Es aquí on sobreve una semantització addicional no solament dels signes, sinó també dels fets històrics amb què l'autor pretén explicar llur funcionament, perquè Foucault tendeix a dissoldre en la "pràctica" del seu llenguatge prèviament interpretat la interpretació dels textos i llur possible explicació a partir de la teorització de les relacions socials que els sustenten. Relacions, d'altra banda, que poden explicar-se millor, a llur torn, des d'una manera de teoritzar que incorpori una filosofia de la història sense tants pressupostos com la foucaultiana.

Es produeix així una idealització del propi objecte històric. De tal forma que, per a explicar els canvis històrics -i em refereixo a canvis efectivament esdevinguts i.e. entre suplici / presó en tant que tècniques punitives, no a les pressuposicions de la "resistència"- Foucault no té més remei que acudir subrepticiament a mecanismes de "transferència" que resulten una nova hipòstasi sobre la lingüística estructural ("transferència simbòlica").

Hi ha "transferència" entre les diferents tècniques de control (i.e. "desplaçament social" de les tècniques de control intern dels grups religiosos quàquers en la Anglaterra del s. XVIII a l'establiment institucional de la presó en el XIX [L.V.F.J.(1973)1985,

201]); "transferència" de l'espai de la història natural del s.XVIII a la biologia del s.XIX [L.M.CH.1966,143-44]; "transferència" del poder pastoral de l'Església a la configuració de l'Estat modern (Estat-"providència") [T.S.P.1982,783;O.S.(1980)1986,16 i s.s.]; "transferència" dels continguts imaginaris de la Revolta Iraniana [LE MONDE, 11/IV/74]; "transferència" al malalt de l'actitud de l'antipsiquiatria per a produir la seva "veritat" [C.C.F.73/74]; "transferència" àdhuc als procediments penals soviètics del segle XX de les tècniques punitives europees del s.XIX [NOUVEL OBSERVATEUR,26/I/76].

Aquest mecanisme que es troba amb freqüència en les reconstruccions històriques foucaultianes amaga, al meu entendre, la manca d'explicació pròpiament històrica o sociològica. Però aquest tret ha de matisar-se, perquè afirmar -com ha fet amb freqüència la crítica- que les "epistemes" i les figures del saber/poder se succeeixen en una discontinuïtat inexplicable resulta inexacte.

Hi ha explicació, però endògena al llenguatge, perquè el canvi històric resulta ser una funció de la disfunció o anamorfisme (vid.supra 3.4.2.2.) entre el "visible" i l'"invisible", entre els nivells de percepció i inter-lecció en l'experiència del llenguatge.

Els moments de canvi històric (2a meitat del segle XVIII, 2a meitat del segle XX), així, segons Foucault, no coincideix amb períodes de transformació de la

tècnica, del mercat de treball, de conflicte entre forces productives i relacions de producció (o qualsevol explicació material alternativa i global de la transformació de les formacions econòmico-socials) sinó amb períodes on la dispersió de les "particions socials" (o la "distància" entre el "pensable" i l'"enunciable", entre una cultura i els seus límits) és més gran. A saber, el racionalisme de la Il·lustració i el racionalisme tecnocientífic del primer i segon terç del segle XX.

Sens dubte, aquest punt mereixeria d'un major aprofundiment (que no prosseguiré aquí) per tal com constitueix la gènesi d'un seguit de "paradoxes" que retroalimenten la pròpia lectura foucaultiana de la història. I.e. Com més s'incrementa el procés de racionalització i complexificació de tècniques de saber/poder, més s'incrementa el caos resultant. Com més augmenten les tècniques de "governamentalitat", més augmenta la "ingovernamentalitat" de si i, correlativament, els nuclis de "resistència" al poder. Com més augmenta el "benestar" general, més s'incrementa el malestar individual. Quanta més terapèutica, més malaltia (263).

3.5.3.3. Problemes epistemològics de la filosofia de la història: la falàcia de la "disfuncionalitat funcional".

El segon tret correspon també a la base analògica de les interpretacions històriques. Constitueix el que J.Elster ha anomenat "l'obsessiva recerca del sentit" [(1983)1985,201] o assumpció implícita que tot fenomen psicològic o social ha de tenir una explicació, ha de ser beneficiós per algú o ha de servir per a quelcom. Podriem anomenar-lo també, en el cas de Foucault, "negativisme funcional" de l'argumentació. Es a dir, un tipus d'explicació per les conseqüències que es repeteix sistemàticament en les anàlisis i que converteix les formacions socials en una sociodicea configurant un tot funcional articulats (i, en aquest cas, "producte" d'una pressuposada disfuncionalitat).

J.Elster [1978,121] sintetitza com segueix el paradigma de l'explicació funcionalista. Un fenomen x és explicat per la seva funció y en un grup z si:

- (1) y és un efecte de x.
- (2) y és beneficiós per a z.
- (3) y no és esperat pels actors que produeixen x.
- (4) y no és reconegut pels actors en z.
- (5) y manté x per la retrodicció causal (causal feedback) que passa a través de z.

"El paradigma de l'explicació funcionalista en sociologia-escrivé Elster (ibid.)-inclou una línia de raonament que, en la meua opinió, és bastant a prop de la falàcia estructuralista, i que tanmateix és diferent. El tret comú d'ambdós modes de raonament és que les

conseqüències objectives favorables d'alguna sèrie d'accions són vistes com explicant (A) les accions. En la falàcia estructuralista aquestes conseqüències són transformades en motius (A) individuals per a les accions mentre que les explicacions funcionals postulen algun feed-back causal efecte / causa" (264).

No resulta difícil buscar aquest tret funcional en les argumentacions de Foucault, tal com han fet sociòlegs com el mateix Elster o, darrerament, R. Boudon sobre el neixement de la presó (265). La "mà invisible" apareix en força llocs en forma d'exercici pràctic de la "matriu" o "arxiu". El fet és que -sia quina sia l'ontologia a la que correspon aquesta visió- no ens trobem davant d'una teoria, ni tan solament davant d'hipòtesis interpretatives que constitueixin models d'una teoria, sinó directament davant de projeccions "modelitzades" concretes del tema de la reduplicació nominal en forma de la "producció" de la realitat social-estructural. Foucault ja sabia la solució en establir els paràmetres de les recerques històriques: es tracta d'interpretacions textuais mediades pel sentit que l'autor està disposat a donar als textos en funció dels seus propis postulats implícits.

El funcionalisme larvat de Foucault es troba ja en el propi plantejament de la investigació arran de fenòmens socials. ("A quina exigència funcional ha hagut de respondre la presó?" es pregunta [C.C.F.72/73]). I també en el desenvolupament de la

filosofia de la història i en les nocions que basteix per a les investigacions concretes per a donar raó de fenòmens socials que "descobreix".

Així "descobreix" que la medicina ha esdevingut en el segle XX una "funció social general" [POLITIQUE-HEBDO 4/III/76], "descobreix" la substitució de la "lleï" pel fenomen de la "norma" [ibid.], "descobreix" que la infracció de la lleï obeeix al principi de la salvaguarda de l'ordre [LE MONDE 21/X/78], "descobreix" "els efectes útils del desordre", un "sistema de no-dret", una "societat extra-jurídica" [NOUVEL OBSERVATEUR, 28/III/77].

Al meu entendre, el tipus de raonament funcionalista de Foucault se segueix de la seva particular concepció negativista de l'adveniment de l'ésser al llenguatge, el qual (sense oblidar la clausura transcendental), en aplicar-se a l'explicació històrico-sociològica produeix la falàcia de la "disfuncionalitat funcional".

N'és un exemple la noció d'"i-legalisme", la qual, al mateix temps que detecta l'aspecte pragmàtic de l'exercici jurídic del poder (que és al seu torn un fenomen complex), dilueix aquest mateix exercici de la força i de les relacions d'autoritat -mantingudes per un Estat- en un pla "estratègic" pressuposat de control dinàmic de les formacions socials. Aleshores "la" burgesia dels segles XIX-XX hauria seguit una

"estratègia anònima, però absolutament conscient, reflexionada, organitzada" que "es llegeix clarament en una massa de documents desconeguts que constitueixen el discurs efectiu d'una acció política" [LE MONDE, 21/II/1975].

"Patrons, caixers, asseguradors, policies, confidents, cadascun juga el seu paper i segueix el seu trajecte segons un circuit ben abalisat. La qual cosa és perfectament tolerada -això és l'important- no per la 'gent' o l'opinió' (la por de la qual hom se les manega per créixer), sinó per aquells que detenten els diners i el poder" (...) "Tot havia estat preparat de dalt a baix del sistema per tal que funcionin els i-legalismes i que es multipliquin les delinqüències més aprofitables" [Prefaci a L.P., 1975, III, V].

"I-legalisme" és l'efecte funcional d'ordre que produeix l'incompliment material de la llei, "tolerada" pels governants o "conquerida" pels governats -segons els cassos (vid. supra 3.3.2.2./3.d.)- o, també, auspiciada pels propis encarregats d'aplicar-la (Administració, Tribunals...) (vid. supra 3.2.2.1.).

Tal com és presentada, aquesta noció és desglossable en: a) violació de la "lleí", b) resposta positiva (permissiva) o negativa (sancionadora) de la "institució", c) efectes o conseqüències socials de a) i b).

Encara que seria possible de fer-ho, penso que aquí interessa menys fixar-se en l'ambigüitat i feblesa del llenguatge analític de Foucault per a les prescripcions (i.e. "lleï" en lloc de "norma", problema de la "tolerància" com a "permissió"...) que no pas en el caràcter determinista i circular del raonament.

Això és perceptible en les dues interpretacions possibles d'"i-legalisme". Perquè 1) o bé el filòsof suposa que b) i c) responen a una "estratègia" anònima d'ordenació social corresponent a la pròpia dinàmica social, 2) o bé suposa que b) i c) responen a una estratègia "reflexionada" imputable a un subjecte detentador del resultat final.

En la primera -com és el cas de la hipòtesi de la creació d'una "plebs" no proletaritzada que serveixi com a contrafort per a estendre el control a tota la població (vid. nota 178)- incórre en una versió refinada i negativa de la falàcia funcionalista: el manteniment de l'"ordre" pels efectes "calculats" del "desordre". En la segona -com és el cas dels exemples anteriors: estratègia "conscient", "reflexionada" per un grup social (de vegades també, per la versió contemporànea de poder "pastoral": l'Estat- Providència o "del benestar")- incórre en l'estructuralista: "Una falàcia que d'un mode injustificat iguala la relació entre motius, accions i conseqüències en l'anàlisi sociològica amb la correspondent relació en la racionalitat individual" (J.Elster [1978,118],vid.nota 264).

En qualsevol dels dos cassos, s'ofereix com a descripció històrica de la "lògica de castigar" una explicació globalment analògica respecte a la seva concepció hermenèutica de l'"experiència" de l'experiència del llenguatge i de la pràctica del poder.

Aquest para-parallelisme no és casual. Resulta interessant de comprovar, i.e., que el "grau zero" de l'adlingüísticitat que representa la reduplicació sintàctica del signe al Renaixement (vid.supra 3.4.2.3.) es correspon amb un "grau zero" de la juridicitat que seria la positivitat formal de l'enunciació de la llei i que, justament, Foucault situa en la governamentalitat mitjançant la repressió i la força de les monarquies sorgides de la Baixa Edat Mitjana (vid.supra 3.3.2.1-3.3.2.2.).

Aquesta concepció formal, "sintàctica", de "juridicitat" o "llei" basada en l'exercici sancionador de la força (o, en una altra metàfora, "regulació de la mort") és la que els "micropoders", "disciplina" i "governamentalitat" transformaran en "norma" (o "regulació de la vida") a l'episteme contemporània.

Només una interpretació endògena per analogia material respecte de la seva pròpia concepció hermenèutica de la natura històrica del signe pot explicar una concepció semblant de la juridicitat.

3.5.3.4. Problemes epistemològics de la filosofia de la història: la mixtificació entre processos causals i processos finals.

El tercer tret -connectat igualment amb els dos primers- consisteix a la confusió constant entre teleonomia i teleologia (la qual cosa impedeix pensar la relació entre causalitat i finalitat) o, el que ve a ser el mateix, la confusió de la societat amb un sistema (la qual cosa produeix un determinisme "ex post" constant del curs de les accions humanes).

Em sembla defensable que el plantejament contemporani de la relació entre causalitat i finalitat arrela en la tensió kantiana entre judicis determinants i reflexionants, o entre límits (Schranken) i confins (Grenzen) de la Raó (vid.nota 201): la idea que els confins del concebible s'oposen als límits del real en tant que l'home és un ésser dotat de la facultat d'escollir sempre i d'actuar sempre segons algun tipus de regularitat (Vid.supra Intr.).

Resulta interessant de comprovar com, un cop passada l'onada de febre neopositivista, filòsofs i epistemòlegs de tendències molt diverses recuperen el bagatge kantianà en plantejar els límits de l'actuació possible, com a index de la funció restrictiva de la satisfacció de models d'una teoria que intenta donar raó de les lleis a les que la conducta s'adequa (266). Es a

dir, de quina manera es relacionen ambdós tipus de judicis, fins i confins, possibilitat i necessitat.

En aquest sentit, H.v.Wright distingeix entre les condicions complexes necessàries (amb connexió de disjunció) i les suficients (amb connectiva conjuntiva) [(1971)1979, 61-62]: per què x s'esdevingué necessàriament no és la mateixa pregunta que com fou possible que s'esdevingués x; fer coses (doing) no és la mateixa operació que donar lloc a coses (bringing about). V.Wright estableix tota una gradació al respecte: causalitat (on la validesa de l'explicació depèn de la veritat d'enunciats legaliformes); quasicausalitat (on la validesa no és dependent); teleologia (o explicació d'accions amb objectiu intencional); quasiteleologia (o explicacions susceptibles de formulació en termes teleològics, però la validesa de les quals depèn amb tot de l'objectivitat de connexions nòmiques: com és possible o arriba a ser possible x).

Les explicacions funcionals (i.e. en biologia) son d'aquest darrer tipus. Precisament per això Ernst Mayr distingeix similarment entre el llenguatge purament teleològic (regit per motius) del llenguatge teleonòmic (regit per un programa en relació a processos direccionalment finalitzats (goal-directed)). "Una conducta teleonòmica està caracteritzada per dos components. Es guiada per un 'programa' i depèn de l'existència d'algun punt final, finalitat o termini que

és previst en el programa que regula la conducta" [1974, 99].

Doncs bé, l'ús d'un raonament de caire funcionalista en relació a formacions socials humanes -igual que en relació a processos complexos globals d'interacció entre organismes vius (com els processos de l'evolució)- suposa la confusió entre teleonomia i teleologia i, consegüentment, obscuritat analítica pel que fa a la relació entre processos causals i processos intencionals (287).

La incomprensió d'aquest punt és manifesta en Foucault, el qual, en virtut de la particular reduplicació adlingüística de la comprensió de l'experiència dels signes, i en virtut del seu transcendentalisme historicista, disposa les línies de pensament i comportament que deriven de la seva pròpia interpretació com a línies donades en estratègies que constitueixen a la vegada condicions necessàries i suficients, teleonòmiques i teleològiques, causals i finals.

L'arqueologia / genealogia esdevé doncs una filosofia de la història que incorre en un determinisme sintètic "post festum". A la vegada que, si es contempla aquesta qüestió des de l'altre cap de la corda -el de la projecció programàtica de l'acció- incorre en un indeterminisme cec i decisionista que ignora les relacions determinades que es donen en la història de les formacions socials humanes.

Distorsions d'aquesta mena no són estranyes a la literatura filosòfica des de finals del segle XIX (268).

En el cas de Foucault, penso que són fruit de la semantització incontrolada del món (també doncs de l'aspecte pragmàtic del llenguatge) que se segueix de l'assumpció implícita d'un procés gnoseològic de semiosi que es planteja kantianament les possibilitats de l'adveniment de l'ésser a partir dels límits del pensable i enunciable (a partir de les possibilitats "històriques" del dir) sense tenir en compte les distincions precedents. D'aquesta forma, no pot sorprendre la "negantropia" que Foucault oposa a la probabilitat d'aparició del sentit que els epistemòlegs estructuralistes van anomenar "entropia semàntica del llenguatge" (Gaston Granger [1967,34-35] (269). I tampoc que plantegés en A.S.(1969) la possibilitat de confeccionar "arbres de derivació" per als enunciats a la manera com -de forma més rigorosa- Von Wright concep "arbres topològics" de línies històriques quasicausals [(1971)1979,57 i s.s.].

El problema radica en la forma confusionària de pensar "estratègies" i "arbres" per a les línies de pensament i acció. I.e. quan escriu que "tota relació de poder actua (met en oeuvre) diferenciacions que són per ella a l'ensem condicions i efectes (a)" [T.S.P.1982,792].

Però Foucault no només mixtifica causalitat i finalitat, sinó també resultats i conseqüències de les accions (270). D'aquesta forma, independentment del seu grau de veritat, qualsevol oposició entre teories diverses en una mateixa "formació discursiva" -vid. supra 3.3.2.2./2.b., i.e. entre Linneu i Tournefort (fixisme / evolucionisme), o entre Turgot i Law (fisiocratismes / utilitarisme)- és reconduïda a una identitat de pensament. I, també independentment dels resultats i conseqüències que hagin generat, qualsevol reforma resulta indefectiblement contrafinal i funcional a l'estratègia d'un mer canvi de morfologia de l'exercici del poder -i.e. 3.3.2.2./3.a, la creació de Les Petites Maisons en el segle XVIII són presentades no com un canvi positiu en el tractament de la folia sinó com una estratègia distinta en la tecnologia institucional del saber/poder.

Es produeix així la paradoxa d'una anàlisi que intenta evitar acuradament els judicis de valor sobre els fets que analitza mentre, ella mateixa, es troba implícitament situada en el desvalor amb què l'autor considera el propi saber científic sobre tot allò que fa referència al propi actuar humà. En aquest darrer sentit, el resultat de la projecció gnoseològica de la semiosi a la història concreta és una idealització absoluta que impedeix, al meu entendre, l'explicació de la història material com a producció col·lectiva.

Ja he assenyalat en un altre punt els problemes de generalització existencial (individual/singular/concret) i de pas del singular al col·lectiu que afecten als raonaments foucaultians (vid. supra 2.4.2.1.). Aquests problemes es mantenen irresolts durant el llarg segon període al dessota de les metàfores del seu llenguatge (271).

La clausura de l'horitzó històric que comporta el seu funcionalisme latent i la semantització interpretativa dels fets incideixen ara en aquesta qüestió. Només així s'entén que redueixi, i.e., la vida del "peuple bas" de l'Antic Règim a una "pura existència verbal" [L.V.D.H.I.1977,17], sense entendre el procés de participació individual en els processos històrics col·lectius. " (...) l'existència d'aquests homes i d'aquestes dones-escriu arran dels anònims usuaris de les "lettres de cachet" [ibid.] - es refereix exactament al que n'ha estat dit; del que han estat o del que han fet no en subsisteix res (a), llevat d'en algunes frases. És l'escassetesa aquí, i no pas la prolixitat el que fa l'equivalència entre realitat i ficció".

Foucault confon gènesi, història i configuració socio-política també en afirmar que el fet individual "sorgeix" de l'encruellament de tècniques de saber/poder -registre clínic del metge, poder de l'Estat- (vid. supra 3.3.2.2./39c.).

Tot s'esdevé en l'esquematzació històrica d'una matriu / arxiu. I aquesta posició sintetitzadora afecta també, complementàriament, l'explicació generalitzadora de processos socials que s'ofereixen sense més prova material que la interpretació ordenadora de l'autor.

Així succeeix en la convergència en una única "estratègia" -"descoberta" ex post per Foucault- dels processos en principi diferents (i de natura diversa també) de la repressió dels "i-legalismes de béns" i de la proposta i-lustrada de reformar les normes penals i institucions penitenciàries de l'Antic Règim (humanització dels càstics i lluita per la supressió dels suplicis) (vid.supra 3.3.2.2 /39).

Així succeeix també en la inducció indeguda del concret al concret que representa la tesi del neixement de la presó com a resultat de la "transferència" a l'Estat de les formes de control nascudes en organitzacions populars i "generalització" social dels "micropoders" i "disciplines" (vid.supra 3.3.2.3./40d).

L'afirmació taxativa que "una societat normalitzadora és l'efecte històric d'una tecnologia de poder centrada sobre la vida" [H.S.I 1976,189-190], al meu entendre, és més producte de la semantització i el negativisme funcional que subjeu en la seva hermenèutica que no pas fruit d'una anàlisi pròpiament sociològica que expliqui les causes concretes i els processos materials de la uniformització de les formes de vida en

les formacions socials del capitalisme (en les seves diverses fases).

3.5.3.5. Problemes epistemològics de la filosofia de la història: la concepció pragmatista de "veritat".

El quart tret, finalment, de les anàlisis històriques és que substitueixen la concepció semàntica de "veritat" per una concepció pragmatista, modificada per la seva particular hermenèutica.

No entraré aquí en la discussió arran de quin tipus de propietat semàntica correspon al predicat "veritat" (quan no es concep exclusivament en tant que veritat lògica), ni de quines entitats es predica (enunciats, proposicions, creences). I entendre per concepció pragmatista la formulació àmplia que en donà Russell: aquella que tendeix a instaurar algun tipus d'harmonia no entre els enunciats i el medi, sinó entre l'investigador i el seu medi [(1940)1983,318].

Simplificant una mica, és defensable que la posició que sosté (per als enunciats declaratius) que "veritat" correspon al metallenguatge arrenca de la ideografia de Frege. Frege tradueix l'estructura clàssica de subjecte/predicat en el model funció/argument i introdueix els quantificadors que fan correspondre a funcions enunciatives enunciats amb valor de veritat. La concepció de "veritat" que ve aquí

traduïda a una notació lògica és la teoria aristotèlica de la correspondència, la qual, al meu entendre, a part de ser la intuitivament més simple de comprendre, és també la que ha donat major joc en teoria de la ciència (272). En aquest sentit, és compartida per Frege, Russell, Tarski i Carnap, sense que es produeixin diferències essencials en la comprensió d'aquest punt entre les posicions extensionals i intensionals (273). (I salvant també la limitació d'enunciats declaratius per un llenguatge artificial aplicable a investigacions empíriques. La lògica de les llengües naturals, en canvi, requereix la introducció de valors diferents a V/F) (274).

Enfront d'aquesta línia de pensament, els autors que es troben implicats en alguna mesura en el procés de semiosi del transcendental kantià, mantenen una posició distinta, centrada en la discussió clàssica del procés de relació entre el subjecte i l'objecte. Això és, en la traducció semiòtica corresponent afectada per la inversió transcendental, la "veritat" com a procés intersubjectiu produït en el llenguatge com a activitat. Tot i sabent que existeixen problemes d'ajustament, penso que a partir d'aquí es poden entendre els diferents matisos introduïts per Dewey i James (procés de comunicació), Nietzsche (procés de falsificació), Husserl (procés d'expressió), Heidegger (procés de desenvelament)(vid. supra 1.2.3.4.-1.2.3.2.).

Es important d'adonar-se que, des d'aquest punt de vista, el predicat "veritat" es converteix en propietat o atribut "material" del procés d'experiència que el pensament fa de la dissolució / composició de l'objecte per part del subjecte. La dissolució de la síntesi descrita per les diverses fenomenologies deutores de la fenomenologia crítica.

"El caràcter múltiple, contradictori, l'ésser fals de la natura tal com es dona (A) -escriu i.e. M.Cacciari [(1976)1982,67] sobre el particular procés de Nietzsche- exclou, per tant, una síntesi immediata entre subjecte i objecte, l'existència d'un subjecte d'algun mode 'ordenador' que signifiqui (A) l'ésser (A) de la natura i que amb això la sintetitzi constituïnt un sistema únic".

I si això és així, si el terme devé propietat d'un procés d'experiència, aleshores la dissolució d'objecte i subjecte en l'"experiència" del llenguatge es completa amb la característica d'historicitat del procés i de contingència del resultat. Això és, els trets als quals Husserl, Heidegger i Nietzsche han donat diferent valor.

"Per tant, ¿què és la veritat?-es pregunta i.e. Nietzsche [(1873)1974,91]- una multitud en moviment de metàfores, metonímies, antropomorfismes; en un mot, un conjunt de relacions humanes que, elevades, transposades i adornades poèticament i retòrica, després d'un llarg ús el poble considera fermes, canòniques i vinculants:

les veritats són il·lusions de les que hom ha oblidat que ho són, metàfores ja usades que han perdut la seva força sensible, monedes que han perdut la seva imatge i que ara entren en consideració com a metall, no com a tals monedes".

Per a Husserl: tret de l'"experiència intersubjectiva", per a Nietzsche: procés de "falsificació" sistemàtica i manifestació de la voluntat de poder. Posicions molt distintes, sens dubte, però que mantenen una unitat de tradició en el procés de dissolució de les categories kantianes.

Al meu entendre, el punt àlgid del procés se situa en el moment en què Heidegger reduplica sobre si mateix l'objecte/subjecte clàssic en una hipòstasi pragmàtica de la natura del pensar. Es a dir, en les dues darreres concepcions de "veritat": "il·luminació" de l'ens per l'Esser que advé en l'Ereignis i esdevé històricament per la via del llenguatge, i "desenvelament" de la diferència que es rescata en l'oblit essencial (vid. supra 1.3.2.3).

No resulta, doncs, sorprenent que els intèrprets que no surten d'aquesta tradició hagin aprofundit un o altre autor a partir justament de l'adlingüisticitat secundària o "pràctica" de l'experiència en la "pràctica" del llenguatge elaborada primigèniament pel darrer Heidegger. Així, i.e., l'aprofundiment de Nietzsche per part de Klossowski, Deleuze i Foucault, o

l'aprofundiment heideggerià de Husserl per part de Derrida.

Tanmateix, Foucault és l'únic d'aquests autors que se serveix del revolt historicista fins al final -elaborant una epistemologia històrica- en la composició d'una ontologia que recull, com a procés i com a "acció", la dinàmica de l'advenir "événementiel" de l'Esser. Aquí radica, al meu entendre, la raó de les hipòtesis i prestacions semiòtiques estructurals (i.e. la reduplicació signica de Hjelmslev i Barthes) que efectua. Perquè, com ja ha estat argumentat, es tracta menys d'escriure història que no pas de "deixar extès davant" (per a expressar-ho amb Heidegger) l'"ontologia del present" de la seva pròpia època històrica, això és, el llindar final de la modernitat.

Sembla clar, des d'aquesta perspectiva, que el doble nivell de l'hermenèutica foucaultiana se situa en els criteris de veritat del darrer Heidegger. Però aquí ha de prevaler certa prudència. Primer, pel caràcter sumament eclèctic de l'escriptura de Foucault. I, en segon lloc, perquè aquesta concepció de "veritat" sembla correspondre en efecte a l'ontologia de l'autor. Però això no significa que, analíticament, hagi d'acceptar-se com a tal sense més.

Quan el filòsof escriu sobre la "veritat", tendeix a adoptar en general una posició de recusació global de la concepció semàntica, i, a partir de la revisió de

699

Nietzsche, a adoptar un historicisme similar. Així, la "veritat" és considerada com a "produïda", com a "efecte de superfície" [C.C.F.1970-71] de "pràctiques" de cultura que romanen al seu dessor. En aquesta posició hi ha una equiparació amb la concepció de "sentit" de la lingüística estructural -que és un utilatge conceptual usat en l'articulació d'investigacions concretes- però hi transpua sobretot la concepció de la voluntat de poder nietzscheana: "la veritat, mena d'error que té com a propi no poder ser refutat, sens dubte per tal com la llarga unió de la història l'ha fet esdevenir inalterable" [N.G.H.1971,149].

Quan el filòsof usa el terme en els seus escrits històrics, sol adoptar la seva versió més primigèniament fenomenològica d'experiència del pensament. Però també historitzada i projectada en una generalització a l'"experiència" de la identitat de la cultura segons l'episteme que s'estigui considerant.

Així, i.e., mentre a l'època clàssica " (...)la veritat de la follia ja no forma més que una sola i mateixa cosa amb la història de la raó i el seu definitiu domini: car la veritat de la follia és interior a la raó" [H.F.(1961)1972,47], en l'època moderna, la follia és la "veritat de la veritat" (vid.supra 3.3.2.3.); "aquesta idea [la relació dels homes als seus fantasmes] suposa inalterable el que sens dubte és el més precari, molt més precari que les constàncies del patològic: la relació d'una cultura a

allò mateix que exclou, i més precisament, la relació de la natura a aquesta veritat de si mateixa, llunyana i inversa, que ella descobreix i recobreix en la follia (a)" [L.F.A.O.(1964)1972,576].

La conclusió és que Foucault reinterpreta i efectua una lectura retrospectiva de la cultura europea amb una disposició sobre la natura del signe i de l'acció que l'indueix a preordenar la recerca a la "veritat" de la reduplicació pragmàtica d'interpretants prèviament seleccionats. Es l'"experiència" del pensament i la "pràctica" de l'acció d'una cultura el que el filòsof vol posar de manifest des de la "pràctica" del seu pensament.

Però si això s'accepta sorgeixen dos problemes: a)¿quin valor atorgar als propis enunciats foucaultians que "desenvelen la diferència"? i b) des del punt de vista científic normal, ¿quina és la concepció de "veritat" que encobreix la "reduplicació" i el "desdoblament" del llenguatge?

Ambdues preguntes tenen, al meu entendre, la mateixa resposta i aquesta només té sentit dins d'un context en què no es té en compte la teoria dels tipus lògics de Russell, i on els diversos nivells del llenguatge s'uniformitzen en l'"experiència" de llenguatge a la qual l'autor atorga algun valor (aquí: un valor directe de recreació intersubjectiva de les possibilitats de parla).

Foucault va ser explícit diverses vegades en relació al valor de "ficció" -estrictament "literari" (en el sentit que s'indica en l'Anex)- dels seus enunciat. Ficció no "categorialment" cognoscitiva sinó existencialment o estèticament cognoscitiva: es tracta de produir "jocs de veritat" que gaudeixin d'un efecte polític en relació a les històries que legitimen figures de saber/poder. Es tracta de no "creure's" més enllà del propi acte d'enunciar-los els "jocs de veritat" que es "descobreixen", de situar-se en suma en el "rerafons" de la cultura europea per tal de denunciar la dominació i posar en pràctica la "resistència" a la subjectivació.

Aquest és un objectiu abastable per moltes vies. I Foucault va seguir la seva en tant que "inter-lectual específic" que, per les seves circumstàncies concretes individuals, es troba en disposició de testimoniar al mateix temps sobre la història passada i la present. Foucault escriu en una estratègia de contra-veritat i contra-poder que intenta assumir-se a si mateixa en tant que "apertura" històrica que, acomplint-se, pensa recrear altres possibilitats de desenrotllament.

"Quant al problema de la ficció -declarava a L.Finas [(1977) ed.J.Varela / F.Alvarez-Uría 1978,162]- és per a mi un problema molt important; me n'adono que no he escrit sinó ficcions. No vull dir tanmateix que estigui fora de la veritat. Em sembla que existeix la possibilitat de fer funcionar la ficció en la veritat;

d'induir efectes de veritat amb un discurs de ficció (a), i fer de tal manera que el discurs de veritat susciti, "fabriqui" quelcom que no existeix encara, és a dir, "ficcioní". Es "ficciona" història a partir d'una realitat política que la fa verdadera, es "ficciona" una política que no existeix encara a partir d'una realitat històrica (a)".

Altra cop el doble, el punt eclèctic d'encruellament del moviment de reflexió, autoreferència, hermenèutica de si, "desdoblament" del llenguatge en el mode de donar-se les coses en el pensament que es perllonga indefinidament en el dir historitzat de l'"ésser del llenguatge".

Però, malgrat el joc intel·lectual dels interpretants, el problema és el mateix que el del vitalisme nietzscheà: tan aviat com aquesta ontologia es pretén cognoscitiva, o intenta argumentar-se en la pràctica moral o política, retroba la feblesa de la seva pròpia descripció. O, en altres mots, el criteri pragmatista de veritat que en constitueix el límit (275).

En efecte, des d'un punt de vista merament formal, els enunciats del filòsof poden ser parafrassejats des de l'esquema de l'argument d'autoritat: S afirma que p > p, on p simbolitza els diferents criteris de veritat, si es tracta dels enunciats descriptius històrics o els diferents criteris de decisió si es tracta d'enunciats

prescriptius d'actuació moral i/o política. Sense especificació de les condicions i àmbits d'aplicació dels criteris. Sense discussió dels límits.

I cal notar que no té aleshores gaire sentit intentar oposar un espai de dissens a l'espai comunicatiu de consens -tal com han proposat i.e. Habermas o Apel- perquè l'efecte polític fonamental d'una "veritat" d'aquesta mena és la de dissoldre el sentit en l'acte de la seva enunciació (en una semantització a l'infinit de qualsevol referent) i, per tant, també de qualsevol espai comú de consens o dissens.

La dissolució del sentit en la dinàmica "històrica" del fer social del llenguatge i de la voluntat negativa del poder, amaga aleshores l'elaboració, sense criteris de control objectiu de referència, d'una hermenèutica (en realitat una semàntica reflexa hipostassiada) i d'una pragmàtica historicista (en realitat, una hipòstasi sobre els efectes de poder del discurs), els quals s'imposen per una decisió individual que es transmuta, al mateix temps, en axiologia de les pròpies accions.

Aquest és el punt cec que presenta l'adlingüísticitat secundària i que la inhabilita com a analítica vàlida dels "jocs de veritat" que proposava el darrer Foucault (276). I el resultat és una poètica de l'acte de pensar, una complexa poètica de

l'"experiència" del pensament que es deixa pensar pel "llenguatge parlant" on sembla anunciar-se el final d'una època.

Si aquesta crítica és correcta, aleshores l'autor resol en el propi procés de construcció, reconstrucció, dissolució històrica del sentit el propi procés social d'organització col·lectiva com a realitat objectiva independent del llenguatge. Explicitaré una mica més aquest punt.

La descripció dels aspectes culturals que s'incardinen en el llenguatge comú i contribueixen a la dominació ideològica del parlant constitueix, avui, un dels objectius prioritaris de les investigacions sobre el vessant sociolingüístic de les llengües naturals. Existeixen ja bastants estudis pragmàtics sobre els anomenats "antillenguatges", sobre el llenguatge dels malalts mentals, sobre l'enculturació de formes de conducta social predeterminada tant en la sintaxi com en la semàntica de les llengües naturals (277).

Però els estudis d'aquest tipus no pretenen, al mateix temps, que l'univers social en què el llenguatge opera és funció del fet de l'existència d'aspectes socioculturals incardinats en el llenguatge. L'objectivitat de l'existència d'un univers social configurat no solament per homes que parlen i actuen, sinó també, i.e. per lleis de mercat, per relacions humanes cristallitzades en regles, hàbits,

institucions... que resulten descriptibles amb independència relativa respecte del procés de comunicació lingüística, més aviat fa pressuposar el contrari. Es de notar que molts d'aquests processos socials col·lectius no són directament evidents pels homes singulars que els viuen.

Penso que és més prudent partir del fet que els fenòmens pragmàtico-lingüístics -i.e. la creació de microuniversos lingüístics, les fórmules de cortesia, les fórmules que denoten l'actitud dels parlants- són funció de la història concreta de l'organització de les formacions socials humanes i no pas a l'inrevés.

Segurament aquest punt és quasi un lloc comú i, en si, no hauria de resultar massa difícil d'acceptar. Però el que resulta sorprenent és que, per molt que declarin el seu acord, els filòsofs del llenguatge -de tradició oxfordiana, fenomenològica, hermenèutica o pragmatista- que tendeixen a plantejar-se sense vocació factual el fet del funcionament social divers de la semiòtica social solen menysvalorar la lliçó de la navalla d'Ockham.

I així, de l'afirmació que és possible estudiar el procés social de circulació i els efectes de construcció d'ideologia o universos mítics d'enunciats als quals hom atorga un valor de veritat (i.e. creences que reben un suport institucional) es passa de forma subreptícia a afirmar el caràcter igualment decidible de

la veritat. També, per tant, la imbricada en els enunciatats del propi investigador.

Quan un filòsof del llenguatge arriba a aquest punt, la "paradoxa" resultant és formulada de manera feble en deslligar totalment la semàntica de les llengües naturals de llurs condicions veritatives o, expressat en termes de Benveniste, la "lingüística" de la "translingüística", o la vinculació de semàntica i pragmàtica en detriment de l'estructura sintàctica (278).

Quan un filòsof de la tradició hermenèutica hi arriba, la "paradoxa" resultant és, correlativament, la identificació total de les condicions veritatives amb la semàntica del llenguatge (això és, "la" veritat com a funció de "tot") o la dissolució del subjecte en un procés pragmàtic d'interpretació a l'infinit.

Foucault assumeix la primera posició per un reafinament de la segona: elabora una pragmàtica històrica dels discursos a través d'una pragmàtica de l'autodecisió. I, així, absorbeix les dues ontologies del saber i del poder en la darrera "ontologia de si": "veritat" resulta ser l'acompliment de l'ésser lingüístic en les regles segones que cada individu tria com a criteri de decisió i els efectes de transformació que produeix el procés en l'individu i la seva projecció històrica. Així, sigui quina sigui la tradició d'ús de "veritat" que pugui utilitzar en un moment donat en les seves descripcions:

- a) assumeix les conseqüències històriques de l'actuació dels subjectes com efectes de construcció social de llur univers existencial: el vessant descriptiu del concepte pragmatista de veritat;
- b) opera sobre (a) la perspectiva de l'interpret de si que s'interpreta en la història: el vessant normatiu del concepte pragmatista de veritat.

La decisió "política" (en realitat simplement moral) de dir-(se) indefinidament i perdurar en una existència que s'assumeix com a síntesi de moltes altres existències.

El resultat, entre els dos pols extrems de l'ésser adventiu i el subjecte que s'acull en la decisió singular, és la desaparició del referent (i la mixtificació de la funció referencial). L'oblit que el procés dinàmic de la història dels homes no és tant la història de la construcció del significat (o la seva destrucció) com de la construcció d'un referent social, d'un "context" històric que, a més de posseir entitat autònoma respecte a la dels individus, posseeix també una dinàmica pròpia que el fa esdevenir de contruït a constructor. Però per a aquesta qüestió, que afecta a la dinàmica interna de les formacions socials humanes en espais físics delimitats, Foucault no ofereix, no pot oferir, cap resposta.

ANEX:

**NOTES SOBRE PRAGMATICA I METAPRAGMATICA EN
EL LENGUATGE LITERARI DE MICHEL FOUCAULT**

0.1. Sinòpsi i perspectiva teòrica

Aquest Anex, com ja ha estat exposat en la Introducció, configura un estudi en certa manera independent del cos central de la investigació precedent. Però, al meu entedre, és un contrafort per a les tesis que hi he defensat que desenvolupa i contribueix a clarificar la concepció ontològica de "llenguatge" de Michel Foucault.

Fa alguns anys vaig traduir al català part de l'obra metodològica foucaultiana (1). Aquí explicitaré les directrius que vaig seguir i posaré de manifest alguns trets del seu estil literari que resulten rellevants per a la correcta comprensió dels textos en la seva implícita unitat de textos.

En síntesi:

1º Foucault distingeix en el seu discurs entre dos cossos diferents de nocions. Per un costat, les nocions pròpies del "mètode" arqueològic-genealògic -"esdeveniment", "enunciat", "formació discursiva", "positivitat"...-. Per un altre, un cúmulo de mecanismes referents a la disposició textual de la narració, que posseeixen un valor conceptual propi, i que Foucault denomina, subratllant el seu caràcter dinàmic "procediment" (procédure, procédé). Encara que el seu significat no es fa mai totalment explícit, aquest

100

terme genèric apareix usat amb certa freqüència per a denotar el conjunt de figures lingüístiques que, en la seva opinió, informen la literatura contemporània com experiència doble de llenguatge. Designa així, i.e. els jocs fonètics de J.P.Brisset i les frases epònimes de Raymond Roussel (2).

29 Des d'aquesta perspectiva, resulta concebible aplicar també *procédure* a la dinàmica de redacció dels propis textos foucaultians, subratllant d'aquesta manera la forma d'escriure del seu autor -la seva "escriptura"- com a fet al mateix temps diferencial i component del seu discurs teòric. Això equival a afirmar l'existència d'una estratègia narrativa basada en el mode de tractament del llenguatge mitjançant el qual Foucault exposa el seu pensament. Així, el "procediment" que li és propi condensa els mecanismes d'escriptura sintàctics i semàntics en figures reiterativament usades en l'interior de textos probablement concebuts per a ser "actuats" (mis en oeuvre) en la seva projecció pragmàtica.

30 Si aquest supòsit és cert, l'estratègia de l'escriptura foucaultiana es compadeix amb el "mètode" arqueològico-genealògic com a llenguatge "fictici" de les "faules" construïdes pel seu autor en les investigacions empíriques -i.e. la "faula" de la "mort de l'home" en L.M.CH.(1966)- en tant que dimensió específicament literària (3). Això és, el conjunt de figures lingüístiques que constitueixen el "procediment".

d'escriptura de Foucault tendeixen a realitzar en l'interior del seu propi discurs les seves tesis sobre l'experiència "nua" del llenguatge i la funció transgressiva, heterotòpica i heterònoma de la literatura contemporània a partir de Mallarmé: "llenguatge la paraula del qual enuncia, al mateix temps el que diu i en el mateix moviment, la llengua que la converteix en desxifrabla com a paraula (parole)" [(1964)1973,580].

40 El procediment literari disposa, doncs, la seva escriptura en el procés textual dinàmic que manifesta el que, a partir del 1968, anomenarà la "pràctica discursiva" de la seva pròpia positivitat. I si la funció d'aquesta és la de situar-se en el límit de les condicions de possibilitat enunciatives del pensament contemporani per a ser més un senyal que no pas una teoria acabada arran de la seva transformació, la de les figures literàries podria ser la d'impedir la interpretació de l'arqueologia / genealogia com a susceptible de veritat o falsedat semàntiques. En aquest sentit, la forma de l'exposició és un índex per a la seva lectura que tendeix a evitar també la producció d'"efectes de veritat" tant interns (de "veridicció" narrativa) com externs (de "verificació assertiva). (No així, com ja ha estat vist, d'"efectes de veritat" existencials, polítics: estètics).

49 Tot això suggereix l'intent de Foucault de dur a terme un "discurs no discursiu" [L.M.CH.1966,134], un pensament que es manifestaria, a fi d'assumir la historicitat de l'"ésser del llenguatge" de la seva pròpia època, com un discurs la a-representació i a-categorialitat del qual constitueix un acte de diferència, no solament respecte al pensament "categorial" científic, sinó també respecte a les convencions lingüístiques reglades del llenguatge natural que assegurin el que P.F.Strawson va anomenar "unicitat de referència" de l'ús del llenguatge [(1950)1973,75] (4).

52 I aquest acte podria no ser, al cap i a la fi, sinó un macroacte de parla, una paràfrasi del concret "jo parlo" del seu llenguatge, el qual, si es té en compte que la "pràctica discursiva" es defineix com una "funció d'existència", pot traduir-se com la determinació històrica del "jo existeixo" en la segona meitat del segle XX. Es a dir, el buit central del subjecte (teòric, pràctic) i la dispersió i pluralitat de regles que regeixen les distintes pràctiques discursives possibles són cares d'una mateixa moneda. "L'apertura cap a un llenguatge del qual està exclòs el llenguatge-escriu [(1966)1971,112]-, l'elucidació d'una incompatibilitat tal vegada sense remei entre l'aparició del llenguatge en la seva essència i la consciència en la seva identitat és avui una experiència que s'enuncia en punts molt diversos de la cultura: en el mer gest d'escriure i en la temptativa de la

107

formalització del llenguatge, en l'estudi dels mites i la psicoanàlisi, i també en la recerca del logos que conforma alguna cosa com el lloc de neixement de tota la raó occidental (a). Heus ací que ens trobem davant d'un buit que ha romàs invisible durant molt de temps: l'ésser del llenguatge (etre du langage) no apareix per si mateix, sinó en la desaparició del llenguatge". La dissolució del sentit en el seu exercici: la seva "pragmàtica".

En les pàgines que segueixen exposaré alguns trets de "procediment" que il·lustren aquesta perspectiva (que, d'altra banda, encara és en curs d'investigació). No procediré tanmateix, a una relació i valoració exhaustives, per bé que penso que una descripció d'aquest tipus pot servir de base per a una anàlisi més àmplia en una direcció que, fins' avui, ha estat poc freqüentada per la crítica.

Utilitzaré per aquest objectiu com a punt de sortida la clàssica distinció de Roman Jakobson i Morris Halle sobre el doble ordre -metafòric i metonímic- a què obeeix el mode de significar del llenguatge comú. Distingeixo així en el procediment de Foucault entre dos conjunts complementaris de figures lingüístiques que denominaré, respectivament, modismes sintàctics i modismes simbòlics d'escriptura. Els primers són relatius a la dimensió sintàctica, a les figures que Jakobson denomina "conceptes relacionals" [(1968)1977, 90] de la construcció lingüística, a l'ordre del

sintagma. Els segons corresponen als "conceptes materials" d'associació del discurs, a l'ordre del sistema. El present Annex es limita a l'estudi de la projecció pragmàtica dels primers (5).

1. Modismes sintàctics d'escriptura

1.1. La inversió del sintagma nominal amb els complements del verb i l'elisió del subjecte de l'oració.

Foucault escriu una prosa d'oracions extenses escindida tanmateix per un excés de signes de puntuació que introdueix una fragmentació constant en el seu discurs. Es tracta d'una exposició, complicada ja a primera vista, que juxtaposa frases de relatiu, abusa de les interrogacions redundants i usa freqüentment les formes de la conjunció adversativa.

Un dels trets més peculiars radica en la inversió del sintagma nominal de l'oració amb els complements predicatius del verb (en especial el C.D.). Això desfà l'ordre gramatical comú en la seqüència de l'oració (SN+SV; S+P) (6). Així, no escriu i.e. "Il faut mener l'analyse de ces conditions d'apparition dans le champ du savoir", sinó, típicament: "L'analyse de ces conditions d'apparition, c'est dans le champ du savoir qu'il faut la mener - au niveau des ensembles discursifs et du jeu des positivités" [R.C.E.1968, 34].

A la inversió posicional s'afegeix amb freqüència l'elisió del subjecte pronominal (bé, com en aquest cas, per l'ús de l'impersonal, o bé per la seva substitució), fet que obliga a l'ús extens de pronoms personals i febles per a suplir el subjecte elidit i el complement anteposat (en l'oració: "qu'il faut la mener". Doble elisió que produeix una constant reduplicació de formes els efectes de desballament del discurs de les quals s'assoleixen precisament a partir del buit posicional del subjecte en l'ordre de l'oració. La inversió tendeix a situar en un primer pla l'element que Foucault vol subratllar com a tòpic de la frase (7). D'aquí -com en l'exemple següent- la freqüència de complements modals del verb que delimiten no solament la relació, sinó el tipus de relació que l'acció verbal estableix:

"Contre sa lassitude, elle réagit, prélevant sa force sur cette lassitude meme qui ne cesse alors de croître, et se tournant vers elle pour l'abattre plus encore, elle va lui imposer limites, supplices et macérations, l'affubler d'une haute valeur morale et ainsi à son tour elle va reprendre vigueur"
[N.G.H.1971,155].

En termes de Hjelmlev, es produeix un isomorfisme semàntic entre el pla de l'expressió i el del contingut: l'ordre de l'oració reduplica sintàcticament el seu sentit (8). La inversió, a més, no és exclusiva dels complements verbals com el sintagma

16

nominal, sinó que també pot produir-se a l'interior mateix del predicat, entre el C.D. i els altres complements del verb. Aquesta circumstància permet un hipèrbaton estructurat que juxtaposa contínuament oracions subordinades de relatiu anteposades al C.D. (objecte de l'acció verbal): es tracta d'un exercici retòric d'estil basat en les "construccions sentencials clivellades" (cleft-focus pattern) de les figures sintagmàtiques (9).

1.2. L'articulació per oposicions successives i la funció positiva de la negació.

El procediment de juxtaposició d'oracions també és utilitzat com enumeració de fets, propietats, accions o processos el sentit dels quals sorgeix, o bé per llur recíproca oposició simple -i en aquest cas l'ús de signes de puntuació sincopa el discurs- o per llur oposició com a termes primers i segons d'una oració modal -i en aquest cas operen les conjuncions adversatives.

"Événement-ecriu Foucault [N.G.H.1971,161]-, il faut entendre par là non pas une décision, un traité, un règne ou une bataille, mais un rapport de forces qui s'inverse, un pouvoir confisqué, un vocabulaire repris et retourné contre ses utilisateurs, une domination qui s'affaiblit, se détend, s'empoisonne elle-meme, une autre qui fait son entrée, masquée".

Cal notar que el procediment enumeratiu es dóna indistintament per a designar estats de coses (nombrar) que per a designar funcions de jocs lingüístics (significar). Malgrat la seva forma refutativa, es tracta de la mateixa operació substitutiva de la determinació abstracta de la intensió (10) dels conceptes- en aquest cas, "événement"- per una sèrie oberta de termes que designen per simple ostensió del joc. El lector es veu així pragmàticament induït a no interpretar directament la semàntica del concepte, sinó a tractar de reconstruir la regla que regeix l'enumeració oberta dels casos en el text.

Aquest efecte és també suscitat per la reiteració de formes negatives que, al marge de la seva funció normal d'operadors interns o externs, semblen constituir un contrafort positiu del discurs i, al mode de la pipa de Magritte, afirmar d'una altra manera.

En efecte, Foucault usa sistemàticament tota una gamma de conjuncions adversatives i concessives com a connectives de la seva exposició, bé negant el primer terme per afirmar el segon (non pas ...mais), bé afegint a la negació original un segon terme que la inclogui en afirmar-la (non seulement...mais), bé de forma concretiva (ne...que). Tal vegada aquesta disposició correspongui a un índex pragmàtic que apunta a la interpretabilitat del discurs, i tendeix a posar de manifest la col.lateralitat de lectures possibles en una

estratègia que serveix, a la vegada, com a criteri preferencial. Utilitza precisament aquest procediment en la "definició" del "camp d'estratègies discursives":

"Le champ-ecriu [R.C.E.1968,29]- ce n'est pas (a) le total de tous les éléments en conflit, ce n'est pas non plus une obscure unité divisée contre elle-meme et refusant de se reconnaître sans le masque de chaque adversaire, c'est la loi de formation de toutes les options possibles".

La connexió que aquí he suggerit entre la triple forma de positivitat de la negació i la seva disposició com a elecció enunciativa no resulta tan aleatòria com, a primera vista, podria semblar. Fa ja algun temps que O.Ducrot notà el caràcter metalingüístic de certs usos de la negació interna respecte a la seva enunciació en les llengües naturals (11).

Sia com sigui, l'ús reiterat de la negació en forma d'"enunciat refutatiu" (Ducrot) o "denegació" (van Dijk) introdueix la distància de l'acte enunciatiu respecte al text. I més quan Foucault prodiga en un discurs indirecte lliure una extensa gamma d'ironies, burles, exclamacions, veus en "off" i àdhuc la invenció d'un alocutari / lector -personatge que el text presenta com el seu lector imaginari- el qual estableix un joc paròdic que contribueix a impedir la interpretació del discurs foucaultià des del punt de vista exclusivament apofàntic de la semàntica de les condicions de V/F (12).

I, al seu torn, aquests jocs faciliten la introducció de nombrosos elements metacomunicatius que reconduïxen el lector real als objectius del text. Es a dir, els elements de reconducció de la coherència i cohesió del discurs -com eh, bien, donc, vous me direz, il ne faut pas s'y tromper...- prossegueixen i redupliquen el joc sobre si mateix (13).

Es pot aduir , així mateix, en favor d'aquesta tesi de l'elecció enunciativa, almenys dos altres trets de l'escriptura foucaultiana. En primer lloc, l'absència d'oracions adverbials de causa amb la conjunció forta (d'implicació material) *parce-que*. Resulten preferides, en canvi, les formes febles *car* i *puisque*, com si Foucault volgués evitar les expressions que poguessin suggerir un context de justificació (com a teoria) per a romandre en un context de descobriment (com a descripció de les condicions d'enunciació discursiva). En aquest sentit, prefereix usar perífrasis com *rendre compte* i *rendre possible -que es troben indistintament-* abans que no pas *expliquer* o *théoriser*.

En segon lloc, la tendència a usar el mode condicional dels verbs per a imaginar línies d'interpretació la no pertinència de les quals es vol posar de manifest. Baldament acomplir la mateixa funció de recolzament pragmàtic al propi discurs, també es tracta en aquest cas de l'explicitació d'una estratègia textual de contraposició en la que el mode verbal

generalment exclou, no obstant, el recurs a la negació (14).

1.3. L'ús dinàmic de formes verbals específiques.

Hi ha quatre figures construïdes a partir de modes verbals que es reiteren en l'escriptura de Foucault: l'ús neutre del present d'indicatiu, l'ús indiferenciat del verb *etre*, la construcció de perífrasis d'infinitiu i la dinamització del discurs mitjançant oracions gerundives.

La descripció de sistemes conceptuals es duu generalment a terme mitjançant el passat compost habitual en llengua francesa. Tanmateix, és freqüent l'alternança d'aquesta forma -suplida de vegades pel potencial o potencial compost en les cadenes de suposicions- amb un present que relaciona directament al lector amb l'enunciat o raonament descrit. Resulta possible establir, doncs, una distinció -que matisaré més tard- entre el temps de la història i un temps de l'escriptura, igualment interior al text, referit al seu procés d'enunciació, i que se sol resoldre en l'ús d'un present d'indicatiu la característica del qual és justament el seu caràcter no referencial, la seva neutralitat respecte al temps de la història (vid. sobre aquesta distinció O. Ducrot [1972,400]) (15). Però el temps de l'escriptura, que denota l'actitud de Foucault arran del seu propi text, pot adoptar una pluralitat de formes que mantenen -dit breument i amb poca precisió- la "rotunditat" de l'expressió.

Es pot assenyalar, en primer lloc, la indistinció -aparentment descurada i sorprenent en un filòsof- de les funcions identificadora, atributiva, locativa i, sobretot, existencial, en l'ús del verb être (fins al punt que la darrera funció sembla regir l'ús de les primeres quan és referida a elements de llenguatge, i.e. la identificació o localització d'"enunciats", "formacions discursives" o "epistemes"). Etre, en la seva varietat de modes, pot significar "resultar", "esdevenir", "situar", "consistir", "existir"... introduïnt així una manca de matis que potencia l'ambigüitat i vaguedat, però que connota també al mateix temps, per la seva pròpia reiteració, la impressió de presència del discurs. Contribueix a aquesta impressió la freqüència de formes impersonals en perífrasis existencials (il y a, il existe) i de la forma reflexiva dels verbs pronominals. D'aquesta manera, no és estrany que l'historiador Jacques Léonard [1980,15] hagi pogut notar cert automatisme en el discurs foucaultià -no desmentit pel filòsof-: textos que "funcionen" com si tinguessin un ressort mecànic que els animava internament, deslligats del seu autor des del mateix moment de llur enunciació o, millor, com si l'autor fos una creació d'un discurs descontextualitzat i anònim.

Aquesta impressió pot ser descrita en termes d'efectes pragmàtics o implicacions internes en el discurs de Foucault. Però cal afegir que el problema que

aquí es planteja realment és el de la seva formulació a partir de l'abús d'enunciats d'existència que s'imposen per si mateixos.

L'actitud de Foucault respecte al seu propi text es manifesta també en l'ús típic de la forma impersonal de verbs modals (falloir, devoir + Infinitiu), que conformen enunciats prescriptius que expressen necessitat teòrica. Foucault enuncia el fet discursiu i també el fet modal de la pertinència pragmàtica de la formulació teòrica en els termes en què aquesta es produeix. Cal notar que l'afegit modal comporta també una dinàmica sense subjecte en l'acció del verb, tant si la paràfrasi es forma amb infinitiu-complement (i.e. il faut + faire, envisager, regarder...) com si es forma amb infinitiu-nucli (i.e. tots els compostos amb el verb auxiliar mettre + au jour, en jeu, en scène, en place... i, en aquest cas, sol constituir locucions metafòriques amb contingut conceptual (vid. nota (5)).

Però aquest darrer tret, la dinamicitat del text, es manifesta sobretot en un ús exagerat del gerundi com una forma adverbial de mode. I, de vegades, acompanyat d'elements de reforç il.locutiu com l'esmerç retòric de l'exclamació i de la interrogació, redundant el seu sentit. Dinàmica sense subjecte, dinàmica modal que caracteritza, en el mateix moviment, el llenguatge de Foucault i l'acte de la seva enunciació. Observeu, i.e., els elements que he intentat posar de relleu en el mode com el filòsof es refereix a l'univers de discurs de la seva investigació:

"Cette région- escriu [R.C.E.1968,20]-comment la circonscrire? (...) en quelle autre région les événements discursifs semblent-ils être le mieux liés les uns aux autres, et selon des relations mieux déchiffrables, que dans celle qu'on désigne en général du terme de science? (...)Comment se donner le plus de chances de raissaisir dans un énoncé, non pas le moment de sa structure formelle et de ses lois de construction, mais celui de son existence et des règles de son apparition? sinon en s'adrecant à des groupes de discours peu formalisés et où les énoncés s'engendrent selon des règles de pure syntaxe? Enfin, comment être sur qu'on ne se laissera pas prendre à toutes ces unités ou synthèses irréfléchies qui se réfèrent à l'individu parlant, au sujet du discours, à l'auteur du texte, bref, à toutes ces catégories anthropologiques? sinon peut-être en considérant justement l'ensemble des énoncés à travers lesquels ces catégories se sont constituées (...)"

Finalment, cal assenyalar encara un joc lingüístic usual amb el temps futur: la formació d'enunciats contrafàctics on Foucault efectua la ficció de situar-se més enllà del present en un futurible acte de retrodicció. El temps de la història i el de l'escriptura resulten així coincidents en un au-delà des del qual pretén contemplar-se respectivament un passat que resulta ser el nostre present.

Figures Sintagmàtiques

- I Inversió del sintagma nominal. Elisió del subjecte pronominal. Construccions sentencials clivellades.
- II Juxtaposició de frases de relatiu i d'elements oracionals mitjançant la reiteració de signes de puntuació.
- III Positivació de les formes negatives com a connectives textuais (conjuncions adversatives, concessives i enunciats refutatius).
- IV Esmerg del discurs indirecte lliure i jocs de converses, discussió, burla, paròdia, i interrogació retòrica. Creació de figures alocutòries.
- V Us neutre del present d'indicatiu, ús específic de paràfrasis d'infinitiu i d'oracions gerundives. Formació d'enunciats existencials mitjançant un ús indeferenciat del verb "être".

Efectes Pragmàtics Interns

- Topicalització, desballestament, fragmentació del discurs.
- Apertura a la reconstrucció interpretativa de la coherència i cohesió del discurs.
- Pressuposició d'estratègies divergents i reforç il·locutiu del discurs propi.
- Distància enunciativa. Reconducció del lector als objectius textuais mitjançant elements metacomunicatius.
- Dinamització del discurs com a procés enunciatiu autònom.
Joc de presència / absència del discurs.
Diferenciació entre temporalitat de l'enunciació i la temporalitat històrica.

"Peut être un jour-assevera [L.F.A.O(1964)1972, 577]-on ne saura plus bien ce qu'a pu être la folie. Sa figure se sera refermée sur elle-même ne permettant plus de déchiffrer les traces qu'elle aura laissées. Pour ceux qui ne seront plus nous (...) il restera à penser cette énigme: comment les hommes ont ils pu chercher leur vérité".

2. Pragmática dels modismes sintàctics d'escriptura

2.1. Els nivells de l'anàlisi

Fins ara, he procedit a una selecció lliure de les figures sintagmàtiques presents en l'escriptura foucaultiana que produeixen una sèrie d'efectes pragmàtics interns en el discurs. Tal com mostra esquemàticament el gràfic de la Fig. XXV.

Però, abans de prosseguir, tal vegada resulti convenient replantejar la raó del tipus d'anàlisi que he intentat realitzar. ¿No estaré incorrent pel meu compte en un error d'excés d'interpretació? ¿Fins a quin punt és possible defensar que els mecanismes del text foucaultià van ser concebuts i previstos pel seu autor com a "procediment"?

Es difícil de respondre amb exactitud aquesta pregunta i només puc pretendre aquí que quedi oberta a l'espera d'una anàlisi més convincent. sempre existeix.

el risc, en efecte, d'incórrer en el que Max Black anomenava "falàcia del lingüista", a saber, l'adscripció a la descripció de l'ús del llenguatge d'actituds del propi analista [(1961)1966,242].

Tanmateix, penso que hi ha raons suficients per a defensar que aquest no és el cas i que una aproximació semblant pot aportar claredat a la comprensió que Foucault tenia de la seva pròpia obra.

En primer lloc, els mecanismes de "procediment" no es troben de forma tan explícita en la prosa, més acadèmica, dels escrits primerencs sobre el somni i la malaltia mental -I.R.E.(1954); M.M.P.(1954)- sinó que es detecten a partir de la redacció de H.F.(1961) i en tots els escrits posteriors del decenni 1960-1970. Aquesta és justament l'època de més preocupació del filòsof per l'anàlisi d'autors que tenen en comú la reflexió i producció de jocs de llenguatge: Mallarmé, Brissot, Roussel, Klossowski, Bataille, Blanchot, Robbe-Grillet. Però, en segon lloc, ignorar que la prosa de Foucault no és un producte natural de fèrtil imaginaria verbal, sinó el resultat d'un laboriós treball de construcció narrativa, implica ignorar també les seves tesis sobre el discurs com a "pràctica" on es manifesta implícitament l'"etre du langage" que regeix les "formacions discursives" possibles en un determinat període històric.

Això no és sinó un altre mode de dir que no es pot concebre l'anàlisi sintagmàtica i els efectes intradiscursius de la disposició del text sense tenir també present el seu grau de correspondència amb llur semàntica. Així, doncs, assumiré aquesta hipòtesi de treball i prosseguiré sense més, confiant que el lector s'hagi adonat ja que no tracto ara de discutir el valor de la (feble) epistemologia foucaultiana, sinó de mostrar succintament el mode com aquesta és exposada. I això no equival tampoc a sostenir que els enunciats i el mode d'enunciar-los siguin epistemològicament inconnexos (16), sinó només a pressuposar que són analíticament discernibles.

¿Què és el que Foucault fa en construir així la seva escriptura?

¿Quin és el valor performatiu de la dinamicitat textual de l'enunciació del seu discurs teòric? ¿I performatiu de què?

Per a respondre aquesta pregunta distingiré entre dos tipus diferents de funcions que denominaré, respectivament, de primer i de segon grau. Les primeres són aquelles que regeixen l'acció intel·lectual de produir els efectes pragmàtics (2) a partir de la disposició de les figures sintagmàtiques (1). Es tracta d'un pla metalingüístic (II) respecte al nivell dels modismes sintàctics d'escriptura i els seus efectes pragmàtics interns, però romanent de forma explícita en la dimensió textual. El pla (II) és justament aquell on

(III)

(II)

(I)

Figures Sintagmàtiques (1)

**Efectes Pragmàtics (2)
Interns**

- a) Inversió del S.N.
Elisió del S.P.
Constr. S.C.
- b) Juxtaposició d'elements oracionals.
- c) Positivació de la negació.
- d) Discurs Indirecte
Lliure, Jocs, Figuració alocutària.
- e) Especificació de formes verbals. Formació d'enunciats existencials.

- Topicalització, Desba-
llestament, Fragmentació
- Reconstrucció de la co-
herència i cohesió disc.
- Elecció enunciativa. Re-
fory il.locutiú.
- Distància enunciativa.
Elements de metacomuni-
cació.
- Dinamització del discurs
Diferenciació temporal.

Performativitat (1)

Regles Pragmàtiques
d'Anàforització dels
Defectius Personals,
Verbals i Locatius:

- R(1) Exclusió de la
semàntica de
condicions de
V / F
- R(2) Referència lin-
guística indi-
recta
- R(3) Anàfora-zero
del Defectiu per-
sonal "Je"

Performativitat (2)

- Funcions Metapragmàtiques
- F(1) Històrica (Irrealit-
zació)
  - F(2) Semiótica (interpre-
tant)
  - F(3) Epistemològica (Fi-
guració)
  - F(4) Crítica (Exterio-
rització)
  - F(5) Ètico-Política (Trans-
gressió)

actuen les regles-guia que regeixen l'exercici pragmàtic (1-2), el qual troba en ell la seva raó. (Hom pot comprendre, d'aquesta manera, la necessitat de referir-se en aquest pla a la semàntica del discurs, als propis filosofemes de Foucault).

Les funcions de segon grau, en canvi, se situen en un nivell metapragmàtic, exterior a la construcció del discurs, i regeixen el valor de la performativitat dels nivells (I) i (II). En aquest punt s'estableix la connexió entre els aspectes d'enunciat i enunciació codificats en el discurs amb llur funció històrica real, és a dir, el valor sociopragmàtic del discurs filosòfic global que aquí designo simplement com "metapragmàtica" (17).

L'estudi d'aquest darrer aspecte desborda ja l'àmbit de l'ús del llenguatge. Tanmateix, cal afegir de seguida que en el text de Foucault està present de forma implícita el valor metapragmàtic suposat del seu propi discurs com a funció de segon grau que regeix la performativitat i dóna raó de la disposició textual. El pla (III) es troba transmutat en ontologia fonamentadora de la seva "pràctica discursiva", tal com mostra el quadre de la fig. XXVI (desenvolupat en els propers apartats) (18).

2.2. Performativitat del discurs.

¿Quin és, doncs, tornant a les preguntes plantejades anteriorment, el valor performatiu de les figures sintagmàtiques (1) i els seus efectes pragmàtics (2)?

Una resposta sintètica podria exposar-se com segueix: la realització narrativa de les seves pròpies tesis sobre l'espai literari del discurs i el "desdoblament" (dédoublement) a l'infinít del llenguatge, les quals constitueixen el marc (frame) (19) d'informació necessària per a comprendre el valor funcional del seu exercici d'escriptura codificat mitjançant la contínua anaforització dels deíctics personals, verbals i locatius com a regles (II) de (I) (vid.infra 2.3., 2.4., 2.5.).

Una resposta encara més breu i menys críptica. ¿Què fa Foucault? Literatura, segons la seva concepció del text literari com a procés del llenguatge situat en l'experiència-límit de la "episteme" que regeix el nostre present.

En efecte, la gramàtica dels jocs de llenguatge (I) correspon -com intentaré mostrar- al "desdoblament" (dédoublement) que Foucault assigna a l'estructura narrativa del text. "La literatura-escriu [L.L.A.L. 1963,53]-comença quan (...) el llibre ja no és l'espai on la paraula es configura (prend figure) (figures d'estil, figures de retòrica, figures de llenguatge) sinó el lloc on tots els llibres es reprenen i

consumeixen, lloc sense lloc (a) puix que situa tots el llibres passats en aquest impossible 'volum' que ve a ordenar llur murmuri entre tants d'altres, darrera de tots els altres, davant de tots els altres". Si escriure és autorepresentació, desdoblament, aleshores l'escriptura no és sinó l'etern "doble del doble" (ibid.) que condueix les possibilitats de parla al límit de si mateixes a partir de com aquestes poden ser dites.

La condició prèvia per a comprendre una idea semblant és la d'assumir una concepció de "llenguatge" -basada en la hipòstasi pragmàtica que ja ha estat exposada (vid. supra 3.5.)- que faci dependre enterament la semàntica del seu exercici i, sobretot, que prescindeixi de la noció de "sentit" com a funció d'una relació denotativa. La literatura, així, efectuarà l'operació de destrucció del sentit mitjançant la disposició de "figures" que remetent directament a l'ús del llenguatge, abstraient el seu referent o, millor, internalitzant-lo i reduplicant-lo continuament fins a la seva desaparició en l'interior del propi discurs.

"Llenguatge-escriu arran del dispositiu de frases epònimes de R.Roussel [R.R.1963,34]-, fina làmina que fendeix la identitat de les coses, les mostra dobles sense remei i separades de si mateixes fins en llur repetició, i això en el mateix moment que els mots retornen a llur identitat en una real indiferència respecte a tot el que difereix".

El resultat és l'apertura a la pluriinterpretació segons estratègies discursives la funció semàntica de les quals troba el seu únic límit en la matriu de possibilitats regida pel "mode de ser" del llenguatge de cada època. "Em sembla-escriu [D.A.O. (1963)1968,14]- (...) que les possibilitats del llenguatge en una època determinada no són tan nombroses com per a no poder trobar isomorfismes (a) (així, doncs, possibilitats de llegir diversos textos en abisme) i com per a no deixar el seu quadre (tableau) obert per a d'altres que encara no han estat llegits encara. Puix que isomorfismes com aquests no són 'visions del món', són plecs interiors al llenguatge (a); les paraules pronunciades, les frases escrites passen per ells, àdhuc si afegeixen arrugues singulars".

Aquesta historització del llenguatge, derivada en part (com ja he mostrat) de l'assumpció de les posicions de la segona hermenèutica de Heidegger i Merleau-Ponty, correspon al bolc ontològic del tercer pla.

De moment, només he avançat alguns aspectes importants del que Foucault pretén realitzar mitjançant la producció d'efectes pragmàtics (I), però no he explicitat les regles de la seva codificació textual.

Al meu entendre, aquests resideixen fonamentalment en l'anaforitziació dels recursos pragmàtics, assenyaladament, els que guarden relació amb deíctics personals, verbals i locatius.

2.3. Deixis i Anàfora.

Procediré ara a esclarir, prèviament, l'ús que faré d'aquests termes. Deixis "concerneix als modes com el llenguatge codifica o gramaticalitza trets del context d'enunciació (A) o esdeveniment de parla (A), i també concerneix als modes com la interpretació dels enunciats depèn de l'anàlisi d'aquest context d'enunciació" [S.C.Levinson (1983)1985,54]. Correspon en notació lingüística als termes que Russell havia identificat com a "particulars egocèntrics" i desllindat vigorosament del problema dels enunciats descriptius (20). Els deictics indiquen, de fet, qualsevol dels trets orientatius que, en l'ús del llenguatge natural, configuren el sistema de referències, tant internes com externes, del discurs- i.e. pronoms personals, adverbis de temps i de lloc, el temps i mode de les formes verbals (vid.Lyons [(1968)1981,288]i s.s.; Cristina Peña-Marín [1982,97 i s.s.]). En canvi, l'ús anafòric d'un terme no el remet al mateix referent que el seu antecedent: "identifica com a referent la mateixa entitat (o classe d'objectes) que un terme anterior identificat prèviament en el discurs" [Levinson, ibid.67]-i.e. "Joan va entrar i ell (Anaf.) va encendre un foc" (21).

Deixis i Anàfora són termes que serveixen per a descriure relacions que neixen tant de la propietat reflexiva del discurs, de la "capacitat del discurs de referir-se o descriure's a si mateix" (Lyons [1977,5] cit. Caffi [1984,449]) com de la capacitat de connectar llurs camps semàntics amb allò que ells denoten. Els trets deíctics guarden relació amb aquesta darrera propietat; els anafòrics, amb la primera. Són elements identificadors, locatius i distribuïdors de la informació en el procés narratiu que, baldament resultar abstrets en una lectura semàntica restringida, operen de fet com a canals selectius en la comprensió descodificadora del text i com a funcions de les seves connectives pragmàtiques.

2.4. Regles anafòriques dels deíctics personals.

Com ja he tingut ocasió de mostrar, Foucault usa extensament termes deíctics (i.e. oracions existencials). A primera vista, el procediment casa malament amb les seves pròpies tesis sobre el llenguatge. Però una anàlisi més acurada tal vegada pugui revelar que això no és sinó un artifici, puix que és possible reconstruir les regles del seu ús:

R (1) Els termes deíctics no acompleixen una funció de referència directa, sinó que s'obren en un "espai" del discurs que exclou una interpretació semàntica extensional.

R (2) Els termes deíctics denoten un "exterior intern" al que remeten mitjançant una hipòstasi de la funció referencial (ostensió impròpia d'elements lingüístics).

R (3) La introducció del deíctic personal "jo" a compleix una funció primordial d'anàfora-zero que permet: a) la descodificació "referencial" interna, b) la posterior remissió de la narració en un procés continu d'anaforitzaació del text.

El procediment d'anaforitzaació el discurs mitjançant el pronom personal "Je" ha d'explicitar-se una mica més.

Resulta que la multiplicitat de jocs i figures presents en (I) es troba fortament focalitzada a l'entorn d'un /Je/ com una veu omnipresent en el discurs foucaultia. Aquesta circumstància permet, al meu parer, proposar la seva lectura com una seqüència d'actes de parla, des de la pròpia perspectiva del seu autor, com un sol i general macroacte de parla (22), puix que el /Je/ està present en totes les enunciacions textuales. Només que es tracta d'un /Je/ d'anàfora-zero. Com diria Ducrot, no correspon a l'enunciador, sinó al locutor del discurs que, en aquest cas, és autorreferent puix que es tracta no d'un personatge, sinó del personatge-productor del seu propi text. De mode similar a la presència, per posar un exemple literari, de /Lawrence Durrell/ en el que fou el seu primer llibre, The black book [(1938)1962,69]:

"Un laboratori suspès en l'espai on la intel·ligència en bata blanca, jo (a), Esperit Sant clínic, medita ombrívol per sempre entre les ampolles i els fetus en conserva. La memòria té moltes sales d'espera. El tren cap al fi de l'espai ha rebut el senyal de partida. ¿Correrem a fora, entre els rafals cavernaris, a la trobada del monstre? La veritat és que jo estic escrivint el meu primer llibre (a)".

/Jo/ correspon a 'Jo'. Totes les enunciacions de /Lawrence Durrell/ remetent anafòricament a un 'Lawrence Durrell' en l'espai discursiu que és un deíctic anaforitzat, per al funcionament textual del qual no ha de correspondre forçosament al seu autor. (Per bé que ha de ser igualment subratllat que estava, en realitat, escrivint la seva primera novel·la i d'aquí el joc lingüístic).

El procediment es troba explícitament adoptat per Foucault, però en una versió que exclou tota correspondència. Així, escriu arran de l'estudi del crític J.P. Richard sobre Mallarmé: "Què fa Richard?, el Mallarmé al qual refereixen les seves anàlisis no és ni el subjecte gramatical pur, ni l'espès subjecte psicològic; sinó el que diu 'jo' en les obres, en les cartes, en els esborranys, els esbossos, les confidències; és doncs aquell que, des de lluny i per aproximacions successives, fa l'experiència (a) (fait l'épreuve) de la seva obra sempre futura, en tot cas,

mai acabada a través de la boira contínua del seu llenguatge (...)" [L.M.J.P.R.1964,1000].

Del mateix mode, /Foucault/ no és Foucault, sinó el subjecte que "s'experimenta" en tant que "subjecte parlant", centre anafòric d'un macroacte de parla. 'Foucault'.

El deíctic personal /jo/ es converteix d'aquesta manera en funció de la multiplicitat de jocs lingüístics que incorpora la correlació de figures sintagmàtiques i efectes pragmàtics del discurs, funció performativa, en suma, del seu propi acte de parla sui-referencial: 'Jo' parlo. Esquemàticament:

f₄ v.perf.II [I (1,2,)]: 'jo'

D'aquesta focalització se segueix la constitució d'un espai narratiu propi, on l'autorreflexió i sui-referència del 'jo' regeix els efectes pragmàtics del discurs (topicalització, desballestament, fragmentació...). Un "subjecte parlant" és funció d'un "discurs" que obre un espai les dimensions del qual remeten contínuament a si mateixes i que possibiliten que el tipus de text escrit sigui específicament literari.

Però la mútua remissió dels elements que el componen només és un primer pas per a la constitució, més enllà de l'espai narratiu, d'un espai que s'assumeix

91

com a literari en sentit fort, on suposadament es destrueix la pròpia narració i on es consuma el procés de dissolució del 'jo', segons el valor ontològic que tant la tradició fenomenològica francesa com l'estructuralista atorguen a la literatura. No-lloc on desapareix, en fi, tot vestigi del signe com a signe de quelcom. Aquest és l'"espai paragramàtic" de la poesia, on sobrevé el buit absolut de subjecte zero (sujet zérologique) que assenyala Julia Kristeva [1968,213]: "Així, l'espai paragramàtic (espace paragrammatique) (A)-espai de la poesia que trobem en el vessant oposat al del subjecte parlant, a la vora d'aquest buit (A) (amb el seu subjecte zero) -és l'espai neuràlgic de la nostra cultura on s'operen les unions entre el pensament del signe com a paraula normativa, i aquest funcionament que no té necessitat d'un subjecte lògic per a exercitar-se. Això és, el paragramatisme és per a nosaltres (i ens permetem de parafrasejar aquí a Lacan) un concepte format mitjançant (per la voie de) el que opera per a relacionar la deconstitució (déconstitution) del subjecte a la seva constitució, la deconstitució de la paraula a la deconstitució del text, la deconstitució del signe a la constitució de la escriptura (A)".

De la mateixa manera, R.Barthes assigna un no-lloc semblant al "text" que liquida: a) "tot metallenguatge", b) "la seva referència extralingüística", c) "les estructures canòniques la llengua mateixa". "Es tracta-prosegueix [(1973)1974,43]-per transmutació (i no solament per

transformació), de fer aparèixer un nou estat filosòfic de la matèria del llenguatge (a); aquest estat insòlit, aquest metall incandescent fora de l'origen i de la comunicació és aleshores part del (A) llenguatge i no un llenguatge, encara que fos excèntric, doblat, ironitzat".

Ara es pot comprendre millor el "desdoblament" del llenguatge foucaultia, malgrat les diferències (refús de l'anàlisi significant/significat, no preeminència de la forma, discurs com a "pràctica"...) que el separen d'una perspectiva estructuralista. L'espai "paragramàtic" del "text" és en ell la "lleï" que regeix la relació d'un subjecte parlant al llenguatge. "Aquesta lleï, -escriu al final del seu article sobre Richard i Mallarmé- no és ni l'estructura de la llengua, amb les seves possibilitats retòriques) ni l'encadenament del viscut ('le vécu') (amb les seves necessitats psicològiques). Se la podria designar com l'experiència nuda del llenguatge, la relació del parlant a l'ésser mateix del llenguatge. Aquesta relació, ha rebut en Mallarmé (en aquesta massa de llenguatge que hem anomenat 'Mallarmé) una forma històricament única : és ella la que ha disposat sobiranament les paraules, la sintaxi, els poemes, els lliures (reals o impossibles) de Mallarmé (a)" [ibid.1004].

Es a dir, tornant a la meua pròpia formulació, l'espai discursiu (II) on es produeix la realització del discurs com a macroacte de parla (i del qual resulta funció el subjecte 'Foucault', 'je') es regeix per aquell que "realment" parla: l'"etre du langage" que desdobra el 'jo' en un "jo" històrico-ontològic que "s'experimenta", es realitza en cada enunciació. S'arriba així a la total dissolució del subjecte. Sintèticament:

f_2 v.perf. III [f_1 v.perf. II [I (1,2)]: 'jo']: "jo"

L'anaforitització del discurs foucaultià respon, doncs, en darrera instància, a l'acte intel·lectual de realitzar les possibilitats (Même / Autre) de l'ésser del llenguatge històric que s'assumeix en cada acte de parla (fins al punt de constituir-se en el buit "jo" del discurs) i que presideix les regles pragmàtiques de la seva escriptura.

2.5. L'anaforitització dels deíctics verbals i locatius.

El mateix procés pot observar-se en l'ús anafòric del temps deíctic i en l'ús de deíctics locatius [vid. Lyons 1977, 715 i s.s.]. Em limitaré als primers puix que generen un efecte important que denominaré "segregació de la història". Levinson (seguint Lyons (1983)1985, 77]) distingeix entre una categoria metalingüística del temps (M-Tense) i les inflexions

verbals de les llengües naturals (L-Tense). El primer és el temps pròpiament deíctic, essent una qüestió empírica de quina forma és assumit en cada llengua particular. M-T presenta una estructura basada en la successió d'esdeveniments previs, simultanis o ulteriors al temps de l'enunciació (coding-time): Passat / Present / Futur, com a principi d'organització de la informació en el discurs.

Com es recordarà, havia distingit ja anteriorment entre un temps de l'escriptura corresponent a l'enunciació i un temps de la història corresponent a la descripció històrica de sistemes conceptuals; el segon caracteritzat per l'ús de formes de passat, el primer per un present neutre permanent. També podria haver-los anomenat, seguint la terminologia del propi autor, temps de la "faula" i temps de la "ficció".

El temps deíctic, intern al discurs, pressuposa el M-T propi del procés de comunicació, que permet la codificació i descodificació ordenada en ell dels "ítems" d'informació (background / foreground) (23). Aquest és el temps sobre el que operen les regles d'anaforitziació del discurs foucaultià. Si /Foucault/ és 'Foucault', aleshores l'ús de les formes verbals que dinamitzen i potencien la presència del discurs autònom -com a "procediment" d'escriptura- provenen de la mateixa regla d'anaforitziació dels elements textuais. L'ús dels modes temporals són concebuts per tal d'evitar la continuïtat P./Pr./F. i obrir la discontinuïtat del

CP

"present massiu" (présent massif) [J.Kristeva 1978,76] del "Je parle". I, així, tal com succeeix al subjecte, fins a la seva total anul·lació o buidat ontològic del temps (de faula o ficció). "Escriure és llançar-se a la fascinació de l'absència de temps-escrivida (per citar aquesta vegada un autor mite en la formació de Foucault) Maurice Blanchot [1955,22]-. Ens apropem aquí sens dubte a l'essència de la solitud. L'absència de temps no és un mode purament negatiu. És el temps on res no comença, on la iniciativa no és possible, on, abans que l'afirmació, hi ha el retorn de l'afirmació. Més que un mode purament negatiu, és per contra un temps sense negació, sense decisió, quan aquí és també enlloc, que cada cosa es retira en la seva imatge i que el 'je' que nosaltres som es reconeix abismant-se en la neutralitat en un 'Il'sense figura".

Es pot notar que el joc del temps i de l'espai és un dels mecanismes preconcebuts de disposició narrativa propis dels autors del denominat Nouveau Roman. Aquests pretenien centrar-se en llurs obres menys en allò narrat (fable) que en l'estructura del relat (fiction), amb l'esperança de posar de manifest l'"expérience même de l'écriture". Conseqüentment, tendien a la minuciosa topologització de la novel·la i a l'exclusió de la història per tal d'assolir la neutralitat de l'escriptura. Desde llur perspectiva, el fenomen era contemplat com la "deducció" de la història a partir dels procediments de ficció. "Remarquem-ho-escriu i.e. el crític i novel·lista Jean

Ricardou [1973,39]-: compondre una novel.la d'aquesta forma no és tenir la idea d'una història, i després disposar-la; és tenir la idea d'un dispositiu, i després deduir-ne (A) una història. Tornem a subratllar-ho doncs: no es tracta d'expressar o representar alguna cosa que ja fos existent; es tracta de produir quelcom que encara no existeix".

No és una deducció lògica ni una implicació material de causa a efecte, sinó, al meu parer, una esquematització prèvia a la que el novel.lista busca una estricta correspondència amb un argument que resulta, així, segregat, "deduït", d'un esquema el sentit final del qual sorgeix en la labor de recomposició del lector (24).

La menció d'aquest corrent literari és aquí pertinent perquè la lectura que en feu Foucault mostra el transfons ontològic de la seva pròpia interpretació dels elements modals del discurs -que denomina categories de l'aspect: "achèvement, inachèvement, continuité, itération, imminance, proximité, éloignement" [(1963)1968,23]. "(...) el repartiment del temps-escriu [ibid.] - dels temps, esdevé no imprecisa en si mateixa, sinó enterament relativa i ordenada al joc de l'aspecte - a aquest joc on es tracta del descart (écart), del trajecte, de la vinguda, del retorn. El que instaura secretament i determina aquest temps indeterminat és doncs més espacial que temporal (a); i seria necessari treure a aquest mot espacial el

que el relaciona amb una mirada imperiosa o amb una progressió successiva; més bé es tracta d'aquest espai per dessota de l'espai i del temps, i que és el de la distància".

Espai on els elements personals, locatius i temporals es dissolen en el "moment de les paraules en si mateixes" i "l'instant d'origen pur" [ibid.22] del llenguatge de la ficció: l'escriptura en la que es manifesta el llenguatge i que regeix la seva anaforitziació.

Així, la formulació anterior podria generalitzar-se de la següent forma, sense necessitat de demorar-me més en l'anaforitziació de locatius:

f, v.perf. III [f, v.perf. II [I
(1,2,)] : 'S', 'L', 'T'] : "S", "L", "T"

2.6. Discussió.

Abans de prosseguir amb l'exposició del tercer nivell d'anàlisi (pla III) intentaré esclarir una mica més el segon nivell.

¿No resulta almenys arriscat proposar la lectura de l'obra foucaultiana com un sol macroacte de parla dependent del "jo parlo"?

Certament. En la particular diferenciació preliminar dels speech-acts realitzada per J.R.Searle [(1969)1980,31-33]- a) actes d'emissió (emetre paraules), b) actes proposicionals (referir, predicar), c) actes il.locutius (enunciar, preguntar)- aquest pressuposa que "parlar un llenguatge és participar en una forma de conducta governada per regles". "Parlar" no és aleshores ni un tipus d'acte de parla ni un mer component d'aquests, sinó la seva condició de possibilitat, el supòsit bàsic de l'anàlisi. Això ja ho havia advertit J.L.Austin: "dir" no és un verb performatiu, puix que és la condició necessària no suficient per a la performativitat. Un speech-act realitza mitjançant el llenguatge un acte diferent a parlar (25).

Tanmateix, la perspectiva de Foucault -que és la que he intentat descriure aquí- no es limita a considerar el fet de "parlar un llenguatge" com una acció regida per regles i, més concretament, la sui-referència de l'enunciat "jo parlo" com un cas entre d'altres (com "jo juro") sinó com una acció i, a la vegada, com una experiència d'aquesta acció. Es a dir, el punt àlgid de la fenomenologia contemporània del llenguatge: la idealització de la competència lingüística, de la capacitat de parlar.

Segons Foucault, l'enunciat "jo parlo", a diferència del paradoxal "jo menteixo", encobreix dos enunciats: "jo parlo" i "jo dic que parlo" [L.P.D.D.

177

(1966)1971,111], l'anàlisi formal del qual no seria problemàtic, però el "sentit" del qual referiria a "un discurs que, conferint-li un objecte, li serviria de suport". El "sentit" a què es refereix Foucault només pot ser aquí l'experiència de l'acció de parlar puix que "el 'jo parlo' no deposa la seva sobirania sinó en l'absència de qualsevol altre llenguatge; el discurs del que jo parlo no preexisteix a la nuesa enunciada en el moment que jo dic 'jo parlo'" [ibid.113]. Així, per a completar el raonament, el desdoblament del "jo parlo" posa de manifest el "pensament del pensament": "El 'subjecte' de la literatura (allò que parla en ella i del que ella parla) no seria tant el llenguatge en la seva positivitat quant el buit on aquest troba el seu espai quan s'enuncia en la nuesa del 'jo parlo'. Aquest espai neutre caracteritza avui dia la ficció occidental (i aquest és el motiu pel qual aquesta no és ni una mitologia ni una retòrica). Ara bé, el que fa tan necessari l'exàmen de la ficció -mentre que en una altra època es tractava d'examinar la veritat- és que el 'jo parlo funciona en sentit invers al del 'jo penso' (a). Aquest darrer duia de fet a la certesa indubtable del jo i de la seva existència; en canvi el primer retrotrau, dispersa, cancel·la aquesta existència i només deixa aparèixer el lloc buit" [ibid.114].

Es produeix, doncs, una ontologització del llenguatge a partir, primer, de la transferència dels trets que defineixen la seva pragmàtica a la seva "experiència parlada" i, en segon lloc, a partir de la

dissolució d'aquesta "experiència" (II) en l'"experiència" (III) històricament preexistent i anònima dels signes . Aquest és el procés que he intentat reconstruir en la meva anàlisi com el pas del segon al tercer nivell i que autoritza, en la meva opinió, a centrar la performativitat del discurs foucaultià -en tant que projecció textual de l'actitud de l'autor arran de la seva pròpia activitat- en aquest idealitzat je parle.

Tanmateix, sorgeix aquí de seguida una segona objecció, tan aviat com es considera amb una certa distància la perspectiva del filòsof.

¿N'hi ha prou amb voler efectuar un acte de parla per a realitzar-lo efectivament? ¿Què és el que es vol significar amb l'expressió "performativitat"?

Es bastant obvi que, a no ser que s'identifiquin com fa Foucault els actes d'enunciació parlats amb els escrits, aquesta hipòstasi del "jo parlo" no aconpleix les "condicions de felicitat" establertes per Austin, ni les regles de l'estructura dels actes il.locutius (de contingut proposicional, preparatòries, de sinceritat, essencial) establertes per Searle, ni tampoc les dues condicions simples de Ducrot (26), puix que no ens trobem aquí davant d'un sol acte enunciatiu simple de sui-referència, sinó davant d'una complexa trama d'enunciacions, i puix que aquests actes no realitzen directament el sentit de llur enunciació -com en una

promesa o en una ordre- sinó només indirectament mitjançant la seva disposició estratègica en una sèrie de textos.

Les "accions" de Foucault són estrictament d'"escriptura", de "procediment" i resultaria un error la identificació dels tres nivells de la meua anàlisi amb I-locutiu, II-il.locutiu, III-perlocutiu. Els efectes pragmàtics del primer nivell són interiors a un discurs que es projecta a la seva descodificació d'acord amb un programa de figures sintagmàtiques que engloben, entre d'altres, a figures discursives construïdes al mode d'actes de parla complets. Precisament per aquest caràcter fictici, Austin, i fins fa relativament poc, Searle, anomenaven "enunciats parassitaris" als que es produïen en un context novel·lístic o teatral (27).

Per aquesta raó he preferit l'expressió general i feble de "performatiu" (àdhuc variant el seu significat habitual) a les més específiques i fortes d'"il.locutiu" i "perlocutiu" (28). "Valor performatiu" equival aquí al valor de la sèrie d'actituds que el filòsof realitza i manté amb el discurs que construeix, la presència de les quals codificada en els intersticis dels textos permet la seva reconstrucció reglada. Aquest és el propòsit de les regles d'anaforitzaació dels elements deíctics.

Però, ¿quin estatut posseeixen aquestes regles? Si són regles d'interpretació del text, ¿no són aleshores regles semàntiques i no pragmàtiques?

El fenòmen de l'anàfora, en efecte, és considerat usualment com un fenòmen semàntic perquè afecta al sentit interpretat del text. No pretenc entaular aquí una discussió que ens portaria a reconsiderar les diverses teories del significat. Em limitaré a observar que l'anaforització que presenten els elements referencials dels textos de Foucault és, al meu entendre, més un mode metalingüístic d'indicar les línies d'interpretació que no pas un conjunt de regles pròpiament semàntiques. Es a dir, no es tracta de regles d'interpretació, sinó de regles arran de la interpretació del text, la gènesi de la qual, ara sí, ha de trobar-se en el conjunt de tesis de filosofia del llenguatge que constitueixen el nucli de la filosofia de l'autor. Però ambdós aspectes -els filosofemes i llur plasmació textual- poden ser analíticament desllindats si es considera -com he fet aquí- que la manera de codificar la informació d'un text mitjançant figures sintagmàtiques constitueix un índex pragmàtic per a la seva lectura (29)

Podria objectar-se també que les regles anafòriques que he posat de manifest es refereixen solament a la dimensió referencial del discurs que comprèn els elements deíctics, però que no comprèn el conjunt de totes les figures sintagmàtiques.

Excepte l'específica focalització del deíctic personal "je", no tinc resposta per a això perquè l'objecció és vàlida en la mesura que la descripció

sintagmàtica inicial no s'ha portat a terme sinó de manera fragmentària i poc sistemàtica.

Per descomptat, la present anàlisi resulta encara incompleta i, per tant, parcialment insatisfactòria. Però, el que al meu entendre arriba a subratllar la reconstrucció de l'específica tècnica d'anaforitziació de deíctics és que el "desdoblament" foucaultian del seu llenguatge planteja respecte al seu referent el mateix problema que els enunciats "arqueològics" respecte a la seva denotació (o funció de referència): referent i denotació es dissolen en l'"experiència" anònima dels signes. I aquest plantejament resol problemes clàssics com el de la connexió existència / referència, existència / denotació, atribució / predicació, problemes tots que es pregunten pel mode d'incardinar-se el llenguatge en el món, pel camí més curt: reduplicant el món en el llenguatge.

En aquest punt convé advertir que la fórmula

f_2 v.perf.III [f_1 v.perf.II [I(1,2,)] : 'S', 'L', 'T'] :
 "S", "L" , "T" no expressa alguna cosa com l'algoritme dels procediments foucaultians. No és una fórmula operativa, sinó una mera notació de la correlació existent entre els tres nivells de l'anàlisi precedent. "Funció" significa merament "esquema de relació". I dir que els elements deíctics -Subjecte, Locatiu, Temporal- són funció dels espais pragmàtico-discursius corresponents significa simplement que el valor de la performació no és ni el V/F propi de les assercions ni

la pertinència/no pertinència dels enunciats pròpiament performatius (actes de parla), sinó que depenen de les regles anafòriques que es plasmen en el text i que constitueixen els arguments de les funcions 'S', 'L', 'T', respecte als efectes pragmàtics de les figures sintagmàtiques (I). I, al seu torn, aquests arguments (II) depenen de l'ontologia (III) que pretén "dir" i "actuar" (mettre en oeuvre), al mateix temps, la història. Però això correspon ja a l'apartat següent.

3. Metapragmàtica

3.1. Notes sobre metapragmàtica i literatura.

El tercer nivell comprèn l'espai teòric de regles i funcions de segon ordre, és a dir, plantejat d'acord amb el raonament anterior, aquelles funcions que regeixen els arguments de primer ordre, aquelles regles el contingut de les quals són regles de primer ordre.

Aquesta perspectiva, en el que refereix a la pragmàtica del llenguatge com a procés textual, desemboca, al meu parer, en la construcció de models de regles socials o històriques que donguin raó no solament dels actes intel.lectuals del parlant sinó del seu marc global d'accions extradiscursives, no solament dels nivells del seu discurs, sinó de les funcions històriques o socials en les que troba la seva gènesi. Amb totes les dificultats que es vulgui, els models de

l'interaccionisme simbòlic, les matrius de funcions estructurals i la teoria de l'acció comunicativa habermassiana -per esmentar tres corrents diferents de pensament sociològic- són altres tants intents de trobar solució al problema de l'anàlisi de la historicitat discursiva. Encara que, probablement, plantejat en forma de tesis massa generals, que no procedeix de discutir aquí, i rellegant sense més a una teoria de l'acció els problemes, pròpiament semàntics, del sentit i de la referència. (La qual cosa equival de fet a la indistinció entre pragmàtica i metapragmàtica).

Designo com "metapragmàtica" en la present anàlisi al tipus de models la selecció de variables dels quals desborda el marc estrictament lingüístic del discurs. Així, una vegada fixades les regles a què respon el mode de la seva disposició textual, si hom pretenia llur explicació completa hauria de recompondre la pragmàtica i la semàntica del discurs en funció d'una explicació teòrica més àmplia del seu context.

L'objectiu d'assumir, doncs, la historicitat del discurs propi pressuposa, si s'accepta aquesta línia d'argumentació, la distància que imposa el grau d'abstracció del model històric que es construeixi per a reconstruir conceptualment, per un cantó, les condicions de la seva producció i, per l'altre, els seus possibles efectes històrico-pràctics.

Aquesta no és, tanmateix, la perspectiva que dóna raó internament dels efectes pragmàtics del discurs foucaultià (I) i de les regles que he identificat com "regles d'anaforització de deíctics" (II). Penso que aquestes responen a un joc -probablement conscient- d'índex respecte a l'activitat de llur enunciació que és una paràfrasi de l'ontologia de l'autor. Foucault introdueix d'aquesta manera en el seu discurs una via per assenyalar el "mode de ser" del llenguatge contemporani que, literalment, penetra i transcendeix les seves descripcions històriques sobre la formació i desenvolupament de les "ciències humanes".

El que s'obre en el "procediment" d'escriptura és precisament l'espai "paragramàtic", heterotòpic i heterònom d'una "pràctica" del llenguatge que no és, no pretén ser, ni saber ni ciència, sinó el que ell designa, des de Mallarmé, des de Joyce i Nietzsche, com a condició "pura" on aquesta desplega "els seus poders més reals" [L.M.CH.1966,134]: literatura.

La literatura és, per a Foucault, el no-lloc del "desdoblament" del llenguatge on aquest es manifesta en la historicitat concreta de l'acte d'enunciació del parlant, el qual resulta, així, parlat. Els diversos "procediments" de les figures sintagmàtiques que he descrit en les pàgines anteriors constitueixen el mode indirecte de negar l'estatut de "ciència humana" a les investigacions sobre la malaltia, la folia i el somni i d'indicar, a la vegada, que el que vol posar de manifest

el seu autor és l'experiència contemporània del llenguatge com a procés interpretatiu autònom i autoreferent en el "nmurmuri" infinit de la paraula.

Penso que l'anàlisi pragmàtica dels seus textos -també els que tracten sobre el neixement de la presó i aquesta "acció sobre accions" que és l'exercici així mateix reduplicat del poder- pot contribuir a esclarir l'abast, però també la feblesa (30) d'aquesta perspectiva que és plenament filosofia abans que història, sociologia o lingüística. Les regularitats discursives que han estat detectades responen al desplegament de la historicitat de la relació d'"un subjecte parlant a aquest ésser singular, difícil, complexe, profundament ambigu (puix que designa i dóna el seu ésser a tots els altres éssers, ell mateix comprès) (a) i que s'anomena el llenguatge" [L.M.J.P.R.1984, 1004].

Tornem a preguntar ara, ¿per què "literatura"? ¿per què aquesta concepció que dissol la crítica literària en el seu objecte, la història en la seva exposició, la racionalitat en el funcionament dels signes, el metallenguatge en el seu llenguatge-objecte?

Les respostes que s'han donat a la preocupació estètica i lingüística del segle XX han estat moltes. Theodor Adorno adverteix que "l'art nou és tan abstracte com han arribat a ser-ho les relacions entre els homes" [(1970)1976,49]. L'anàlisi estructural del

77

genotext i de la matriu significant propi de Kristeva [1979,55-58] , i el de la "funció-escriptura" de R.Barthes, per altra part, suposa que la "tercera dimensió de la forma" -distinta de la llengua i l'estil- és el que pròpiament relaciona a l'escriptor amb la seva època [(1953)1972,10].

Però la resposta de Foucault no se situa ni en la dialèctica negativa, ni en la suposada positivitat històrica del significant. ¿Per què "literatura"? Tal vegada perquè és una funció històrica del llenguatge que respon a la recerca d'un llenguatge fidel al "pensament de l'exterior" (pensée du dehors) que es parla críticament des dels seus confins -materials- d'exclusió i els seus límits -racionals- de sentit.

¿A què obeeixen, doncs, les regles pragmàtiques d'anaforitziació del text foucaultià? Si s'accepta la tesi anterior resulta possible respondre: a una performance literària de cinc funcions de segon grau.

F (1) Funció "genealògica" d'"irrealitzar" la història, mitjançant la qual el discurs assumeix la seva pròpia historicitat com a "ficció", com a "contramemòria" [N.G.H.1971,167] que respon al seu torn a la morfologia contemporània del "mode de ser del llenguatge".

F (2) Funció semiòtica de substitució de qualsevol fórmula reductiva de la paraula, sigui lògica -com l'axioma de la identitat (i.e. Quine)- o lingüística

-com el principi de l'atribució predicativa (i.e. J.Petöfi)- pel funcionament de signes que redupliquen llur interpretant lliure i indistintament a la racionalitat o irracionalitat del procés i a la seva possibilitat o impossibilitat lògica.

F (3) Funció epistemològica de substitució del procés d'abstracció propi dels llenguatges teorètics per una gamma oberta de "jocs" i "figures" literàries que impedeixen la interpretació del món com un tot unitari analíticament desllindable de les determinacions materials i culturals de l'intèrpret, el qual, d'aquesta manera, resulta sempre implicat en la seva anàlisi.

F (4) Funció crítica d'apertura d'un espai exterior (autre) a la cultura (même) que només es manifesta en la dissolució del sentit que precedeix subliminalment a qualsevol partició cultural (i.e. racional / irracional; normal / anormal).

F (5) Funció ètico-política de "transgressió" de les regles convencionals que configuren el "subjecte" com a producte de la "matriu" de "saber-poder-desig", que el constreñeixen a enunciar només l'enunciable en la seva "pràctica discursiva".

No hi ha dubte que existeixen altres formes d'exercir l'anàlisi de la cultura que poden resultar menys mixtificadores, que no confonen l'acció (o "pràctica") amb un moment intel.lectual d'ella, ni les

accions que puguin realitzar-se mitjançant l'ús del llenguatge amb llur "experiència" històrica, ni, en suma, propugnen la identificació entre Esser i Parla (Parole) [vid.L.P.D.D.(1966) 1971,114]. Això implica una hipòstasi ontològica que idealitza, primer, l'aspecte pragmàtic del llenguatge per a reificar, després, el seu exercici en "mode de ser pur del llenguatge", "forma desfeta de l'enfora", "erosió matinal de la mort" [ibid.133]. Però penso també que cal apreciar en tot el seu valor l'intent de repensar, encara que sigui d'aquesta forma parabòlica, la crisi global (econòmica, política, cultural) de la cultura occidental del capitalisme incipient de les societats de règims absolutistes fins al capitalisme avançat de les societats de L'Estat liberal i neoliberal (XVI-XX).

A aquesta crisi, Foucault va respondre de forma valenta amb la seva presència activa en els "moviments d'alliberament" francesos sorgits arran de la revolta del 68 (encara que això significués també confondre les concretes condicions històriques de França després de la segona guerra mundial amb els paràmetres d'una anàlisi de quatre segles molt més ambiciosa), però, sobretot, amb el seu discurs, al qual atorgà el valor d'acte de desenvolament del llenguatge com a transcendental històric. El llibre, al cap i a la fi, resulta ser, com va endevinar ben d'hora Maurice Blanchot [(1961)1970, 648] "l'a priori del saber".

Acte així mateix global: històric, ètico-polític, epistemològic, i, primordialment, estètic, que recorda la tradició del Gesamtkunstwerk i que l'acosta, de fet, a l'objectiu últim de Heidegger, pensar l'impensat, deixar que aflori la diferència i la repetició dels signes del llenguatge en el discurs. I a un "mode de ser" semblant no s'accedeix per un mètode d'abstracció i d'acurada selecció de dades, sino per "negligència essencial" [L.P.D.D.(1966)1971,119], per "contemplació diferencial" [T.PH.(1970)1972,39]. "No la reflexió, sinó l'oblit-escriu [L.P.D.D.(1966)1971,117]-, no la contradicció sinó la contestació que enclou; no la reconciliació, sinó la repetició contínua; no l'esperit a la conquesta laboriosa de la seva unitat, sinó l'erosió infinita de l'exterior; no la veritat que finalment s'il.lumina, sinó el fluir i la paciència d'un llenguatge que és sempre reiniciat".

Així, l'escriptura foucaultiana com a "literatura" pretén assumir l'adveniment / consumació (Ereignis / Austrag) del món en el llenguatge, "l'ésser de l'absència d'ésser" [Blanchot,1955,23], l'"obra de l'absència d'obra" [ibid.], els "simulacres" de la "representació" (sentit), per a forçar el límit de les disjuncions de la cultura, "pensar diferencialment la diferència" [T.PH.(1970)1972,29], transgredir el fonament del seny benpensant.

Però, ¿com transgredir els límits del que pot ser dit, dient? ¿de quina forma pot ser "actuada" la idea genealògica de recuperar les "experiències" sotmeses que l'arqueologia del saber pretén treure a la llum, i, al mateix temps, desmarcar-se de la subjecció que imposa la pròpia arqueologia? ¿de quina forma pot salvar-se dins del llenguatge el límit concret que és el subjecte que escriu i parla, si escriure és un acte tan solitari com la mort? ¿com defugir, en suma, les determinacions concretes de la cultura?; si violar la llei és una forma d'acomplir-la perquè reafirma la seva existència, ¿com violar la llei?

En el fons d'aquestes preguntes rau una ontologia que atorga un valor de síntesi a l'acte estètic que, d'aquesta forma, es conjuga com acte de coneixement de la realitat i com acte ètico-polític arran de la seva transformació. Es a dir, justament el problema que Wittgenstein -el Wittgenstein vienés lector de Schnitzler i Mauthner, Schopenhauer i Kraus- va plantejar arran de les taules de veritat/falsedat que ell mateix havia formulat per primera vegada en el Tractatus: "La proposició mostra el seu sentit. La proposició mostra què és el que passa, si és vertadera. I diu que això és el que succeeix" [(1922), 4.022]. Les proposicions (Sätze) són capaces de modelar la realitat, però simultàniament no poden descriure també com la descriuen: els límits dels models (Bild) de la realitat es mostren (Zeigen), però no poden dir-se (Sagen).

Doncs bé, Foucault -que no procedia de la tradició analítica- es va trobar amb aquest mateix problema del valor dels seus propis enunciats en el moment que es plantejà la comesa de "dir" -en el sentit de Wittgenstein- el procés de construcció de la desraó (déraison) com a producte històric i es trobà amb què només podia "mostrar-lo". D'aquí les el·lipsis i les paràboles pragmàtiques que va introduir en el seu discurs. L'historicisme radical esdevé al mateix temps la reificació -igualmente radical- te tot transcendental epistemològic. I tal vegada sia per a defugir el naturalisme que se segueix d'aquí la raó última per la qual Foucault va escriure tal com ho feu i no d'una altra forma. I tal vegada sigui també aquesta la raó oculta de la seva definició pòstuma de l'assaig: "épreuve modificatrice de soi-même dans le jeu de la vérité" [U.P.1984,15].

CONSIDERACIÓ FINAL

Consideració Final. Una curta conclusió

Penso que he mostrat en la recerca precedent la gènesi i les raons del límit de les operacions gnoseològiques reals implícites en la "pragmàtica de la pragmàtica" foucaultiana.

En el transcurs, he sintetitzat ja les tesis que hi defenso. Així doncs, em limitaré aquí a esmentar els blocs teòrics on s'encabeixen per assolir una visió de conjunt i una guia de lectura. Concretament:

(1) Tesis sobre el procés de semiosi del transcendental gnoseològic i sobre la reduplicació nominal del llenguatge en les obres de Husserl i Heidegger [vid. 1.4.1.1., p.p. 176 i s.s.].

(2) Arquetipus de la recepció foucaultiana d'aquesta modalitat d'anàlisi en les primeres obres del 1954 [vid. 2.5. p.p. 331-332].

(3) Tesis generals sobre la transformació foucaultiana de la semiosi del transcendental [vid. 3.1. p.p. 278-280].

(4) Tesis sobre la inconsistència i contrafinalitat de la filosofia política foucaultiana (límits de la

racionalitat individual).

(5) Tesis sobre l'articulació de l'estructura interna del projecte arqueològic-genealògic [vid. 3.4.1.1., p.p. 399-400].

(6) Tesis sobre el manteniment de la reduplicació pragmàtica del signe en l'arqueologia del saber, la genealogia i l'estètica de l'existència [vid. 3.4.3.1. 440-444].

(7) Tesis sobre l'ontologia foucaultiana [3.5.1.2., p.p. 501-503].

(8) Tesis sobre l'orientació pragmàtica del discurs literari de Foucault [vid. Anex 0.1., p.p. 554-558].

¿Quina és la conclusió final?

Si alguna n'hi ha d'haver, és molt simple. El camí endegat per la filosofia foucaultiana és, tant des del punt de vista teòretic com polític, un camí barrat perquè impedeix pensar clarament i resoldre els problemes que ella mateixa contribueix a plantejar arran de la modalitat d'existència dels discursos i de l'exercici del poder.

Una conclusió semblant no implica desvalor de l'intent ni cap mena d'acritud cap al seu autor. Més

aviat al contrari.

Foucault és probablement un dels filòsofs contemporanis que ha portat més lluny la seva radicalitat moral. I també és un dels que s'ha pres més seriosament l'objectiu d'assolir una via metòdica per analitzar històricament l'aspecte pragmàtic del llenguatge en la seva funcionalitat concreta a partir d'una posició estètica igualment radical.

A ella -a aquesta intransigència que el duia a practicar directament una moral més que no pas predicar una ètica i a intentar fer història més que no pas meditar sobre la història- devem, penso, que sia en la seva obra -molt més que no pas en la d'altres hereus de la fenomenologia clàssica- on es fan evidents la feblesa teòrica i pràctica de les posicions hermenèutiques hereves del criticisme. Perquè Foucault les va dur fins al final, a l'extrem de si mateixes, en l'operació adlingüística del "desdoblament" i "reduplicació" del seu propi llenguatge.

Convé no transitar indiferent pels seus textos i aprendre de llur inviabilitat teòrica. Perquè, a fi de comptes, bona part de les seves preguntes romanen encara amb tot el seu valor heurístic, irresoltes, en el pensament contemporani.

NOTES